

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่
The Enhancement of Local Community's Networks in Yom River Basin's
Management in Phrae Province

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจิต ขอนวงศ์

ดร.ดำเนิน หมายดี

นายนิติพงษ์ กาวิวล

นายศานิวีร์ สุวรรณสวัสดิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761151

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่
The Enhancement of Local Community's Networks in Yom River Basin's
Management in Phrae Province

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจิต ขอนวงศ์

ดร.ดำเนิน หมายดี

นายนิติพงษ์ กาวีวล

นายศานิวีร์ สุวรรณสวัสดิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761151

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Enhancement of Local Community's Networks in Yom River Basin's
Management in Phrae Province

By
Asisist. Prof. Dr. SomjitKhonwong,
Dr.Dumnern Maidee
Mr.Nitipong kaweewon
Mr. Saniwat Suwansawat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus
B.E.2561

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610761151

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่

ชื่อผู้วิจัย: ผศ.ดร.สมจิต ขอนวงศ์,
ดร.ดำเนิน หมายดี, นายนิติพงษ์ กาวิวัล,
นายศานิวีร์ สุวรรณสวัสดิ์

หน่วยงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ปีงบประมาณ: ๒๕๖๑

ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่และศึกษากระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม๑๖สาขาในจังหวัดแพร่ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodsresearch) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่จำนวน๔๑๘ คนกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง คือ จำนวน๒๐๔คนเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)และข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ได้แก่ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน, กลุ่มผู้แก่ฝ่ายหรือผู้จัดการน้ำ จำนวน ๓๒ คน โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) สำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการวางแผน อยู่ในระดับมากที่สุดด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการติดตามประเมินผล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

๒. ผลการสัมภาษณ์กระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม๑๖สาขาในจังหวัดแพร่โดยได้แบ่งระดับหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่าย ดังนี้

กระบวนการส่งเสริมการจัดการฝายขนาดใหญ่ หน่วยงานภาครัฐมีกระบวนการวางแผนก่อสร้างฝายชะลอน้ำและการจัดสรรน้ำในพื้นที่ท้ายน้ำอย่างเป็นระบบ โดยมีการให้ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำและจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อสร้างข้อตกลงเกี่ยวกับการใช้น้ำในเขตพื้นที่ชลประทาน ในกรณีช่วงฤดูน้ำน้อยหรือการคาดการณ์ปริมาณน้ำที่คาดว่าจะไม่เพียงพอต่อการเกษตร เช่นการทำ การเกษตรนอกฤดู (การปลูกข้าวนาปรัง ข้าวโพด และถั่วเหลือง)และมีการดูแลรักษาลำน้ำและฝายชะลอน้ำ

กระบวนการส่งเสริมการจัดการฝายขนาดเล็ก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการวางแผนในการเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์จากกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ และมีการส่งเสริมการจัดทำฝายโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำฝาย เมื่อจัดทำโครงการสำเร็จขาดการส่งเสริมให้ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำในแต่ละฝาย การพัฒนา การติดตามผล และปัญหาของฝายชะลอน้ำ เกิดการกัดเซาะตลิ่งสองฝั่งน้ำ ทำให้เกิดการพังทลายของตลิ่งบางฝายมีการชำรุดแต่หน่วยงานท้องถิ่นบางพื้นที่ไม่ได้ใส่ใจในการบำรุงรักษาและให้ความสำคัญของปัญหาเท่าที่ควรหน่วยงานที่ไม่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเช่น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค หรือพื้นที่รับผิดชอบของทหาร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เข้ามาสร้างฝายชะลอน้ำให้แก่ชุมชน แต่ให้ชุมชนบริหารจัดการเอง สำหรับชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะมีคณะกรรมการดูแลอย่างต่อเนื่อง แต่สำหรับชุมชนที่ไม่มีคณะกรรมการดูแลพื้นที่ฝายชะลอน้ำมักเกิดความเสียหาย

Research title: The Enhancement of Local Community's Networks in Yom River Basin's Management in Phrae Province

Researchers: Asisist.Prof. Dr. Somjit Khonwong,
Dr. Dumnern Maidee, Mr.Nitipong Kaweewon
Mr. Saniwat Suwansawat

Department: MCU University Phrae campus

Budget year: 2018

Research budget: MCU University

Abstract

The objectives of this research aimed 1) to study the implementation of local community network in Yom river basin water management in 16 branches in Phrae province and 2) to study the supplemental processes of Yom river basin water management in 16 branches in Phrae province. It was the mixed-methods research. The population and sample group were user Yom river in 16 branches of Phrae province 418 persons. The calculation the sample group by used Taro Yamane size were 204 persons. The data collection used questionnaire and the data analysis by used computer for frequency, percentage, mean and standard deviation. It also used in-depth interview from public section, community leader, the water management group 32 persons by using purposive sampling selection and then analyzed by using content analysis technique.

The research results were as follows:

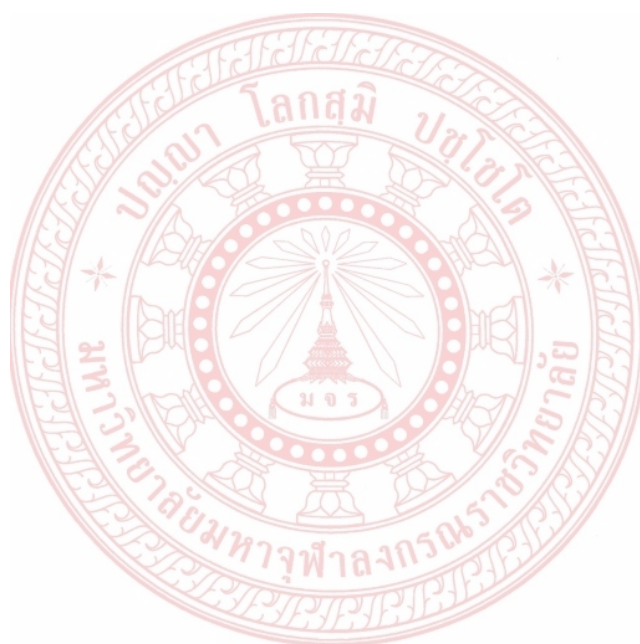
1. The implementation of local community network in Yom river basin water management in 16 branches in Phrae province in overall was at the highest level, whereas in each aspect, it was found that the implementation aspect was at highest level, the planning, the benefit and evaluation aspect were at lower level respectively.

2. The result of interview supplemental processes of Yom river basin water management in 16 branches in Phrae province which had 2 parts of public section in network supplementation as follows;

The big dam supplemental management processes were found that the state agency had planning process dam construction and provided the water in the end dam systematically as providing the knowledge in water management and setting water user group for making the agreement about the water using in the irrigation

zone for solving the problem the water crisis as the cultivation out of season and taking care the dam.

The small dam supplemental management processes were found that the local government organizations had plan in data collection the benefit form water user group in the area and encouraged construction the dam by emphasizing people's participation. However, they were not support to provide knowledge in water management in each dam. The development, evaluation and problem of dam were not solved. They had not the any organization come to be responsible for taking care directly but the communities managed by themselves. The community which was strength for management by establishing the committee take care. If community which did not has the committee for taking care, the dam was damaged.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัย เรื่อง การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับคำแนะนำตรวจสอบแก้ไขแบบสอบถาม คือ พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวัฒนโณ,ดร. อาจารย์ประจำ มจร.วิทยาเขตแพร่, ดร.สายัณห์ อินันันใจ ประธานหลักสูตรรัฐศาสตร์บัณฑิต, นายสุรพงษ์ มาตรมนตรี นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ หัวหน้าศูนย์พัฒนาลุ่มน้ำยม จังหวัดแพร่ ที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามครั้งนี้

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้การสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และผู้ใช้น้ำที่ตอบแบบสอบถามในการเก็บข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ และผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้ รวมถึงสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่สนับสนุนงบประมาณการวิจัยครั้งนี้

ผศ.ดร.สมจิต ขอนวงศ์, ดร.ดำเนิน หมายดี,
นายนิติพงษ์ กาวีวล, นายศานติวัชร สุวรรณสวัสดิ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
๓๐ กันยายน ๒๕๖๑

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนภาพ.....	ณ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๒
๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๒
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๔
๑.๖ กรอบแนวคิด.....	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้จากงานวิจัย	๖
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ.....	๗
๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ.....	๗
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ.....	๑๐
๒.๒.๑ ความหมายของการบริหารจัดการ.....	๑๐
๒.๒.๒ กระบวนการบริหารจัดการ.....	๑๑
๒.๒.๓ การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน.....	๑๕
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย.....	๑๙
๒.๓.๑ ความหมายของเครือข่าย.....	๑๙
๒.๓.๒ ลักษณะเครือข่าย.....	๒๐
๒.๓.๓ องค์ประกอบสำคัญของการก่อเกิดเครือข่าย.....	๒๑
๒.๓.๔ รูปแบบของเครือข่าย.....	๒๒
๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่ลุ่มน้ำ.....	๒๓
๒.๔.๑ ความหมายเกี่ยวกับพื้นที่ลุ่มน้ำ.....	๒๓
๒.๔.๒ การกำหนดขอบเขตของลุ่มน้ำ.....	๒๓
๒.๔.๓ แนวทางการบริหารจัดการน้ำของชุมชน.....	๒๕
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน.....	๒๗
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๓๑

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๕๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๕๐
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๕๑
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย	๕๖
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย	๕๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๕๘
๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิจัย	๕๙
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๕๐
๔.๑ ศึกษาการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา ในจังหวัดแพร่.....	๕๐
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการดำเนินการ เครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่.....	๕๑
๔.๓ ผลการศึกษากระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่....	๕๗
๔.๔ วิเคราะห์การจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา.....	๙๐
๔.๕ องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๙๓
บทที่ ๕ สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๙๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๙๕
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย.....	๙๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๒
บรรณานุกรม.....	๑๐๓
ภาคผนวก.....	๑๐๖
ผนวก ก บทความวิจัย.....	๑๐๗
ผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๑๒๐
ผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์.....	๑๒๑
ผนวก ง แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย.....	๑๒๔
ผนวก จ รูปภาพการเก็บข้อมูลวิจัย.....	๑๓๑
ผนวก ฉ แบบสรุปโครงการ.....	๑๓๘
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๔๑

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑	จำนวนประชากรผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่.....๕๒
๔.๑	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าร้อยละของประชาชนที่ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่.....๕๐
๔.๒	ผลรวมของค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็น ของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการดำเนินการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการ ลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่.....๕๒
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำ ลุ่มแม่น้ำยมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการดำเนินการเครือข่าย การจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ ด้านการวางแผน ๕๒
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำ ลุ่มแม่น้ำยมในการดำเนินการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ ด้านการดำเนินงาน.....๕๔
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่ม แม่น้ำยมในการดำเนินการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ ด้านการติดตามประเมินผล.....๕๕
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่ม แม่น้ำยมในการดำเนินการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ ด้านการรับผลประโยชน์.....๕๖

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๑.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๕
๔.๑ สัมภาษณ์การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่งาว.....	๕๐
๔.๒ สัมภาษณ์การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่สอง.....	๕๘
๔.๓ กลุ่มน้ำแม่ยาง บ้านปากยาง ม.๔ ต.หนองม่วงไข่ อ.หนองม่วงไข่ จ.แพร่.....	๕๙
๔.๔ สัมภาษณ์การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่คำมี.....	๖๐
๔.๕ สัมภาษณ์การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่หลาย.....	๖๑
๔.๖ ฝ่ายชลอ่น้ำลุ่มน้ำแม่แคม หมู่ ๒ ต.เหมืองหม้อ อ.เมือง จ.แพร่.....	๖๒
๔.๗ ฝ่ายชลอ่น้ำลุ่มน้ำแม่สาย.....	๖๒
๔.๘ อ่างเก็บน้ำ และฝ่ายชลอ่น้ำลุ่มน้ำแม่มาน.....	๖๓
๔.๙ สายน้ำแม่พวก หมู่ ๘ ต.เด่นชัย อ.เด่นชัย จ.แพร่.....	๖๔
๔.๑๐ ฝ่ายชลอ่น้ำแม่ต้า บ้านต้าผามอก อ.ลอง จ.แพร่.....	๖๔
๔.๑๑ สัมภาษณ์การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่ลาน.....	๖๕
๔.๑๒ แหล่งเก็บน้ำลุ่มน้ำแม่กาง.....	๖๖
๔.๑๓ สัมภาษณ์การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่พุง.....	๖๖
๔.๑๔ สัมภาษณ์การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่สรอย.....	๖๗
๔.๑๕ สายน้ำแม่แปง หมู่ ๑ ต.แม่แปง อ.วังชิ้น จ.แพร่.....	๖๘
๔.๑๖ สัมภาษณ์การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่สิน.....	๖๘
๔.๑๗ สัมภาษณ์กระบวนการดำเนินการสร้างเครือข่ายของการดำเนินงาน การจัดการลุ่มน้ำแม่งาว.....	๖๙
๔.๑๘ สัมภาษณ์กระบวนการดำเนินการสร้างเครือข่ายของการดำเนินงาน การจัดการลุ่มน้ำแม่สอง.....	๗๐
๔.๑๙ สายน้ำแม่ยาง หมู่ ๔ ต.หนองม่วงไข่ อ.หนองม่วงไข่ จ.แพร่.....	๗๐
๔.๒๐ สัมภาษณ์กระบวนการดำเนินการสร้างเครือข่ายของการดำเนินงาน การจัดการลุ่มน้ำแม่คำมี.....	๗๑
๔.๒๑ สัมภาษณ์กระบวนการดำเนินการสร้างเครือข่ายของการดำเนินงานการจัดการ ลุ่มน้ำแม่หลาย.....	๗๒
๔.๒๒ ฝ่ายชลอ่น้ำแม่แคม หมู่ ๕ บ้านเด่นเจริญ ต.แม่หลาย อ.เมือง จ.แพร่.....	๗๒
๔.๒๓ ฝ่ายชลอ่น้ำแม่สาย	๗๓
๔.๒๔ อ่างเก็บ และฝ่ายชลอ่น้ำลุ่มน้ำแม่มาน.....	๗๓
๔.๒๕ สายน้ำแม่พวก หมู่ ๘ ต.เด่นชัย อ.เด่นชัย จ.แพร่.....	๗๔
๔.๒๖ ฝ่ายชลอ่น้ำแม่ต้า บ้านต้าผามอก อ.ลอง จ.แพร่.....	๗๕
๔.๒๗ สัมภาษณ์การดำเนินการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่ลาน.....	๗๕
๔.๒๘ แหล่งน้ำแม่กาง	๗๖

สารบัญแผนภาพ (ต่อ)

๔.๒๙	แหล่งน้ำแม่พุง หมู่ ๑๑ ต.แม่พุง อ.วังชิ้น จ.แพร่.....	๗๗
๔.๓๐	สัมภาษณ์กระบวนการดำเนินการสร้างเครือข่ายของการดำเนินงาน การจัดการลุ่มน้ำสรอย.....	๗๗
๔.๓๑	สายน้ำแม่แปง หมู่ ๑ ต.แม่แปง อ.วังชิ้น จ.แพร่.....	๗๘
๔.๓๒	สัมภาษณ์กระบวนการส่งเสริมเครือข่ายการจัดการน้ำแม่สิน.....	๗๙
๔.๓๓	สัมภาษณ์การส่งเสริมเครือข่ายการจัดการน้ำแม่งาว.....	๗๙
๔.๓๔	สัมภาษณ์การติดตามผลการส่งเสริมเครือข่ายการจัดการน้ำแม่สอง.....	๘๐
๔.๓๕	แหล่งน้ำแม่ยาง.....	๘๑
๔.๓๖	สัมภาษณ์การติดตามผลการส่งเสริมเครือข่ายการจัดการน้ำแม่คำมี	๘๑
๔.๓๗	สัมภาษณ์การติดตามผลการส่งเสริมเครือข่ายการจัดการน้ำแม่หลาย.....	๘๒
๔.๓๘	ฝายกั้นน้ำแม่แคม.....	๘๓
๔.๓๙	แหล่งน้ำแม่สาย.....	๘๓
๔.๔๐	จัดการลุ่มน้ำแม่มาน.....	๘๔
๔.๔๑	ลุ่มน้ำแม่พวก.....	๘๕
๔.๔๒	การจัดการลุ่มน้ำแม่ต้า.....	๘๕
๔.๔๓	สัมภาษณ์การติดตามผลการส่งเสริมเครือข่ายการจัดการน้ำแม่ลาน.....	๘๖
๔.๔๔	ลุ่มน้ำแม่กาง.....	๘๗
๔.๔๕	ลุ่มน้ำแม่พุง.....	๘๗
๔.๔๖	สัมภาษณ์การติดตามผลการส่งเสริมเครือข่ายการจัดการน้ำแม่สรอย.....	๘๘
๔.๔๗	สายน้ำแม่แปง.....	๘๘
๔.๔๘	สัมภาษณ์การติดตามผลการดำเนินงานจัดการลุ่มน้ำแม่สิน.....	๘๙
๔.๔๙	แผนภาพแสดงการจัดการน้ำ ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ.....	๙๑
๔.๕๐	องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๙๓

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหา

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของทั้งมนุษย์สัตว์พืชและเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่สุดในโลกที่ทำให้เกิดสิ่งมีชีวิตขึ้นมาในโลกน้ำจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งการเริ่มต้นการดำรงอยู่และการสิ้นสุดของสรรพสิ่งนอกจากนี้ยังเป็นแหล่งที่ก่อกำเนิดชุมชนมนุษย์และอารยธรรมอันเก่าแก่ในโลกล้วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับน้ำทั้งสิ้นด้วยมนุษย์เชื่อจากการมองเห็นว่าในโลกนี้มีน้ำเป็นสสารที่มีปริมาณมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับสสารอื่นที่มีอยู่มนุษย์จึงเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีการนำน้ำมาใช้ประโยชน์เพื่อตนเองในด้านต่างๆมากที่สุด ในบรรดาสสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในโลกใบนี้หมายรวมถึงการใช้น้ำในประเทศไทยด้วย

น้ำที่ได้มาจากแหล่งต่างๆเช่นน้ำฝนน้ำทำน้ำใต้ดินได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์อย่างมากมาย เช่นการไฟฟ้าพลังน้ำ การเกษตรกรรม การท่องเที่ยว การอุตสาหกรรม ส่วนมากแล้วการใช้น้ำเพื่อกิจกรรมต่างๆที่เป็นลักษณะของการใช้น้ำร่วมกันแบบเอนกประสงค์แบบเป็นลูกโซ่อย่างต่อเนื่องเช่นการใช้น้ำเพื่อการเกษตรแหล่งชุมชนและอุตสาหกรรมในพื้นที่สูงเนื่องจากความต้องการใช้น้ำเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ประกอบกับปัญหาที่ไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้ง รวมถึงการขาดการบริหารจัดการอย่างมีแบบแผนจึงไม่สามารถใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อีกทั้งความแปรปรวนของฤดูกาลก่อให้เกิดปัญหาสถานะน้ำท่วมและน้ำแล้งที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในประเทศ จึงก่อให้เกิดโครงการตามพระราชดำริของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อช่วยเหลือราษฎรที่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ อุปโภค บริโภคและการประกอบอาชีพ อาทิเช่น

๑. ฝนหลวงด้วยพระอัจฉริยภาพในการทำฝนหลวง จึงสามารถกำหนดบังคับฝนให้ตกในพื้นที่เป้าหมายได้สำเร็จ

๒. เชื้อนกกักเก็บน้ำมีหน้าที่กักเก็บน้ำและจะระบายน้ำออกจากแหล่งกักเก็บน้ำที่ละน้อย เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในหลายๆด้าน เช่น การเกษตร การผลิตไฟฟ้า และการเก็บน้ำไว้ใช้ในช่วงขาดแคลนน้ เป็นต้น

๓. อ่างเก็บน้ำ เป็นการกักเก็บน้ำโดยการสร้างเขื่อนปิดกั้นระหว่างหุบเขาหรือเนินสูงเพื่อกั้นน้ำที่ไหลมาตามร่องน้ำธรรมชาติ ลำคลอง แม่น้ำ เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้และสามารถแก้ไขปัญหการขาดแคลนน้ในพื้นที่ต่างๆได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะพื้นที่ที่แห้งแล้งและมีน้ำไหลผ่านเฉพาะช่วงฤดูฝน

๔. ฝ่ายทดน้ำ มักสร้างในพื้นที่ทำกิน อยู่สูงกว่าระดับลำห้วย มีการสร้างฝายปิดทางน้ำไหลผ่าน

เพื่อให้น้ำให้มีระดับสูงขึ้นและสามารถผันน้ำเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมน้ำได้โดยตรง ส่วนน้ำที่เหลือจะไหลล้นหายไปเอง^๑

สภาพที่เป็นอยู่ในแต่ละปีประเทศไทยมีฝนตกคิดเป็นปริมาณน้ำฝน ๘๐๐,๐๐๐ ล้านลบ.ม. ต่อปี ปริมาณน้ำท่าทางที่ที่เป็นน้ำผิวดินเฉลี่ยปีละ ๒๑๓,๓๐๐ ล้านลบ.ม. และน้ำต้นทุนที่สามารถใช้การได้มีปริมาณอยู่อย่างจำกัดประมาณ ๕๒,๗๔๑ ล้านลบ.ม. ในขณะที่ความต้องการน้ำมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นทุกปีตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น กล่าวคือในปี ๒๕๕๙ และ ๒๕๖๙ คาดว่าจะมีประชากรประมาณ ๖๘.๑ และ ๗๓.๕ ล้านคนตามลำดับ ซึ่งในปี ๒๕๕๑ ความต้องการใช้น้ำทุกภาคส่วน คาดว่าประมาณ ๑๑๔,๔๘๕ ล้านลบ.ม. สามารถกักเก็บน้ำได้ประมาณ ๗๖,๑๓๑ ล้านลบ.ม. และไม่มี การใช้น้ำอย่างประหยัดหากไม่สามารถเพิ่มปริมาณกักเก็บ คาดว่าในปี ๒๕๖๙ จะขาดแคลนน้ำประมาณ ๖๑,๗๔๕ ล้านลบ.ม. หรือร้อยละ ๓๓.๕๐ ของปริมาณความต้องการสภาพการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรจะเกิดขึ้นมากที่สุดและส่วนใหญ่ไม่สามารถปลูกพืชฤดูแล้ง นอกจากนี้ยังพบว่าในสภาพที่เป็นอยู่บางพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นที่ราบลุ่มได้ประสบปัญหาน้ำท่วมซึ่งอย่างรุนแรง ทั้งนี้ เพราะในฤดูฝนมีปริมาณน้ำฝนที่ตกลงถึงประมาณร้อยละ ๘๕ ส่วนในฤดูแล้งมีปริมาณน้ำท่าเพียงประมาณร้อยละ ๑๕ จึงทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำ^๒

ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำดังกล่าวอันมีสาเหตุหลักมาจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ขาดประสิทธิภาพและจากการใช้น้ำที่ไม่ชาญฉลาดและขาดการอนุรักษ์การจัดการน้ำในประเทศไทยก็พบเช่นกันว่ายังไม่สามารถแก้ไขวิกฤตน้ำได้ทั้งที่ได้ใช้งบประมาณมากแต่พบว่าปัญหาเกี่ยวกับน้ำท่วมภัยแล้งน้ำเน่าเสียเป็นปัญหาซ้ำซากการแก้ไขปัญหาน้ำของรัฐบาลมีประสิทธิภาพคือได้จัดหาแหล่งน้ำสร้างที่กักเก็บน้ำให้ประชาชนทุกพื้นที่ได้มีผลได้ (output) คือการมีเขื่อนอ่างเก็บน้ำชลประทานชุดลอกคลองหากแต่ล้มเหลวในผลลัพธ์คือขาดประสิทธิภาพในการขาดการจัดการน้ำที่ดี ความขัดแย้งในด้านความต้องการปริมาณน้ำ ความขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากแหล่งน้ำ และความขัดแย้งในด้านคุณภาพน้ำที่พบในสังคมไทย ณ ปัจจุบัน และทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นทุกขณะด้วยสาเหตุหลายประการ^๓ ดังนี้ (๑) นโยบายและแผนงานหลักด้านการจัดการน้ำของประเทศขาดความมีเอกภาพขาดความชัดเจนขาดความครอบคลุมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม (๒) การจัดการน้ำที่ผ่านมารัฐได้ขาดมุมมองในมิติทางสังคมศาสตร์และขาดการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำ (๓) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำมีมากในทางปฏิบัติมักก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนและเกิด

^๑สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร, “การจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริ”, (มูลนิธิอุทกพัฒน์, ๒๕๕๗).

^๒สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑**, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๕).

^๓มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด. **แนวนโยบายการจัดการน้ำในประเทศไทย**. (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖).

ปัญหาการติดต่อกันระหว่างหน่วยงานเสมอ^๕ การสร้างเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มน้ำยมใน๘ อำเภอ สาขาหลักเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของกลุ่มน้ำปริมาณน้ำท่าที่ไหลลงสู่แม่น้ำยมส่วนใหญ่มาจากปริมาณน้ำท่า จากกลุ่มน้ำสาขาจำนวน๑๖สาขาดังนี้๑. ลุ่มน้ำแม่แคม ๒. ลุ่มน้ำแม่สาย๓. ลุ่มน้ำแม่ต้า๔. ลุ่มน้ำแม่ห ล่าย ๕. ลุ่มน้ำแม่คำมี๖. ลุ่มน้ำแม่พวก๗. ลุ่มน้ำแม่สอง ๘. ลุ่มน้ำแม่มาน ๙. ลุ่มน้ำสรอย๑๐. ลุ่มน้ำ แม่กาง ๑๑. ลุ่มน้ำแม่พุง๑๒. ลุ่มน้ำแม่ลาน๑๓. ลุ่มน้ำแม่จอก๑๔. ลุ่มน้ำแม่ยาง๑๕. ลุ่มน้ำแม่เก็ง๑๖. ลุ่มน้ำงาวซึ่งยังไม่มีจัดการลุ่มแม่น้ำได้อย่างชัดเจนไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและมี ประสิทธิภาพ

สาเหตุสำคัญที่ทำให้สนใจที่จะศึกษาการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการ จัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่เพื่อศึกษาการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาการส่งเสริมศักยภาพ เครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่และเพื่อหาแนวทางการส่งเสริม ศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ให้มีความเข้มแข็งต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์หลักของแผนงานวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

๑.๒.๓ เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ การดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาใน จังหวัดแพร่เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ กระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม๑๖ สาขาในจังหวัดเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัยและกรอบแนวคิด

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการทางการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบเนื้อหาในการศึกษาที่ สำคัญ โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑.๑ เครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่

๑.๔.๑.๒ กระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

^๕มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, ออนไลน์, [แหล่งที่มา]:(<http://www.seub.or.th/libraryindex/dam/dam-๐๒๐html>), (วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๑).

๑.๔.๒ ขอบเขตประชากร

๑.๔.๒.๑ ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

เชิงปริมาณ

ประชากรที่อาศัยอยู่กลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ ดังนี้ น้ำจาวน้ำแม่คำมี น้ำแม่สอง น้ำแม่ยาง น้ำแม่หลาย น้ำแม่แคม น้ำแม่สาย น้ำแม่มาน น้ำแม่พวก น้ำแม่ต้า น้ำแม่ลาน น้ำแม่กาง น้ำแม่จอก น้ำแม่แก้งน้ำแม่พุง น้ำแม่สรอย รวมทั้งหมด ๑๖ สาขา ประชากรทั้งหมด ๒๐๔ คน

๑.๔.๑.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant)

เชิงคุณภาพ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มผู้แก่ฝายหรือผู้จัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ จำนวน ๓๒ คน

๑.๔.๑.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ ได้แก่ ลุ่มน้ำจาวลุ่มน้ำแม่คำมี ลุ่มน้ำแม่สอง ลุ่มน้ำแม่ยางลุ่มน้ำแม่หลาย ลุ่มน้ำแม่แคม ลุ่มน้ำแม่สาย ลุ่มน้ำแม่มาน ลุ่มน้ำแม่พวก ลุ่มน้ำแม่ต้า ลุ่มน้ำแม่ลาน ลุ่มน้ำแม่กาง ลุ่มน้ำแม่จอก ลุ่มน้ำแม่แก้งลุ่มน้ำแม่พุง ลุ่มน้ำแม่สรอย

๑.๔.๑.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการทำวิจัยเป็นระยะเวลา ๑๒ เดือน ตั้งแต่ ๑ เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึง ๓๑ เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ การส่งเสริมศักยภาพเครือข่าย หมายถึง การสนับสนุนให้มีการพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มน้ำยมให้มีความเจริญยิ่งขึ้นทางด้านการใช้ประโยชน์ของประชาชนในกลุ่มน้ำยม ดังนี้

๑.๕.๑.๑ การวางแผน คือ กลุ่มผู้ใช้น้ำ ท้องถิ่น ผู้นำ กลุ่มองค์กรชุมชนได้ร่วมกันวางแผนกลยุทธ์ กำหนดรายละเอียด ปรับปรุงแก้ไขปัญหา เกี่ยวกับการจัดการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายและการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาเพื่อบูรณะและฟื้นฟูแหล่งน้ำป้องกันการเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำและรักษาคุณภาพน้ำและรักษาระบบนิเวศในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

๑.๕.๑.๒ การดำเนินการ คือ กลุ่มลุ่มน้ำยมได้ร่วมกันจัดทำโครงการ/กิจกรรมดูแลการจัดการน้ำ การปรับปรุง การพัฒนา การประสานเครือข่ายในการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา

๑.๕.๑.๓ การติดตามผล คือ การทบทวนผล ติดตามผล ประเมินผลการดำเนินงานร่วมกันเกี่ยวกับการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา

๑.๕.๑.๔ การรับผลประโยชน์ คือ ประชาชนผู้ใช้น้ำได้รับผลประโยชน์การนำแผนไปปฏิบัติ การฝึกอบรม การได้รับความรู้จากการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา

๑.๕.๒ เครือข่ายชุมชน หมายถึง กลุ่มผู้ใช้น้ำ ท้องถิ่น ผู้นำ กลุ่มองค์กรชุมชนได้มีการติดต่อประสานงานกัน เพื่อสร้างความเข้าใจในการตัดสินใจและสร้างกฎกติกาในการจัดการน้ำในลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาาร่วมกันเพื่อประโยชน์ของชุมชน กลุ่มผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำยม

๑.๕.๓ การจัดการลุ่มน้ำยม หมายถึง กระบวนการจัดการน้ำในพื้นที่ของการใช้น้ำโดยการประสานงานเพื่อหาความร่วมมือระหว่างท้องถิ่น ภูมิภาคและกลุ่มผู้ใช้น้ำ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำยม

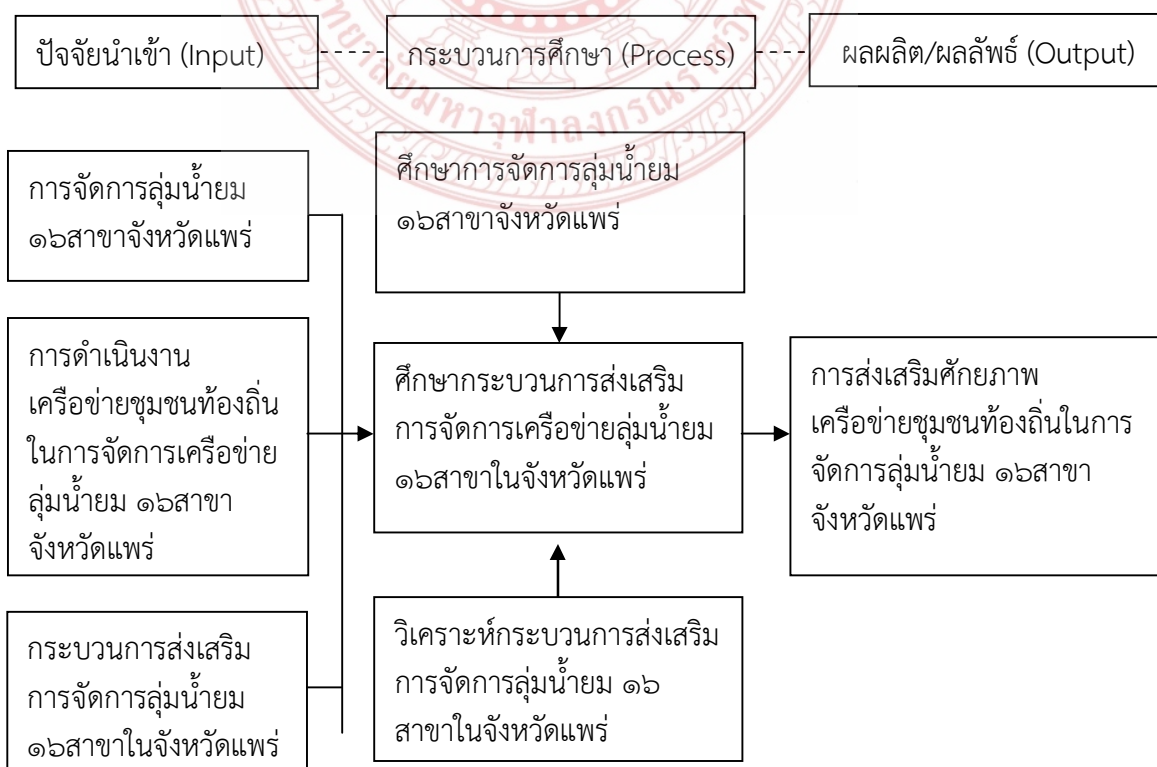
๑.๕.๔ ลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา หมายถึง สายน้ำสาขาย่อยที่ไหลลงสู่ม่น้ำยม จำนวน ๑๖ สาขา คือ น้ำจาวน้ำ แม่คำมี น้ำแม่สอง น้ำแม่ยางหลวง น้ำแม่หลาย น้ำแม่แคม น้ำแม่สาย น้ำแม่มาน น้ำแม่พวก น้ำแม่ต้า น้ำแม่ลาน น้ำแม่กาง น้ำแม่จอก น้ำแม่แก้งน้ำแม่พุง น้ำแม่สรอย

๑.๕.๕ กระบวนการส่งเสริม หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา

๑.๖ กรอบแนวคิด

๑. ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริม
๒. ทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่ายชุมชน
๓. ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการลุ่มน้ำยม

แผนภาพที่ ๑.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

๑.๗.๑ ได้ทราบการดำเนินการจัดการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่

๑.๗.๒ ได้ทราบกระบวนการจัดการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่

๑.๗.๓ ได้ทราบแนวทางการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่

๑.๗.๔ ได้ทราบถึงข้อมูลสารสนเทศแนวทางการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดเป็นแนวความคิดในการวิจัยครั้งนี้

๒.๑ แนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

๒.๒ แนวคิดการบริหารจัดการ

๒.๓ แนวคิดการสร้างเครือข่าย

๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่ลุ่มน้ำ

๒.๕ แนวทางการบริหารจัดการน้ำของชุมชน

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

การจัดการทรัพยากรน้ำมีการอธิบายความหมายการจัดการทรัพยากรน้ำหลายความหมายได้ดังนี้

การจัดการทรัพยากรน้ำประกอบไปด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนจัดการทรัพยากรน้ำ การจัดการองค์กรและกลุ่มผู้ใช้น้ำ การกำหนดกฎกติกาหรือแบบแผนเพื่อให้สะดวกต่อการบังคับบัญชา ระหว่างผู้ทำหน้าที่เป็นฝ่ายจัดการและฝ่ายปฏิบัติการติดต่อประสานกับผู้เกี่ยวข้องต่างๆ ตลอดทั้งการควบคุมการดำเนินงานเกี่ยวข้องการจัดการทรัพยากรน้ำให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์^๑

น้ำที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ เช่น น้ำฝน น้ำท่า น้ำใต้ดิน ได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์อย่างมากมาย เช่น การไฟฟ้าพลังน้ำ การเกษตร การท่องเที่ยว การอุตสาหกรรม ส่วนมากแล้วการใช้น้ำเพื่อกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นลักษณะของการใช้น้ำร่วมกันแบบเอนกประสงค์แบบเป็นลูกโซ่อย่างต่อเนื่อง เช่น การใช้น้ำเพื่อการเกษตรแหล่งชุมชนและอุตสาหกรรมในพื้นที่สูงเนื่องจากความต้องการใช้น้ำเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ประกอบกับปัญหาที่ไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง รวมถึงการขาดการบริหารจัดการอย่างมีแบบแผนจึงไม่สามารถใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อีกทั้งความแปรปรวนของฤดูกาลก่อให้เกิดปัญหาสภาวะน้ำท่วมและน้ำแล้งที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในประเทศ จึงก่อให้เกิดโครงการ

^๑ศิริชัยแพนดี, “การประเมินประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วัง: กรณีศึกษาตำบลแม่โป่งอำเภอต๋อยสะเก็ดจังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗).

ตามพระราชดำริของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ได้พระราชทานแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อช่วยเหลือราษฎรที่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภค บริโภคและการประกอบอาชีพ อาทิเช่น

๑. ฝนหลวงด้วยพระอัจฉริยภาพในการทำฝนหลวง จึงสามารถกำหนดบังคับฝนให้ตกในพื้นที่เป้าหมายได้สำเร็จ

๒. เชื้อนกกักเก็บน้ำมีหน้าที่กักเก็บน้ำและจะระบายน้ำออกจากแหล่งกักเก็บน้ำที่ละน้อยเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในหลายๆด้าน เช่น การเกษตร การผลิตไฟฟ้า และการเก็บน้ำไว้ใช้ในช่วงขาดแคลนน้ำ เป็นต้น

๓. อ่างเก็บน้ำ เป็นการกักเก็บน้ำโดยการสร้างเขื่อนปิดกั้นระหว่างหุบเขาหรือเนินสูงเพื่อกักน้ำที่ไหลมาตามร่องน้ำธรรมชาติ ลำคลอง แม่น้ำ เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้และสามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ต่างๆได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะพื้นที่ที่แห้งแล้งและมีน้ำไหลผ่านเฉพาะช่วงฤดูฝน

๔. ฝายทดน้ำ มักสร้างในพื้นที่ทำกิน อยู่สูงกว่าระดับลำห้วย มีการสร้างฝายปิดทางน้ำไหลผ่านเพื่อทดน้ำให้มีระดับสูงขึ้นและสามารถผันน้ำเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมได้โดยตรง ส่วนน้ำที่เหลือจะไหลล้นฝายไปเอง^๒

การจัดการทรัพยากรน้ำหมายถึงการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรน้ำสามารถนำไปใช้ในการแจกจ่าย (distribution) ควบคุม (regulate) ให้เกิดประโยชน์และจะต้องมีการปรับปรุง (treatment) ขจัดทิ้ง (disposal) เป็นวิธีการหรือกิจกรรมการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งน้ำ การจัดการน้ำ การป้องกันและแก้ไขภัยธรรมชาติด้านน้ำและการป้องกันแก้ไขมลพิษทางน้ำเพื่อให้สามารถใช้น้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและสถาบันแหล่งน้ำและสิ่งแวดล้อมคณะวิศวกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่นได้อธิบายว่าการจัดการทรัพยากรน้ำเป็นวิธีการจัดการการใช้ประโยชน์และการควบคุมสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

การจัดการทรัพยากรน้ำ หมายถึง กระบวนการ จัดการน้ำ (กรรมวิธี) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาและพัฒนา การจัดสรรและใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ รวมถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงอยู่และมีใช้อย่างยั่งยืน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาอันเกิดจากทรัพยากรน้ำทั้งด้านปริมาณและคุณภาพให้หมดไปซึ่งการจัดการน้ำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือโดยด้านใดด้านหนึ่งแบบเอกเทศ ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ โดยหลักแล้วจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องผสมผสานแบบรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างที่เรียกกันว่า “การบูรณาการ” ด้วยหลายวิธีหลายเทคนิค และผู้คนในสังคมทุกชุมชนยอมรับและนำไปสู่การจัดการหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับน้ำได้อย่างสัมพันธ์กัน

ส่วนการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน หมายถึงวิธีการบริหารจัดการที่เน้นให้ทุกส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของน้ำ ใช้น้ำอย่างพอประมาณมีเหตุผล เพื่อให้ทรัพยากรน้ำมีใช้อย่างทั่วถึง เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ มีความสมดุลทั้งปริมาณและคุณภาพ ซึ่งในการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จะต้องให้เป็นไปในลักษณะควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้มีความยั่งยืน ไม่เป็นไปอย่างสิ้นเปลืองหรือทำลายแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มีการคุ้มครองและฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องให้คงความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและพึ่งพาได้อย่างยั่งยืนในการจัดการน้ำและ

^๒สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร, “การจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนตามแนวพระราชดำริ”, มูลนิธิอุทกพัฒน์, ๒๕๕๗

ทรัพยากรอื่น ๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดอย่างบูรณาการและมีความยั่งยืนนั้นต้องใช้ความรู้หลายสาขาวิชาเข้ามาจัดการ เช่น ด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา ฯลฯ ซึ่งในความหลากหลายของความรู้ต่าง ๆ นั้น การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ร่วมกับ ทรัพยากรดินและที่ดิน ทรัพยากรป่าไม้ ภายในแต่ละลุ่มน้ำจะต้องดำเนินไปอย่างเป็นเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วย^๓

การจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำหมายถึงหมายถึงบริเวณหรือพื้นที่ที่อยู่ภายในเขตแนวสันปันน้ำ ที่ใช้เป็นแนวแบ่งเขตที่ฝนตกลงมาแล้วเกิดเป็นน้ำท่า กล่าวคือ หากมีฝนตกลงบริเวณใดเกิดเป็นน้ำท่าไหลไปรวมกับน้ำท่าที่เกิดจากฝนตกที่บริเวณอื่นแล้วไหลไปโดยมีทางออกร่วมกัน ถือว่าพื้นที่ที่ฝนตกลงมานั้นทุกแห่งอยู่ในลุ่มน้ำเดียวกัน ทั้งนี้ พื้นที่ลุ่มน้ำตอนบนมักเป็นพื้นที่ภูเขาสูง เรียกว่า “ต้นน้ำลำธาร” การที่นิยมใช้ลุ่มน้ำเป็นขอบเขตการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากว่าพื้นที่ของแต่ละลุ่มน้ำมีระบบนิเวศของตนเอง ซึ่งประกอบด้วยสิ่งมีชีวิต เช่น ป่าไม้ ต้นไม้ สัตว์ป่า รวมถึงผู้คนและสิ่งไม่มีชีวิต เช่น น้ำ ดิน แร่ อากาศ รวมถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยปกติแล้วภายในระบบนิเวศของลุ่มน้ำควรจะมีความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งไม่มีชีวิตและสิ่งมีชีวิต ที่ผู้คนสามารถอยู่อาศัยและดำรงชีพอย่างมีความสุขที่พอเพียงยั่งยืน

นอกจากพื้นที่ลุ่มน้ำจะเหมาะสมสำหรับใช้เป็นเขตพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังเหมาะสมสำหรับใช้เป็นเขตพื้นที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย เพราะการพัฒนาหรือการทำกิจกรรมใด ๆ ในบริเวณหนึ่งของพื้นที่ลุ่มน้ำอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของอีกบริเวณหนึ่งในลุ่มน้ำเดียวกันได้ แต่ในการปฏิบัติของทางราชการนั้นดูเหมือนว่าไม่นิยมใช้แนวทางดังกล่าวนี้ มักใช้เขตทางการปกครองเป็นขอบเขตในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพราะมีความเคยชินและมีข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ของเขตการปกครองเช่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอและจังหวัดอยู่แล้ว และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทันที

การใช้เขตทางการปกครองเป็นเขตพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นไม่สอดคล้องกับความจริงของระบบนิเวศ ตัวอย่างเช่น พื้นที่จังหวัดหนึ่งอาจครอบคลุมหลายลุ่มน้ำ การพัฒนาหรือจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดนั้นจะไม่สามารถใช้วิธีเดียวกันได้ทั้งหมด เพราะแต่ละลุ่มน้ำมีลักษณะเฉพาะของตัวเอง นอกจากนี้ลุ่มน้ำหนึ่งอาจครอบคลุมพื้นที่หลายจังหวัด การพัฒนาในพื้นที่จังหวัดหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประชากรของอีกจังหวัดหนึ่งได้ เนื่องจากจังหวัดเหล่านั้นอยู่ในระบบนิเวศของลุ่มน้ำเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นการเหมาะสมและถูกต้องที่จะใช้พื้นที่ลุ่มน้ำเป็นเขตพื้นที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมด้วยการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน ให้บูรณาการเกี่ยวกับน้ำและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องในเขตลุ่มน้ำเพื่อแก้ปัญหาวิกฤตการณ์น้ำ การขาดแคลนน้ำ อุทกภัยและคุณภาพน้ำเสื่อมโทรม (น้ำเสีย) อย่างเป็นรูปธรรม ให้ปัญหาบรรเทาหรือกำจัดจนหมดสิ้นไปไม่มีเป้าหมายให้ทุก ๆ สิ่งในสังคม ทั้งคน สัตว์และพืช โดยมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการดำเนิน

^๓ คณะกรรมการวิสามัญศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย ในประเทศไทย วุฒิสภา, 2546. รายงานการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : วุฒิสภา, 2546).

ชีวิตที่ดี มีความหลากหลายทางชีวภาพ ประชาชนมีน้ำใช้อย่างยั่งยืนและทั่วถึง มีความยุติธรรม ปราศจากความขัดแย้ง ตลอดจนพัฒนาทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพพร้อมกันไปด้วย^๕

โดยสรุปแล้วการจัดการทรัพยากรน้ำจึงหมายถึงการจัดระบบการใช้น้ำเริ่มตั้งแต่การวางแผนพัฒนาแหล่งน้ำการจัดสรรน้ำการสร้างสมดุลในการใช้น้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำและการอนุรักษ์แหล่งน้ำด้วยวิธีการที่เหมาะสมเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

๒.๒ แนวคิดการบริหารจัดการ

๒.๒.๑ ความหมายของการบริหารจัดการ

การบริหารหรือการจัดการ เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานทุกระดับ โดยการบริหาร (Administration) นิยมใช้ในภาครัฐหรืองานที่เกี่ยวกับนโยบาย และการจัดการ (Management) นิยมใช้ในภาคธุรกิจเอกชนได้มีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญได้นิยามไว้ว่า การบริหารนิยมใช้กับการบริหารราชการ หรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบาย ซึ่งมีศัพท์บัญญัติว่า รัฐประศาสนศาสตร์ (public administration) และ คำว่า การจัดการ (management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน หรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ และ ยังให้ความหมายการบริหารไว้ว่า การบริหารมีลักษณะเด่น เป็นสากลอยู่หลายประการ ดังนี้

๑. การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์
๒. การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบ
๓. การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
๔. การบริหารมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการ
๕. การบริหารเป็นการดำเนินการร่วมกันของกลุ่มบุคคล
๖. การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคล กล่าวคือความร่วมมือใจ (collective mind) จะก่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม (group cooperation) อันจะนำไปสู่พลังของกลุ่ม (group effort) ที่จะทำให้ บรรลุวัตถุประสงค์
๗. การบริหารมีลักษณะการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล
๘. การบริหารมีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์
๙. การบริหารไม่มีตัวตน (intangible) แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์

การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอาทรัพยากรบริหาร (administrative resource) เช่น คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (process of administration) เช่น POSDCORB Model ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ^๕

^๕ปราโมทย์ ไม้กลัด. “การบริหารจัดการทรัพยากรแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน”(เอกสารโรเนียว). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐).

^๕สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เกษมสุวรรณ, ๒๕๒๓), หน้า ๕- ๑๔.

การบริหาร (administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน “administratiae” หมายถึง ช่วยเหลือ (assist) หรืออำนวยความสะดวก (direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับ คำว่า “minister” ซึ่งหมายถึง การรับใช้หรือผู้รับใช้หรือผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรีสำหรับความหมาย ดั้งเดิมของคำว่า administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่าง ๆ^๖

การจัดการ คือ ศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ขององค์การและนอกองค์การเพื่อ บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบที่สำคัญ (๑) การจัดการเป็นศิลปะ ในการใช้คนทำงาน (๒) การจัดการต้องอาศัย ปัจจัยพื้นฐาน คือ คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์ (๓) การ จัดการเป็นการดำเนินงานของกลุ่มคน^๗

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น จึงพอสรุปความหมายของการบริหารจัดการ หมายถึง การบริหารกิจการทั้งภาครัฐหรือเอกชนก็ตาม เป็นกระบวนการบริหารจัดการที่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ในการบริหารจัดการโดยอาศัย คน เงิน วัสดุ และการบริหารจัดการเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้ กำหนดไว้

ธงชัย สันติวงษ์ กล่าวถึงลักษณะของงานบริหารจัดการไว้ ๓ ด้าน คือ

๑) ในด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน งานบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใด บุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์การ

๒) ในด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำงานบริหารจัดการ หมายถึง การจัดระเบียบ ทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์การ และการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

๓) ในด้านของความรับผิดชอบ งานบริหารจัดการ หมายถึง การต้องทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน^๘

๒.๒.๒ กระบวนการบริหารจัดการ

กระบวนการบริหารจัดการได้มีนักวิชาการได้จำแนกในรูปแบบที่แตกต่างจากกัน ซึ่งได้มี ผู้ให้แนวคิดในกระบวนการบริหารจัดการเอาไว้หลายท่าน ดังนี้

Henri Fayol จำแนกกระบวนการบริหารจัดการเป็น ๕ หน้าที่ คือ ๑) การวางแผนงาน (Planning) ๒) การจัดองค์การ (Organizing) ๓) การบังคับบัญชา (Commanding) ๔) การ ประสานงาน (Coordinating) และ ๕) การควบคุม (Controlling)^๙

Gulick, Luther, and L. Urwick จำแนกกระบวนการบริหารจัดการเป็น ๗หน้าที่ ประกอบด้วยขั้นตอนที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า POSDCORB คือ ๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง

^๖ วิชา วิชาบริหาร, การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ฟอร์เพช , ๒๕๔๔), หน้า ๒๔-๓๑.

^๗ สมคิด บางโม, หลักการจัดการ, (พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดีจำกัด, ๒๕๓๔), หน้า ๒๔.

^๘ ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑-๒๒.

^๙ Frederick W. Taylor อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ ๗, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๒๗.

การวางแผนหรือวางโครงการ๒) การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือของตำแหน่งต่าง ๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจน ๓) การจัดบุคลากร (Staffing) หมายถึง การบริหารงานบุคคลของหน่วยงาน ตั้งแต่การแสวงหา การบรรจุ แต่งตั้ง การฝึกอบรมและพัฒนา การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น ลดขั้น ตลอดจนการพิจารณาให้พ้นจากตำแหน่งงานรวมทั้งการบำรุงรักษาสภาพของการทำงานที่ดีให้มียุ่ตลอดไป ๔) การสั่งการ (Directing) หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการหลังจากที่ได้วิเคราะห์และพิจารณาโดยรอบคอบแล้วรวมทั้งการติดตามและให้มีการปฏิบัติงานตามคำสั่งนั้นๆ ๕) การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานหรือสื่อสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ภายในองค์การให้เข้ากันได้ เพื่อให้งานเดินและเกิดประสิทธิภาพ ๖) การรายงาน (Reporting) หมายถึง การเสนอรายงานให้ผู้บริหารที่รับผิดชอบต่างๆ ทราบความเคลื่อนไหว ความเป็นไปเป็นระยะ ๆ ทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาได้ทราบความก้าวหน้าของงานของตนอยู่เสมอ ๗) การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การจัดทำงบประมาณการเงิน การวางแผนหรือโครงการใช้จ่ายเงิน การทำบัญชี และการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงิน โดยรอบคอบและรัดกุม^{๑๐}

ฮาร์ริงตันอีเมอร์สัน (Harrington Emerson) ได้กล่าวถึงหลักการทำงานให้มีประสิทธิภาพในหนังสือ “The Twelve Principles of Efficiency” ซึ่งได้รับการยกย่องกล่าวถึงกันมากในหลัก ๑๒ ประการของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมีสาระสำคัญ ดังนี้

- ๑) ทำความเข้าใจและกำหนดแนวคิดในการทำงานให้กระจ่างแจ้ง
- ๒) ใช้หลักสามัญในการพิจารณาความน่าจะเป็นไปได้ของงาน
- ๓) คำปรึกษาแนะนำต้องสมบูรณ์และถูกต้อง
- ๔) ต้องรักษาด้วยความยุติธรรม
- ๕) ปฏิบัติด้วยความยุติธรรม
- ๖) การทำงานต้องเชื่อถือได้มีความฉับพลันมีสมรรถภาพและมีการลงระเบียบ (Record)

เป็นหลัก

- ๗) งานควรมีลักษณะแจ้งให้ทราบถึงการดำเนินงานอย่างทั่วถึง
- ๘) งานสำเร็จทันเวลา
- ๙) ผลงานได้มาตรฐาน
- ๑๐) การดำเนินงานสามารถยึดเป็นมาตรฐานได้
- ๑๑) กำหนดมาตรฐานที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกสอนได้
- ๑๒) ให้บำเหน็จรางวัลแก่งานที่ดี^{๑๑}

เฮอริเบิร์ต เอชไมมอน (Herbert A. Simon) ได้กล่าวถึงประสิทธิภาพในเชิงธุรกิจเกี่ยวกับการทำงานของเครื่องจักรโดยพิจารณาว่างานใดที่มีประสิทธิภาพสูงที่สุดนั้นดูได้จากความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า (Input) กับผลผลิต (Output) ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าประสิทธิภาพเท่ากับผลผลิต

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐.

^{๑๑} Harrington Emerson, *The Twelve Principles of Efficiency*, (New York: The Engineering Magazine, 1931), p. 30.

ลบลด้วยปัจจัยนำเข้าแต่หากเป็นระบบการทำงานของภาครัฐต้องนำความพึงพอใจของประชาชนผู้มาขอรับบริการรวมอยู่ด้วยอาจเขียนเป็นสมการได้ ดังนี้

$$\text{องค์กรภาคเอกชน } E = (O-I)$$

$$\text{องค์กรภาครัฐ } E = (O-I) + S$$

E= Efficiency

ประสิทธิภาพในการทำงาน

O= Output

ผลผลิตหรือผลงานที่ได้รับออกมา

I= Input

ปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรทางการบริหารทั่วไป

S= Satisfaction

ความพึงพอใจในผลงานที่ออกมา^{๑๒}

ไมเคิล แฮมเมอร์ และเจมส์แชมปี (M. Hammer & J. Champy) ได้กล่าวถึงกรอบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์บนพื้นฐานของทฤษฎีทั้งสามด้านเช่นจากแนวคิดกระบวนการรีปรับกระบวนการทางธุรกิจหรือที่เรียกว่า Reengineering นั้นเป็นการมุ่งเน้นให้พนักงานทุกคนต้องลดต้นทุนค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น (ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์๗ ลดขั้นตอนการทำงานที่ไม่จำเป็นให้น้อยลงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการทำงานมากยิ่งขึ้น (ทฤษฎีระบบ) รวมถึงการนำหลักการทางจิตวิทยาเข้ามาใช้ในระหว่างการทำงาน Reengineering (ทฤษฎีจิตวิทยา)^{๑๓}

มาสโลว์(Maslow) ได้กล่าวถึงลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ทุกคนนั้นมีความต้องการอยู่ตลอดเวลาอย่างไม่สิ้นสุดและเป็นความต้องการที่เป็นกลุ่มเป็นชุดที่มีการจัดลำดับไว้เป็นลำดับขั้นความต้องการ มาสโลว์ให้ความเห็นว่าบุคคลพยายามที่จะตอบสนองความต้องการพื้นฐานให้มากกว่าก่อนที่จะเกิดพฤติกรรมมุ่งไปตอบสนองความต้องการขั้นเหนือขึ้นไปถึงขั้นความต้องการที่จะประสบความสำเร็จสูงสุดความต้องการขั้นต้นๆ ต้องได้รับการตอบสนองก่อนที่ความต้องการขั้นสูงจะเข้ามามีบทบาทต่อความรู้สึกอันมีสติของบุคคลนั้นๆ จุดสำคัญในความคิดของมาสโลว์ก็คือความต้องการใดที่จะรับการตอบสนองอันทำให้เกิดความพึงพอใจแล้วความต้องการนั้นก็จะไม่เป็นแรงกระตุ้นอีกต่อไปแต่ความต้องการในระดับที่สูงกว่าจะกลายเป็นแรงบีบหรือแรงจูงใจแทนที่อันจะเป็นเหตุทำให้บุคคลต้องสร้างพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของตนนั้นต่อไปตาม ๕ ชั้นความต้องการต่อไปนี้

ขั้นที่ ๑ ความต้องการพื้นฐานทางกายภาพและชีวภาพเป็นความต้องการจำเป็นในการช่วยดำรงชีวิตโดยตรงได้แก่ความต้องการมูลฐานที่ขาดไม่ได้อันเป็นปัจจัยที่ช่วยให้ชีวิตเราดำรงอยู่ได้คือความต้องการอากาศอาหารน้ำยารักษาโรคที่อยู่อาศัยและเครื่องนุ่งห่มปกปิดร่างกาย

ขั้นที่ ๒ ความต้องการในความปลอดภัยและความมั่นคงเป็นความต้องการที่ได้รับการตอบสนองจากทางด้านร่างกายแล้วความต้องการขั้นต่อไปคือความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง เช่นความปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ความปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บความมั่นคงในอาชีพและทางด้านเศรษฐกิจ

ขั้นที่ ๓ ความต้องการในความปลอดภัยและความมั่นคงเป็นความต้องการที่ได้รับการตอบสนองจากทางด้านร่างกายแล้วความต้องการขั้นต่อไปคือความต้องการแสดงความเป็นเจ้าของต้องการยอมรับเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ ในองค์กรหรือสังคมและความรักจากบุคคลอื่น ๆ

^{๑๒}Herhbert A Simon, *Administrative Behavior*, (New York: McMillan 1960),pp.180-181.

^{๑๓}M.Hammer, & J. Champy, *Reengineering the Corporation: a Manifesto for Business Revolution*, (London: Nicholas Brealey, 1994), p.135.

ขั้นที่ ๔ ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องและเป็นที่ยอมรับเมื่อความต้องการทางสังคมและความรักได้รับการตอบสนองแล้วความต้องการขั้นต่อไปคือความต้องการยกย่องเพื่อสร้างเสริมความเชื่อมั่นในตนเองมีความรู้ความสามารถมีความสำเร็จรวมทั้งได้ตำแหน่งสูงขึ้นในด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงานสร้างชื่อเสียงอำนาจอิทธิพลและการควบคุมประสิทธิภาพ

ขั้นที่ ๕ ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จสูงสุดหรือความต้องการประจักษ์ตนเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ไปสู่ความเจริญความจริงความสดชื่นความเป็นหนึ่งความสมบูรณ์แบบความสำคัญความพึงพร้อมความยุติธรรมความเป็นระเบียบความมั่นคงความสนุกสนานเสรีภาพยุติธรรมระเบียบวินัยความมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นซึ่งเกิดจากความรู้สึกนึกคิดของตนเอง^{๑๔}

อาดามส์(Adams) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเสมอภาคโดยมีรากเหง้ามาจากทฤษฎีความไม่สอดคล้องของประชาชน (Cognitive Dissonance Theory) และทฤษฎีแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) ทฤษฎีเสมอภาคนี้กล่าวว่าเป็นการทุ่มเทในการปฏิบัติงานและความพึงพอใจเป็นเรื่องของความเสมอภาคหรือความไม่เสมอภาคซึ่งบุคคลรับรู้ในสถานการณ์ของการทำงานหนึ่งๆ ความเสมอภาคจะมีอยู่ก็ต่อเมื่อบุคคลรับรู้สัดส่วนของผลตอบแทนที่ตนได้จากองค์การกับสิ่งที่เขาทุ่มเทให้กับองค์การเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับสัดส่วนของผลตอบแทนที่มีผู้อื่นได้จากองค์การกับสิ่งที่ผู้อื่นทุ่มเทให้องค์การนั้นเท่ากัน ดังนี้

ผลตอบแทนที่ตนได้รับจากองค์การ = ผลตอบแทนที่ผู้อื่นได้จากองค์การ

สิ่งที่ตนได้ทุ่มเทให้กับองค์การ = สิ่งที่มีผู้อื่นได้ทุ่มเทให้กับองค์การ

ถ้าในทางตรงกันข้าม

ผลตอบแทนที่ตนได้จากองค์การ > ผลตอบแทนที่ผู้อื่นได้จากองค์การ

ผลตอบแทนที่ตนได้จากองค์การ < ผลตอบแทนที่ผู้อื่นได้จากองค์การ

จากผลตอบแทนที่บุคคลรับรู้ว่าเสมอภาคนั้นจะเป็นสิ่งที่บุคคลทุ่มเทให้กับองค์การอันทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจเมื่อบุคคลเกิดความพึงพอใจบุคคลจะทำงานหนักกว่าเดิมไปสู่ความมีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานที่ดีกว่าเดิมฉะนั้นผลตอบแทนเป็นสิ่งจูงใจและความต้องการในการปฏิบัติงานที่ส่งผลให้เกิดการปฏิบัติงานของพนักงานที่มีประสิทธิภาพเพราะเป็นปัจจัยที่ผู้ปฏิบัติงานคิดว่าเหมาะสมกับการได้ทุ่มเทอย่างแท้จริงให้กับองค์การซึ่งเป็นส่วนสำคัญของความต้องการในแต่ละบุคคล^{๑๕}

กิลเมอร์ (Gilmer) ได้ให้ความหมายว่าความพึงพอใจในการทำงานเป็นทัศนคติของบุคคลที่มีต่อปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตโดยทั่วไปที่ได้รับมา กิลเมอร์ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความพอใจในการทำงานว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ดังนี้

๑) ความมั่นคงปลอดภัยได้แก่ความมั่นคงในการทำงานการได้รับความเป็นธรรมจากผู้บังคับบัญชา

๒) โอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงานได้แก่การมีโอกาสได้เลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น

^{๑๔}A.M.Maslow, *Eupsychian Management*, (Home Wood, Illinois: Richard D, Irwin and the Dorsey Press, 1965), p.15.

^{๑๕}J.S.Adams, *Toward an Understanding of Inequity*, *Journal of Abnormal & Social Psychology*, (November, 1963), pp.117-118.

- ๓) การจัดการได้แก่ความพอใจต่อสถานที่ที่ปฏิบัติงานอยู่รวมทั้งการดำเนินงานในหน่วยงานได้แก่ผู้ปฏิบัติงาน
- ๔) ค่าจ้างและค่าตอบแทนได้แก่จำนวนเงินประจำที่ได้รับและรายได้ที่จ่ายตอบแทนพิเศษที่หน่วยงานได้แก่ผู้ปฏิบัติงาน
- ๕) ลักษณะงานที่ทำได้แก่การได้ทำงานที่ตรงกับความรู้ความสามารถ
- ๖) การนิเทศงานหรือการฝึกอบรมได้แก่การให้โอกาสในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมโดยการศึกษาค้นคว้าหรือการฝึกอบรมการดูงาน
- ๗) การติดต่อสื่อสารได้แก่การติดต่อสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน
- ๘) สภาพการทำงานได้แก่ระบบสิ่งแวดล้อมในสถานที่ทำงานที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน
- ๙) ลักษณะทางสังคมได้แก่ความรู้สึกพอใจที่ผู้ปฏิบัติงานได้ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข
- ๑๐) สิ่งตอบแทนหรือผลประโยชน์ต่างๆ ได้แก่ค่ารักษาพยาบาลกองทุนสำรองเลี้ยงชีพสวัสดิการด้านอื่นๆ เช่น บ้านพักพนักงาน เป็นต้น^{๑๖}

๒.๒.๓ การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน^{๑๗}

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เกิดความยั่งยืนได้นั้น จะต้องให้ความสำคัญในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรู้คุณค่า อนุรักษ์และประหยัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในปริมาณที่ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้อย่างสมดุลและยั่งยืน “น้ำ” เป็นส่วนหนึ่งในทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและจำเป็นต่อสรรพชีวิต “น้ำ” เป็นภูมิคุ้มกันให้ทุกชีวิตดำรงอยู่ได้ สมดังกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า “น้ำคือชีวิตหลักสำคัญว่าต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้” ทรัพยากรน้ำในประเทศไทยในแต่ละลุ่มน้ำ จะมีสัดส่วนที่จำกัดและเมื่อทรัพยากรน้ำมีการถูกรบกวนจึงทำให้ไม่สามารถฟื้นตัวได้ทัน เหตุนี้จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาทรัพยากรน้ำอย่างมีหลักการที่ดีและต่อเนื่อง โดยไม่ทำให้ทรัพยากรน้ำที่มีอยู่เกิดปัญหาและการพัฒนานั้นจะต้องกระทบสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดครั้งอดีต การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ มุ่งเน้นเพียงการจัดหาแหล่งน้ำ เพื่อให้มีน้ำต้นทุน เพียงพอใช้ในการประกอบกิจกรรมโดยไม่ขาดแคลนเท่านั้น ส่วนการบริหารทรัพยากรน้ำในส่วนของการจัดการและการอนุรักษ์ถือเป็นเรื่องที่รองลงมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ายังไม่มีปัญหาเกิดขึ้นกับทรัพยากรน้ำที่เป็นน้ำต้นทุนเหล่านั้น แต่เมื่อมาถึงกาลเวลาที่จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น การขยายตัวและเติบโตของเมือง การเปลี่ยนแปลงภาวะสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในพื้นที่หลาย ๆ แห่ง ดังเช่นพื้นที่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลโดยรอบ เฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพฯเมืองหลวงของประเทศไทย มหานครที่เป็นศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ มีผู้คนจากทุกภูมิภาคหลั่งไหล เข้ามาหางานทำ ศึกษาเล่าเรียน หรือประกอบกิจกรรมต่าง ๆ จากพื้นที่ซึ่งแต่เดิมเป็นผืนนากว้างใหญ่ แปรเปลี่ยนเป็น

^{๑๖}V.H.B. Gilmer, *Industrial and Organizational Psychology*, (Hogakusha: McGraw Hill, 1967), pp.380-384.

^{๑๗}จรรย์ตุลยานนท์ ,การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืนจากแนวคิดสู่การปฏิบัติจริง ,RDPB Journal ,ฉบับปีที่ ,๒๕๕๒,January 31, 2017.

หมู่บ้านจัดสรร ศูนย์การค้า โรงงานอุตสาหกรรม แหล่งชุมชน ฯลฯ เหล่านี้ล้วนสร้างปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ และปัญหาน้ำท่วมอันมีสาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากพื้นที่ซึ่งแต่เดิมเคยใช้ทำนา สามารถรองรับน้ำเหนือหลากและน้ำฝนที่ตกในพื้นที่ไว้ได้อย่างไม่สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้กับราษฎร ทั้งสองปัญหาดังกล่าวนับวันมีแต่จะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จำเป็นที่จะต้องหาวิธีแก้ไขบรรเทาให้เกิดความเสียหาย หรือเสียหายน้อยที่สุด เพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ

น้ำแล้ง เป็นปัญหาสำคัญสำหรับสังคมโดยรวมทั้งสังคมชนบทที่ต้องการน้ำเพื่อเกษตรกรรมเป็นปัจจัยหลัก และสังคมเมือง ที่ต้องการน้ำกิน น้ำใช้ และน้ำเพื่อประกอบกิจกรรมในทุกด้าน ดังนั้น แนวคิดและกลยุทธ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจึงต้องดำเนินไปในรูปแบบของการผสมผสานการนำน้ำจากแหล่งน้ำผิวดิน และน้ำใต้ดินมาใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยการนำน้ำใต้ดินขึ้นมาใช้ช่วยส่งเสริมในช่วงเวลาที่น้ำผิวดินขาดแคลนหรือในพื้นที่ที่น้ำผิวดินมีปริมาณจำกัด น้ำใต้ดินที่สูบขึ้นมาจะช่วยในด้านการอุปโภคบริโภคไม่ให้เกิดการขาดแคลน ที่สำคัญจะต้องจัดสรรน้ำให้ถึงมือผู้รับประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ในการนำน้ำจากผิวดินมาใช้เริ่มด้วยการพัฒนาแหล่งน้ำใหม่เพิ่มขึ้น เช่น การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำไม่ว่าจะเป็นขนาดใหญ่ ขนาดกลาง หรือขนาดเล็ก ในพื้นที่ที่มีศักยภาพ ในเชิงวิศวกรรมและสภาพภูมิประเทศ รวมทั้งความเหมาะสมทางด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม อีกหนทางหนึ่ง เป็นการอนุรักษ์ลุ่มน้ำ โดยการรักษาสมดุลของธรรมชาติบริเวณพื้นที่ภูเขาและป่าไม้ที่ช่วยสร้างความชุ่มชื้นทำให้เกิดฝนตกในปริมาณที่ไม่เปลี่ยนแปลงมากจนเกินไป นอกจากนี้การมีป่าต้นน้ำที่สมบูรณ์ ยังจะช่วยลดการสูญเสียน้ำไว้ได้ เพราะนอกจากต้นไม้จะช่วยดูดซับน้ำไว้ตามรากของลำต้นแล้ว การสร้างฝายชะลอน้ำยังสามารถชะลอน้ำในลุ่มน้ำนั้น ๆ ไม่ให้ไหลลงทะเลได้อย่างรวดเร็วอีกด้วย นอกจากนี้ในการนำน้ำใต้ดินขึ้นมาใช้ยังสมควรที่จะทำการศึกษาและตรวจวัดข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพน้ำใต้ดิน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำเป็นการผสมผสานการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์ร่วมกับน้ำผิวดิน

การจัดการอุปสงค์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำ จะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งในกลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับประโยชน์ด้วยความชอบธรรม หนึ่งเพื่อให้ผู้ใช้น้ำทุกคนมีความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของอาคารชลประทานต่าง ๆ ที่รัฐจัดสร้างให้เพื่อส่วนรวม จึงถึงเวลาที่จะต้องสร้างมาตรฐานการกำกับค่าธรรมเนียมการใช้น้ำขึ้น เพื่อนำเงินที่ได้มาปรับปรุงบำรุงรักษาอาคารชลประทานที่เหมือนเป็นสมบัติส่วนรวมให้ใช้งานได้อย่างถาวร ยิ่งกว่านั้นยังจำเป็นจะต้องมีการกำหนดระเบียบข้อบังคับขึ้น เพื่อความเสมอภาคตลอดจนการจัดฝึกอบรมให้ทุกคนมีจิตสำนึกในการใช้น้ำชลประทานอย่างรู้คุณค่าส่วนการรักษาคุณภาพน้ำให้อยู่ในสภาพปราศจากมลพิษ จำเป็นที่จะต้องมีการบริหารจัดการด้านคุณภาพของน้ำตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปากอ่าว ด้วยการดูแลตั้งแต่พื้นที่ต้นน้ำทางภาคเหนือตอนบน ซึ่งคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ที่ดี เรื่อยลงมาจนถึงพื้นที่ตอนล่างจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยาลงมาจดอ่าวไทย ซึ่งคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ที่แย่ลง เนื่องจากได้รับผลกระทบจากการปล่อยน้ำเสียที่เกิดจากการใช้ยาฆ่าแมลง ปุ๋ยจากการทำนา น้ำเสียจากชุมชน จากบ้านเรือนราษฎร และจากโรงงานอุตสาหกรรม สมควรที่ต้องควบคุมดูแลตามกฎระเบียบและแบบแผนการควบคุมคุณภาพน้ำที่กรมควบคุมมลพิษกำหนดขึ้นอย่างเคร่งครัดและโดยทั่วถึงตลอดทุกลำน้ำในประเทศไทย

ดังที่ได้กล่าวถึงในข้างต้นว่า น้ำแล้ง น้ำท่วม เป็นปัญหาที่เกิดจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีอยู่จำกัดอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพราะความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต้องการน้ำใช้ในปริมาณสูงมาก ราษฎรขาดจิตสำนึกในการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า แม้จะได้มีความพยายามจากทุกภาคส่วนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ที่จะหาหนทางและวิธีการแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งทางด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม หากขาดซึ่งบูรณาการทางแนวความคิดที่เป็นแผนดำเนินการและหนทางปฏิบัติ ทำให้ไม่สามารถขับเคลื่อน ศาสตร์และศิลป์ ที่ต่างฝ่ายต่างคิด ต่างฝ่ายต่างทำ ก้าวสู่ความเป็นรูปธรรมชัดเจน ในทิศทางเดียวกันอย่างบังเกิดผลสำเร็จ นั่นคือ การบริหารจัดการระดับลุ่มน้ำ ทั้งในระดับเฉพาะถิ่น และระดับลุ่มน้ำ เพื่อแก้ปมประเด็นปัญหา น้ำแล้ง น้ำท่วม ร่วมกันอย่างเป็นระบบเริ่มจากแนวคิดสู่การปฏิบัติจริงแนวคิดสู่หนทางปฏิบัติจริง ในด้านการจัดการน้ำท่วม เริ่มจากการจัดตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องมีการร่วมมือกันในทุกกระดับ ทั้งระดับผู้กำหนดนโยบายและระดับผู้ปฏิบัติ เพื่อนำนโยบายและข้อมูลที่ได้บูรณาการร่วมกันอย่างเป็นระบบ และเป็นไปในทิศทางเดียวกันไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะจะต้องมีการปรับปรุงจัดทำมาตรฐานระบบข้อมูลข่าวสารของทุกหน่วยงานเพื่อผลสัมฤทธิ์

มาตรฐานในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม มีทั้งมาตรการการใช้สิ่งก่อสร้าง อาทิ การสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดต่าง ๆ กระจายในทุกพื้นที่ลุ่มน้ำ เพื่อเก็บกักน้ำส่วนเกินไว้เป็นการบรรเทาและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมที่จะเกิดขึ้น สร้างคันกันน้ำโอบล้อมพื้นที่ที่เกิดน้ำท่วมสร้างความเดือดร้อนให้เกิดขึ้น ราษฎรเป็นประจำ มีโรงสูบน้ำเพื่อเร่งระบายน้ำในภาวะที่เกิดอุทกภัย และมาตรการที่ไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง ได้แก่ การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยทั้งระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบโทรมาตร มาใช้เพื่อช่วยในการบริหารจัดการน้ำ ทำให้ทราบสถานการณ์น้ำที่เกิดขึ้น ณ ห้วงเวลาปฏิบัติจริงเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะที่เกิดวิกฤตการณ์น้ำท่วม นอกจากจะทำให้ทราบถึงปริมาณน้ำที่เกิดขึ้นแล้ว ยังสามารถบอกหรือเตือนราษฎรให้รับรู้และเตรียมป้องกัน เพื่อมิให้เกิดความเสียหายกับชีวิตทรัพย์สินของตนเองและส่วนรวม ในมาตรการที่ไม่ใช้สิ่งก่อสร้างในการบริหารจัดการน้ำ ท่วมยังรวมไปถึงการกำหนดแนวทางการใช้ที่ดิน กำหนดเขตการทำพื้นที่เกษตรกรรม หมู่บ้านจัดสรร ชุมชนให้แยกจากกันอย่างชัดเจน ตลอดจนเสริมสร้างประสิทธิภาพขององค์กรของรัฐและเอกชน ด้วยการปลูกจิตสำนึกการสร้างความเข้าใจให้ความร่วมมือในการรับผิดชอบเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การจัดทำพื้นที่ล่อแหลมต่ออุทกภัย ดังเช่น พื้นที่ลุ่มหรือพื้นที่ริมแม่น้ำที่เวลามีน้ำเหนือหลาก หรือเกิดฝนตกหนัก พื้นที่เหล่านี้จะได้รับผลกระทบจากการเกิดน้ำท่วม ซึ่งบางครั้งต้องยอมให้น้ำท่วมพื้นที่ดังกล่าว แต่จะต้องทำการระบายน้ำที่ท่วมซึ่งออกให้เร็วที่สุด เพื่อความปลอดภัยจากการได้รับผลกระทบจากการเกิดน้ำท่วมในพื้นที่ชุมชน จะต้องดำเนินมาตรการป้องกันระดับความปลอดภัยในพื้นที่เหล่านี้ด้วยการปรับปรุงเกณฑ์การจัดการน้ำในอ่างเก็บน้ำให้อยู่ในสภาพเหมาะสมกับระยะเวลาที่มีการพยากรณ์เตือนภัย เมื่อจะเกิดอุทกภัยควรทำอย่างไรในเวลาที่เกิดอุทกภัยขึ้น โดยพิจารณาร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และราษฎรในพื้นที่เตรียมแผนปฏิบัติการเตือนภัยและให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นระบบและสอดคล้องกันมีการควบคุมอุทกภัย ด้วยการหยุดระบายน้ำออกจากอ่างเก็บน้ำ มีการวัดระดับในพื้นที่เกษตรไม่ให้เกิดความเสียหายต่อพืชที่ปลูก มีการปรับปรุงคันกันน้ำให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้มั่นคง

แข็งแรง และมีการปรับปรุงระบบส่งน้ำและระบายน้ำให้มีความมั่นคงแข็งแรงและมีประสิทธิภาพใช้งานได้ตามความต้องการอย่างเหมาะสม

ส่วนการบริหารจัดการในกรณีที่เกิดการขาดแคลนน้ำและการบรรเทาภัยจากน้ำ ต้องคำนึงถึงโอกาสที่จะทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำ ด้วยการเฝ้าระวังติดตามการพยากรณ์น้ำ พร่องน้ำให้อยู่ในเกณฑ์ที่พอเหมาะ สอดคล้องตามคำพยากรณ์สภาพฝนจากกรมอุตุนิยมวิทยา เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำซึ่งเกิดจากความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนเป็นไปอย่างได้ผลนั้น ควรจะต้องออกกฎหมายการบริหารจัดการน้ำรองรับ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของระบบการจัดการน้ำ รวมทั้งการปรับปรุงกฎหมายเดิมให้ทันสมัย ตลอดจนการออกกฎหมายใหม่ เช่น กฎหมายจัดการองค์การการจัดการลุ่มน้ำแต่ละลุ่มน้ำขึ้น เป็นต้น

เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนในการจัดรูปแบบการบริหารจัดการน้ำให้ประสบความสำเร็จ บังเกิดประโยชน์อย่างชัดเจนนั้นสมควรที่จะดำเนินการในทั้งลุ่มน้ำ โดยประเทศไทยแบ่งลุ่มน้ำรวม ๒๕ ลุ่มน้ำ แต่ละลุ่มน้ำได้มีแผนที่จะพัฒนาอย่างครบวงจร ดังเช่น ลุ่มน้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นลุ่มน้ำขนาดใหญ่มีพื้นที่ประมาณ ๓๐ เพอร์เซ็นต์ของพื้นที่ประเทศไทย ครอบคลุมพื้นที่ ๒๙ จังหวัด ในภาคเหนือ ๑๓ จังหวัด ภาคกลาง ๑๖ จังหวัด ทางตอนบนของภาคประกอบด้วย ลุ่มน้ำ ปิง วัง ยม น่าน และในทางตอนล่างประกอบด้วย ลุ่มน้ำเจ้าพระยาสะแกกรัง ท่าจีน และป่าสัก โดยที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา โดยเฉพาะลุ่มน้ำทางตอนล่างเป็นลุ่มน้ำที่มีความสำคัญและมีพื้นที่กว้างขวางครอบคลุมพื้นที่ภาคกลางเกือบทั้งหมด จึงปรากฏมีการกระจายตัวของประชากรอย่างหนาแน่น มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้กับประเทศชาติสูง เพราะรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา ทุ่มเทงบประมาณในการบริหารจัดการในลุ่มน้ำเจ้าพระยา เพื่อสนองความต้องการใช้น้ำของภาครัฐบาลและภาคเอกชนอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ได้แบ่งการดำเนินการออกเป็น ๖ กลุ่ม ประกอบด้วย

๑. โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน และรักษาความสมดุลธรรมชาติไว้ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

๒. โครงการบริหารจัดการน้ำผิวดิน มีการพัฒนาโครงการแหล่งเก็บกักน้ำขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก เพื่อเป็นแหล่งน้ำต้นทุนสำหรับการเกษตร อุตสาหกรรม และกิจกรรมต่าง ๆ

๓. โครงการบริหารจัดการน้ำใต้ดิน มีการเจาะและพัฒนาน้ำบาดาล พร้อมทั้งติดตั้งเครื่องสูบน้ำและระบบการจ่ายน้ำที่ดำเนินการทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้มีแหล่งน้ำสำหรับอุปโภคบริโภค เกษตรกรรม และอุตสาหกรรมในพื้นที่โครงการ

๔. โครงการบริหารจัดการน้ำท่วม ด้วยความร่วมมือกันทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการเฝ้าระวังติดตามสถานการณ์ เตือนภัย และดำเนินการทั้งในมาตรการไม่ใช้สิ่งก่อสร้าง และมาตรการใช้สิ่งก่อสร้างตั้งได้กล่าวถึงแล้ว

๕. โครงการบริหารน้ำเสีย ด้วยการปลูกจิตสำนึกบรรณรักษ์และประชาสัมพันธ์ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำ กำหนดมาตรฐานคุณภาพน้ำตามระเบียบของกรมควบคุมมลพิษ โดยการปรับปรุงองค์กรและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๖. โครงการระบบข้อมูลข่าวสาร เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยนำเทคนิคทางคอมพิวเตอร์มาวิเคราะห์แยกแยะ และเก็บรวบรวมข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำไว้ให้เป็นสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการผลิต ประกอบการตัดสินใจ และกำหนดแนวทางลุ่มน้ำเจ้าพระยาเป็นโครงการนำร่อง

สรุป การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนจะต้องให้ความสำคัญในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรู้คุณค่า อนุรักษ์และประหยัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดให้แก่ส่วนรวมโดยมีการบริหารจัดการร่วมกันในเครือข่ายหรือชุมชน

๒.๓ แนวคิดการสร้างเครือข่าย

๒.๓.๑ ความหมายของเครือข่าย

เสรี พงศ์พิศ กล่าวว่า “เครือข่าย” คือขบวนการสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมาเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่าง โดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน^{๑๘}

ชนัญฐากาญจนรังษิณนธ์ กล่าวว่า เครือข่ายคือกลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจ แลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดรูปหรือจัดระเบียบโครงสร้าง ที่คนหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระกิจกรรมที่ทำในเครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมกัน หรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และการเป็นสมาชิกเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระ หรือความเป็นตัวของตัวเองของคน หรือองค์กรนั้น ๆ^{๑๙}

นฤมล นิราทร เสนอว่าเครือข่ายหรือ Network มีความหมายได้หลายลักษณะ ซึ่งหากมองในเชิงโครงสร้างเครือข่าย หมายถึง กลุ่มของจุดต่าง ๆ ซึ่งเชื่อมโยงต่อกันด้วยเส้นโดยจุดต่างๆ คือ บุคคลหรือกลุ่ม ส่วนเส้นที่เชื่อมนี้คือ ความสัมพันธ์ที่บุคคลหรือกลุ่มต่างๆมีต่อกัน^{๒๐}

เครือข่ายชุมชนคือชุมชนที่พัฒนาให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและแนวคิดเชิงปฏิบัติ ด้านการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนตนเอง สามารถประยุกต์ใช้ชุดข้อมูลและความรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำ ได้อย่างเหมาะสมกับภูมิสังคม เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขยายผลการทำงานเป็นเครือข่ายการจัดการน้ำชุมชนอย่างเป็นระบบ เชื่อมโยงและประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนเครือข่าย เพื่อให้เกิดการขยายผลแนวคิดและตัวอย่างความสำเร็จ เรื่องการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนไปสู่ภาคสังคมอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง^{๒๑}

^{๑๘}เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๘.

^{๑๙}ชนัญฐากาญจนรังษิณนธ์, การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยองค์กรเครือข่าย, วารสารพัฒนาชุมชน, ปีที่ ๓๘ ฉบับที่ ๙ (กันยายน), ๒๕๔๒, หน้า ๒๖ - ๓๐.

^{๒๐}นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๓), หน้า ๖.

^{๒๑}สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน), “เครือข่ายการจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ” มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๗

๒.๓.๒ ลักษณะเครือข่าย

นฤมล นิราทร ได้กล่าวถึงลักษณะของเครือข่ายไว้ดังนี้

๑) เครือข่ายมีลักษณะเป็นโครงสร้างทางความคิด (Cognitive Structure) ไม่ว่าจะพัฒนาไปถึงระดับใด บุคคลที่เกี่ยวข้องในองค์กรเครือข่ายจะมีกรอบความคิดที่เกี่ยวกับองค์กรเครือข่ายใกล้เคียงกันในด้านความรู้ความสามารถ ความคาดหวังต่อเครือข่าย

๒) องค์กรเครือข่ายไม่มีลำดับชั้น (Hierarchy) การเชื่อมโยงระหว่างองค์กรเครือข่ายเป็นไปในลักษณะแนวนราบ แต่ละองค์กรเป็นอิสระต่อกันแต่ระดับความเป็นอิสระของแต่ละองค์อาจไม่เท่ากัน

๓) องค์กรเครือข่ายมีการแบ่งงานกันทำ (Division of labour) การที่องค์กรเข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายกันเพราะส่วนหนึ่งคาดหวังการพึ่งพาแลกเปลี่ยนความสามารถระหว่างกันดังนั้นหากองค์กรใดไม่สามารถแสดงให้เห็นเป็นประจักษ์ก็อาจหลุดจากเครือข่ายได้ ในทางตรงกันข้ามหากได้แสดงความสามารถจะนำไปสู่การพึ่งพิงและขึ้นต่อกัน

๔) ความเข้มแข็งขององค์กรที่ร่วมกันเป็นเครือข่ายจะนำไปสู่ความเข้มแข็งโดยรวมของเครือข่าย ดังนั้น การพัฒนาของแต่ละองค์กรเครือข่ายจึงเป็นสิ่งสำคัญ

๕) องค์กรเครือข่ายกำหนดบริหารจัดการกันเอง (Self – regulating) ในการทำงานร่วมกันในลักษณะแนวนราบ จำเป็นต้องมีความสมานฉันท์โดยผ่านกระบวนการทางประชาธิปไตยโดยตรง ซึ่งหมายถึงการต่อรองตกลงระหว่างองค์กรเครือข่ายเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายในเพื่อให้เครือข่ายสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้

๖) ความสำเร็จขององค์กรเครือข่ายมิใช่จะได้มาเพียงชั่วข้ามคืนแต่ต้องอาศัยระยะเวลาในการบ่มเพาะความสัมพันธ์ ความศรัทธา และความไว้วางใจ ตลอดจนสร้างกรอบทางความคิดเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การแก้ปัญหาหารือกันอย่างสร้างสรรค์รวมทั้งการดำเนินการร่วมกันระหว่างองค์กรเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง^{๒๒}

เสรี พงศ์พิศ สรุปไว้ว่าเครือข่ายทุกประเภท ทุกแบบทุกเครือข่ายมีลักษณะร่วมกัน ๕ ประการดังนี้

๑) เป็นกลุ่มองค์กรหรือบุคคลที่มาร่วมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์และความสนใจที่ตั้งขึ้นร่วมกัน

๒) เป็นเวทีเพื่อกิจกรรมทางสังคม โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

๓) ดำรงอยู่ได้ยาวนาน ด้วยการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่งที่ต่อเนื่องไม่ใช่แบบเฉพาะกิจ

๔) สมาชิกมีความรู้สึกผูกพันกับโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมาร่วมกันและร่วมกันรับผิดชอบ

๕) มีฐานอยู่ที่ความเป็นเจ้าของร่วมกันและความมุ่งมั่นที่จะทำตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน รวมทั้งเครื่องมือหรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้ร่วมกัน^{๒๓}

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

^{๒๓} อ่างแล้ว, เสรี พงศ์พิศ, หน้า ๑๐.

๒.๓.๓ องค์ประกอบสำคัญของ การก่อเกิดเครือข่าย

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร กล่าวว่าองค์ประกอบของเครือข่าย มีดังนี้

๑) หน่วยชีวิตหรือสมาชิก หน่วยชีวิตและสมาชิกเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของความเป็นเครือข่ายที่สร้างระบบปฏิสัมพันธ์โดยหน่วยชีวิตและแต่ละปัจเจกบุคคล จะดำเนินการสานต่อเพื่อหาแนวร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการดำรงอยู่ร่วมกัน ตามหลักของธรรมชาติที่ทุกสรรพสิ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยและสร้างกระบวนการที่สืบเนื่อง เพื่อรักษาความเป็นไปของชีวิต ดังนั้น หน่วยชีวิต หรือสมาชิกในองค์กรนั้น จะเป็นองค์ประกอบหลักที่จะก่อให้เกิดความเป็นเครือข่าย

๒) จุดมุ่งหมายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งเพราะหากว่าบุคคลกลุ่ม องค์กรมารวมกันเพียงเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยไร้ความมุ่งมั่นหรือจุดมุ่งหมายร่วมกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอาจกล่าวได้ว่า เป็นเครือข่าย เพราะความเป็นเครือข่ายจะต้องมีความหมายถึง “การรวมกันอย่างมีจุดหมาย” เพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์และกระบวนการ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

๓) การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึกการที่แต่ละหน่วยชีวิตหรือการที่แต่ละบุคคลมารวมกันสิ่งที่ยึดโยงสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกัน คือ การทำหน้าที่ต่อกันและการกระทำอย่างมีจิตสำนึก หากขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวมที่มาจากส่วนลึกภายในจิตใจของตนแล้ว กระบวนการนั้นจะเป็นเพียงการจัดตั้งและเรียกร้องหาผลประโยชน์ตอบแทนเท่านั้น

๔) การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน โดยองค์ประกอบของความเป็นเครือข่าย สิ่งหนึ่งที่ขาดมิได้ คือการมีส่วนร่วม การพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนความรู้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกจะเป็นปัจจัยที่หนุนเสริมให้เครือข่ายนั้นมีพลังมากขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมจะทำให้สมาชิกมีความรู้สึก ว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ซึ่งจะช่วยให้ทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากันมากขึ้น นอกจากนี้ในระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะนำไปสู่การให้และการรับ รวมถึงการระดมทรัพยากรเพื่อให้ภารกิจที่เครือข่ายดำเนินการนั้นบรรลุเป้าหมายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงเป็นแนวคิดกระบวนการและวิธีการของการจัดการเครือข่าย

๕) ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร ถ้ากล่าวถึงเครือข่ายว่าเป็นความสัมพันธ์ที่โยงใยกันแล้ว สิ่งที่มีความสำคัญต่อเครือข่ายคือข้อมูลและการสื่อสารระหว่างกัน นับตั้งแต่การสื่อสารระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย รวมทั้งระบบความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยกระบวนการสื่อสารนั้นจะช่วยให้สมาชิกในเครือข่ายเกิดการรับรู้ เกิดการยอมรับในกระบวนการทำงานและช่วยรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน^{๒๔}

^{๒๔} พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, เครือข่ายธรรมชาติความรู้และการจัดการ, (กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘-๕๐.

ดังนั้น เครือข่ายจึงหมายถึงคณะบุคคลที่รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของในการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำเนินการ

๒.๓.๔ รูปแบบของเครือข่าย

การเกิดขึ้นหรือการรวมตัวเป็นเครือข่าย สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ^{๒๕} ได้อธิบายรูปแบบของเครือข่ายที่พอสรุปได้ว่า

๑. เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ การเกิดเครือข่ายที่เป็นสายใยของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในอดีตนั้น เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ซึ่งความสัมพันธ์นี้อาจเนื่องมาจากมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติกัน หรือมีความเชื่อถืออย่างเดียวกัน เป็นครูเป็นศิษย์กัน หรือเคยแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างกัน

๒. เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยการจัดตั้ง การเกิดขึ้นของเครือข่าย อาจเกิดขึ้นจากการขาดความพร้อมและความต้องการของผู้นำและเครือข่าย ในบางกรณีก็เกิดจากการต่อรองขององค์กรภายนอกที่เข้าไปจัดตั้งกลุ่มเพื่อให้เกิดเครือข่าย

อรรถัย อาจอ่ำ และสมศักดิ์ นัคลาจารย์ ได้จัดแบ่งรูปแบบของเครือข่ายไว้ ๒ รูปแบบ คือ

๑. เครือข่ายแบบที่ไม่เป็นทางการ เป็นเครือข่ายที่สร้างผ่านตัวผู้นำโดยการเชิญชวนให้คนที่รู้จัก คนใกล้ชิด ให้เข้ามาร่วมกิจกรรมหรือดำเนินงานต่างๆ และขยายต่อไปในละแวกที่อยู่อาศัย เป็นการสร้างรูปแบบเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการ หรือใช้ช่องทางแบบไม่เป็นทางการ

๒. เครือข่ายแบบเป็นทางการ เป็นการเลือกองค์กรหรือหน่วยงานที่มีคุณภาพสูง มีบุคคลหรือสมาชิกอยู่ในองค์กรหรือหน่วยงานเป็นจำนวนมาก รวมทั้งเป็นสถาบัน/องค์กรหรือหน่วยงานที่มีความสามารถเผยแพร่แนวคิดของโครงการ สู่บุคคลที่ต่างวัย ต่างอาชีพ ต่างสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ

สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ^{๒๖} ได้จำแนกลักษณะของเครือข่ายออกเป็น ๓ลักษณะ คือ

๑. เครือข่ายความคิด เป็นเครือข่ายที่เน้นการทำงานด้านความคิด ความรู้ หรือเทคนิคต่างๆ เครือข่ายเหล่านี้เป็นแหล่งที่ผู้นำได้มีโอกาสเผยแพร่แนวคิดของตน และได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนกับคนอื่นๆ ทำให้เกิดความคิดที่ชัดเจนขึ้น เครือข่ายความคิดมักเน้นเครือข่ายของกลุ่มคนที่อยู่บนสถานภาพที่คล้ายคลึงกัน แต่อยู่ต่างถิ่นกันได้รวมตัวกันสร้างเครือข่ายเพื่อจะได้มีเวทีในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน เช่น เครือข่ายกลุ่มครู เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น

๒. เครือข่ายกิจกรรม เป็นเครือข่ายที่เน้นการช่วยเหลือ ร่วมมือกันในการทำกิจกรรมส่วนมากมักเป็นเครือข่ายภายในชุมชนที่สมาชิกของเครือข่ายอายุเป็นเครือญาติกัน หรือมีสายสัมพันธ์เป็นครูเป็นศิษย์กัน หรืออาจร่วมอยู่ในกลุ่มกิจกรรมเดียวกัน สมาชิกของเครือข่ายจะช่วยเหลือหรือร่วมมือกันทำให้งานการพัฒนาประสบความสำเร็จ

^{๒๕} สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน, กรุงเทพฯ ฯ เจริญวิทย์ การพิมพ์, ๒๕๓๗, หน้า ๗๘-๘๑.

^{๒๖} สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน, หน้า ๗๘-๘๑

๓. เครือข่ายสนับสนุน กิจกรรมการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน นอกจากจะมีความคิดในการวิเคราะห์หาทางออกในการแก้ปัญหา มีการทำกิจกรรมการแก้ปัญหาแล้ว สิ่งหนึ่งที่มีความจำเป็นมาก คือ จะต้องเงินทุน ที่มาของทุนเพื่อดำเนินกิจกรรมการพัฒนา อาจมาจากการระดมทุนภายในหมู่บ้าน โดยการระดมทุนจากสมาชิก เช่น กองทุนร้านค้า กลุ่มออมทรัพย์ หรือธนาคารข้าว หรือการทอดผ้าป่า หรืออาจเป็นทุนมาจากภายนอก ได้แก่ การบริจาคหรือการช่วยเหลือของแหล่งทุนภายนอก

ดังนั้น รูปแบบของเครือข่ายอาจจะมีทั้งเครือข่ายแบบที่ไม่เป็นทางการและเครือข่ายแบบเป็นทางการทั้งนี้ทั้ง ๒ รูปแบบ เกิดจากบุคคลที่รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับพื้นที่ลุ่มน้ำ^{๒๗}

๒.๔.๑ ความหมายเกี่ยวกับพื้นที่ลุ่มน้ำ

Webster's Dictionary ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับคำว่า ลุ่มน้ำ คือ พื้นที่ผิวลาดชัน ซึ่งจะระบายน้ำจากเส้นสันปันน้ำ ไหลลงสู่ที่ระบายน้ำตั้งแต่สองแห่งหรือมากกว่าสองแห่งขึ้นไป

“Watershed is literally any sloping surface impaling a topographic divide that shed water into two or more drainage basins” ซึ่งจากคำจำกัดความ ขอบเขตของลุ่มน้ำ หมายถึง เส้นสันปันน้ำที่แบ่งน้ำไหลออกสู่ปากน้ำของลำน้ำหรือ เรียกว่า “ลุ่มน้ำ” คือ พื้นที่ที่ล้อมรอบด้วยเส้นสันปันน้ำ ลุ่มน้ำ มีความหมายตรงกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Watershed” ตามที่นักอุทกวิทยาได้ให้คำจำกัดความไว้

เส้นสันปันน้ำ (Topographic divide) หมายถึง เส้นแบ่งเขตแดนการไหลของน้ำลงสู่ลุ่มน้ำ เส้นนี้จะแบ่งน้ำฝนที่ตกลงมาให้ไหลลงสู่ลุ่มน้ำต่างลุ่มน้ำกัน เส้นนี้ ได้แก่ สันเขาที่อยู่รอบนอกของลุ่มน้ำ หรือเปรียบลุ่มน้ำคือ กระทะ พื้นที่ลุ่มน้ำที่อยู่ติดกันก็เสมือนกับเอากระทะมาเรียงกันให้ชิด โดยปิบของกระทะให้เป็นสันเดียวกัน ส่วนที่เป็นขอบกระทะจะเป็นจุดแบ่งฝนที่ตกลงมาให้ไหลลงสู่แอ่งกระทะคนละแอ่ง ขอบนี้คือ เส้นสันปันน้ำ และบริเวณของแอ่งกระทะแต่ละใบก็คือ พื้นที่ลุ่มน้ำหนึ่ง

USDA ให้คำจำกัดความของลุ่มน้ำไว้ในหนังสือ SOIL ปี ๑๙๕๗ ว่าลุ่มน้ำ คือ พื้นที่เหนือจุดๆหนึ่ง บนลำธารที่ให้การระบายน้ำผ่านจุดนั้น

“watershed is the total area above a given point on a stream that contributes water to the flow at that point” คำจำกัดความนี้กล่าวแต่เพียงว่า พื้นที่ที่อยู่เหนือจุดที่กำหนดไว้บนแม่น้ำ และน้ำฝนที่ตกลงสู่ลุ่มน้ำจะต้องไหลผ่านปากแม่น้ำของลุ่มน้ำ

^{๒๗} สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๓, รายงานการวิจัย “ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการ

ทรัพยากรน้ำพื้นที่ลุ่มน้ำโขงภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน, (กรมทรัพยากรน้ำ, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม), หน้า ๓๐-๓๒

Dr.R.E.Dils ชาวอเมริกา ดิส ได้ให้คำจำกัดความของกลุ่มน้ำ ไว้ว่า กลุ่มน้ำ คือ พื้นที่หน่วยหนึ่งที่ทำให้การระบายน้ำสู่ลำธารหรือแม่น้ำ

“watershed is an area at land drained by which sheds its water into a stream or river system” จากคำจำกัดความนี้ คำว่ากลุ่มน้ำไม่คำนึงถึงขนาด ลักษณะ ขอบเขตของกลุ่มน้ำ แต่เน้นให้เห็นถึงพื้นที่นั้นต้องมีลำธารหรือแม่น้ำเพื่อระบายน้ำ ซึ่งเป็นคำจำกัดความที่แคบเกินไป เพราะพื้นที่ใดไม่มีลำน้ำก็ไม่จัดเป็นกลุ่มน้ำ ดังนั้นจึงให้ความหมายใหม่ว่า กลุ่มน้ำ คือ พื้นที่หน่วยหนึ่งซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำโดยเฉพาะ มีขนาดไม่แน่นอน แล้วแต่วัตถุประสงค์ของผู้ที่จะจัดการบนพื้นที่นั้นเป็นสำคัญ

“watershed is a basin unit area dealing with the water management, it has no size; it is put up by the individual, the type of study.” โดยผู้จัดการกลุ่มน้ำ กำหนดขอบเขตของกลุ่มน้ำไม่จำเป็นต้องใช้เส้นสันปันน้ำ พื้นที่นั้นมีข้อกำหนดตามค่านิยมว่าต้องเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำตามวัตถุประสงค์ของผู้ที่จัดการเป็นสำคัญ

ดังนั้นความหมายของกลุ่มน้ำมากล่าวมาทั้งหมด จะมีความหมายที่คล้ายคลึงกัน คือ มีจุดประสงค์ที่ดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำ กลุ่มน้ำ คือ พื้นที่ขนาดหนึ่งซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำโดยมีพื้นที่ขนาดเล็กไปจนถึงพื้นที่ขนาดใหญ่ ลักษณะทางกายภาพของกลุ่มน้ำจะถูกกำหนดโดยบุคคล ทั้งผู้จัดการกลุ่มน้ำต้องนำมาพิจารณาให้รอบคอบในการบริหารจัดการเพื่อให้เป็นไปอย่างถูกต้อง กลุ่มน้ำที่มีขนาดพื้นที่มากกว่า ๕๐ ตารางกิโลเมตร จัดเป็นกลุ่มน้ำขนาดใหญ่ กลุ่มน้ำที่มีขนาดพื้นที่น้อยกว่า ๕๐ ตารางกิโลเมตร จัดเป็นพื้นที่กลุ่มน้ำขนาดเล็กทั้งหมด

๒.๔.๒ การกำหนดขอบเขตของกลุ่มน้ำ

วิธีการกำหนดขอบเขตของกลุ่มน้ำ สามารถกำหนดได้ ๓ ลักษณะใหญ่ ๆ คือ กำหนดโดยใช้ลักษณะภูมิประเทศ กำหนดโดยใช้สิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น และกำหนดโดยใช้ลักษณะอื่น ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๑. กำหนดโดยใช้ลักษณะภูมิประเทศ เป็นการใช้เส้นแบ่งกลุ่มน้ำตามธรรมชาติ คือ เส้นสันปันน้ำ หรือสันเขา เหมาะสำหรับพื้นที่ลักษณะเป็นภูเขาสลับซับซ้อนสำหรับพื้นที่ราบจะกำหนดลำบาก ดังนั้น การดำเนินการจัดการกลุ่มน้ำในพื้นที่ จึงนิยมกำหนดขอบเขตกลุ่มน้ำโดยอาศัยเส้นสันปันน้ำจะทำให้ง่ายต่อการศึกษา การเก็บข้อมูลต่าง ๆ

๒. กำหนดโดยสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ถนน คูน้ำ รั้ว เป็นวิธีการแบ่งที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่ราบที่มีการแสดงอาณาเขต

๓. กำหนดโดยลักษณะอื่น ๆ เป็นการกำหนดเขตโดยกำหนดบริเวณลงไป เช่น สนามหญ้า หรือสนามฟุตบอล การกำหนดในลักษณะนี้อาจทราบผลของการจัดการกลุ่มน้ำไม่ดีเพราะจะจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับน้ำทั้งด้านปริมาณและคุณภาพได้ยาก

กล่าวโดยสรุป การกำหนดขอบเขตของกลุ่มน้ำ กำหนดโดยบุคคลโดยใช้วิธีการแบ่งเขตที่เหมาะสม ซึ่งทั้งนี้และทั้งนี้การกำหนดขอบเขตเป็นการง่ายในการจัดเก็บข้อมูลทั้งโดยปริมาณและคุณภาพ

๒.๔.๓ แนวทางการบริหารจัดการน้ำของชุมชน

ตามกรอบแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ได้กำหนดไว้ในเรื่องการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้เพื่อให้ชุมชนได้นำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ ดังนี้

๑. การบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ

๑.๑ การสร้างความเข้มแข็งให้กับกลไกการบริหารจัดการกลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบโดยต่อยอดภาคประชาสังคมจังหวัด แล้วขยายออกเป็นภาคประชาสังคมกลุ่มน้ำที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง พร้อมทั้งเชื่อมโยงให้เป็นเครือข่าย ในการร่วมบริหารจัดการและใช้ประโยชน์ร่วมกับกลุ่มน้ำใกล้เคียงเพื่อเฉลี่ยน้ำต้นทุนระหว่างกัน

๑.๒ การสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นจัดทำแหล่งน้ำขนาดเล็กและฝายแม้ว (Check Dam) เพื่อชะลอน้ำ เสริมความชุ่มชื้น เพื่อคืนความสมบูรณ์ให้กับป่า และดักตะกอน

๑.๓ การจัดระบบฐานข้อมูลน้ำให้ทันสมัยให้สามารถใช้ประโยชน์การวางแผนสนับสนุนกิจกรรมของภาคการผลิต และในการเป็นระบบเตือนภัยถึงสถานการณ์น้ำ

๑.๔ กำหนดให้ทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องคิดรวมค่าบำบัดน้ำเสียไว้ในค่าน้ำประปา โดยให้คิดในอัตราที่ก้าวหน้า โดยสนับสนุนให้มีการปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบรวบรวมและบำบัดให้มีประสิทธิภาพ และครอบคลุมพื้นที่ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้มีระบบบำบัดน้ำเสีย ณ แหล่งกำเนิด ทั้งจากภาคอุตสาหกรรม ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ภาคบริการและครัวเรือน

๑.๕ การใช้โอกาสในการมีส่วนร่วมในระดับภูมิภาคกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อบริหารจัดการกลุ่มน้ำระหว่างประเทศให้ต่างได้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น การเจรจากับจีน เวียดนาม กัมพูชา ลาว และพม่า ภายใต้อนุสัญญาความร่วมมือของกลุ่มประเทศในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง (Greater MekhongSub - region:GMS) เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันในการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำในกลุ่มน้ำโขงร่วมกัน เป็นต้น

๒. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพหุภาคี โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชน ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง โดยให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกกับการเข้าร่วมบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนภายในท้องถิ่นทั้งนี้ภายใต้ขอบเขตแห่งสิทธิและหน้าที่ที่ชัดเจนตลอดกระบวนการเข้ามีส่วนร่วม โดยจะต้องไม่เป็นการลิดรอนผลประโยชน์ของคนทั้งชาติโดยรวม^{๒๘}

ขณะเดียวกันชุมชนยังสามารถที่จะบริหารจัดการน้ำได้โดยชุมชนเอง โดยยึดรูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถนำมาบูรณาการเข้าด้วยกันได้ เนื่องจากการบริหารจัดการน้ำเป็นการจัดการเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ โดยที่มนุษย์

^{๒๘} กิติชัย รัตนะ, การมีส่วนร่วมในการจัดการกลุ่มน้ำ, (กรุงเทพฯ : ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๖.

ไม่ต้องเข้าไปปรับเปลี่ยนธรรมชาติ การบริหารจัดการตามแนวปรัชญานี้จึงเป็นเพียงการควบคุม ดูแล มิให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินขีดความสามารถที่จะรองรับได้ซึ่งจากปรากฏการณ์น้ำท่วม ฉับพลัน ดินถล่มในหลายพื้นที่ของประเทศสะท้อนให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จนขาดการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่สูงชัน การเพาะปลูกพืชเกษตรโดย ขาดการอนุรักษ์ดินและน้ำที่เหมาะสม รวมถึงการตั้งถิ่นฐานชุมชนในพื้นที่ต้นน้ำ ล้วนมีอิทธิพลต่อ ความอยู่รอดของทรัพยากรธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การที่จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติทั้งทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ชุมชน (เรียกรวมกันวาระบบ นิเวศลุ่มน้ำ) ได้รับการคุ้มครองและจัดการการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนยาวนานได้นั้นไม่ได้หมายความว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย ต้องแสวงหางบประมาณเป็นจำนวนมากเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศทาง ธรรมชาติ เพราะแม้ว่าจะมีการลงทุนและการจัดสรรงบประมาณมากเท่าใด ก็ไม่ได้เป็นเครื่องยืนยันว่า ทรัพยากรธรรมชาติจะได้รับการฟื้นฟูอย่างยั่งยืน เนื่องจากหากชุมชนในท้องถิ่นไม่ได้ความร่วมมือใน การบำรุงรักษาและฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นก็จะเสื่อมโทรมอีกต่อไป

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารจัดการน้ำจึงเป็นการนำเอาความเป็นทางสาย ความเป็นไปของธรรมชาติ การเกื้อกูลของสิ่งแวดล้อมในรกลาง การเข้าถึระบบนิเวศมาใช้ในการ จัดการ เป็นการจัดการที่เริ่มต้นจากการปฏิบัติจริงให้เป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อพิสูจน์ความสำเร็จของการ จัดการทรัพยากรน้ำ ขณะเดียวกันก็ส่งผลให้ชุมชนใช้ทรัพยากรน้ำเหล่านั้นได้อย่างยั่งยืนในเชิงของ การกำหนดนโยบายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของรัฐ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังเป็นเครื่องมือ ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินนโยบายได้อย่างเข้มแข็ง เนื่องจากนโยบายที่ดีจะต้องเป็น นโยบายที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมีความเสมอภาค เท่าเทียม และให้โอกาสแก่ ประชาชนทุกภาคส่วนในการนำนโยบายไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริงของแต่ละบุคคล หรือชุมชน ความ พอเพียง จึงส่งผลต่อการดำเนินนโยบายที่ไม่เน้นการลงทุนมหาศาล ไม่เน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นวัตถุดิบในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบแข่งขัน ก็รัฐสามารถดำเนินนโยบายในลักษณะนี้ได้ ย่อมเป็น การสร้างหลักประกันให้กับชุมชนและสังคมได้พอเพียง ว่าทรัพยากรธรรมชาติจะได้รับการดูแลและ จัดการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจสรุปว่าในแง่ของการปฏิบัติในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พอเพียง คือการเห็นความสำคัญในการสร้างความสมดุลให้กับทรัพยากรน้ำ การดูแลรักษาพื้นที่ป่าไม้ ป่าต้นน้ำ การใช้น้ำร่วมกัน หรือการใช้ประโยชน์จากน้ำร่วมกันตามกฎและกติกาสังคมในชุมชน การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นทางการโดยให้ทุก ภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน

ศักยภาพของชุมชน

ศักยภาพ หมายถึง ภาวะแฝง อำนาจ หรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ อาจทำให้พัฒนา หรือให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้^{๒๙}

ศักยภาพชุมชน ในความหมายของจิระภา นิมิสุข หมายถึง ความสามารถของชุมชนในการจัดการภายในชุมชน เช่น การใช้ระบบเครือข่าย ในระบบคัดเลือกผู้นำ การใช้ระบบศาลเฒ่าศาลแก่ ทำหน้าที่พิจารณาคดีและแก้ไขคดีความขัดแย้งหรือกรณีพิพาทในชุมชน^{๓๐}

เสรี พงศ์พิศ ได้ให้ความหมายของศักยภาพชุมชน หมายถึง การที่ชุมชน มี คน ความรู้ ” แต่ขาดโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเอง ไม่มี “โง่ จน เจ็บ”ไม่ได้ “ทรัพยากรความรู้ในการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน^{๓๑}

นอกจากนี้ อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ กล่าวถึงศักยภาพและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มคนตั้งแต่เรื่องของจิตสำนึก ความรู้ ทักษะไปจนถึงการจัดการ การรวมกลุ่ม ที่ทำให้เกิดพลังต่อรองในการแก้ปัญหาทางานาชนิด และการที่กลุ่มจะเข้มแข็งหรือไม่ต้องพิจารณาถึงด้านทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรอื่น ๆ ของชุมชนด้วย^{๓๒}

การที่ศักยภาพของชุมชนจะเข้มแข็งได้นั้นจะต้องอาศัยปัจจัยดังต่อไปนี้

เดวิด แมทธิวส์ ได้กล่าวถึงปัจจัยของชุมชนที่จะเป็นตัวนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง ดังนี้

๑. โครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อความเป็นชุมชน

- ๑) การรวมตัวเป็นกลุ่ม/องค์กร มีมากน้อยเพียงใด
- ๒) ขนาดของกลุ่มที่พบปะ
- ๓) จำนวนสถานที่และโอกาสในการพบปะสังสรรค์ เพื่อการแก้ปัญหาของชุมชน
- ๔) ประเด็นพูดคุย/แก้ปัญหาของชุมชน
- ๕) ระดับความสัมพันธ์ใกล้ชิดของคนในชุมชน
- ๖) เครื่องมือสื่อสาร

๒. กระบวนการเฉพาะบางอย่าง

๑) กระบวนการตัดสินใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาโดยรวมของชุมชนเป็นอย่างไร การมีส่วนร่วมของคนมากน้อยเพียงไร บทบาทของผู้นำในการตัดสินใจเป็นอย่างไร

๒) กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่แตกต่างกัน หรือการหาข้อสรุปร่วมกันในการแก้ไขปัญหา

๓. ผู้นำ

^{๒๙}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ : บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท.จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๒๓๒.

^{๓๐}จิระภา นิมิสุข, ความหมายของศักยภาพชุมชน, อังโนสุรเชษฐ์ เวชพิทักษ์, ๒๕๓๓, หน้า ๒๒-๒๓.

^{๓๑}เสรี พงศ์พิศ, วิธีคิด วิธีทำ แผนชีวิตเศรษฐกิจชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: ภูมิปัญญาไทย, ๒๕๔๖), หน้า ๗.

^{๓๒}อนุชาติ พวงสำลีและอรทัย อาจอ่ำ, การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๓๙), หน้า ๒๕๗.

- ๑) จำนวนผู้นำ การกระจายตัวในตำบล/พื้นที่
- ๒) บทบาทของผู้นำสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชน เช่น การเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นริเริ่ม การสร้างกระบวนการ/กิจกรรมให้สมาชิกมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน
- ๓) คุณสมบัติ เช่น การติดตามสถานการณ์ปัญหา การเปิดกว้างให้การเรียนรู้ไม่แบ่งฝ่ายมองการไกล
๔. กระบวนทัศน์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม
  - ๑) เป็นการประเมินว่าชุมชนมีระบบความคิดด้านต่าง ๆ เหล่านี้มากน้อยเพียงใด
  - ๒) การให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมพอๆ กับผลงาน
  - ๓) การดึงคนให้มาร่วมกระบวนการคิดและตัดสินใจให้มากที่สุด
  - ๔) การเน้นศักยภาพของสมาชิกที่มารวมตัวกันว่าเป็นต้นทุนของชุมชน มากกว่ามองว่าเป็นปัญหาของชุมชน
  - ๕) ความคิดเกี่ยวกับอำนาจหรือพลังในการเปลี่ยนแปลง เน้นพลังของกลุ่มในการแก้ปัญหาของตนเองมากกว่าฝากความหวังไว้ที่ผู้มีอำนาจหรือไม่
  - ๖) ความคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบแก้ปัญหาของชุมชนตนเอง
๕. ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน
  - ๑) การพึ่งพาหน่วยงานของรัฐที่มีมากน้อยเพียงไร
  - ๒) ความร่วมมือสนับสนุน ความใกล้ชิดกันของโรงเรียน วัด และสถานบริการในชุมชน
๖. ความรู้สึกร่วมเป็นกลุ่มชุมชนเดียวกัน และมองหาทางออกของความร่วมมือในชุมชน เป็นการประเมินว่าในชุมชนมีความรู้สึกผูกพันเป็นชุมชนหรือไม่ โดยดูจาก
  - ๑) ประวัติศาสตร์/คำบอกเล่าของชาวบ้านเกี่ยวกับการช่วยเหลือกันและกันในการแก้ปัญหาชุมชน
  - ๒) การทำกิจกรรมที่อาศัยความร่วมมือหลายฝ่ายร่วมกัน
  - ๓) ความพยายามในการดึงเอาคนที่ยังไม่เข้าร่วมงาน พัฒนาชุมชนให้เข้ามาร่วมด้วย^{๓๓}

ปัจจัยที่สนับสนุนศักยภาพชุมชน

ศักยภาพชุมชนเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงขีดความสามารถสูงสุดที่ชุมชนจะตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาและการจัดการชุมชนจากทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ ดังนั้นแต่ละชุมชนจึงมีศักยภาพที่แตกต่างกันหลายประการดังนี้

๑. ขีดความสามารถของบุคคลหรือกลุ่มองค์กรชุมชน หรือสมาชิกในสถาบันต่าง ๆ ในชุมชนที่เข้าถึงความรู้และความสามารถ จัดการความรู้ได้อย่างเป็นระบบ หมวดยุทธศาสตร์และการดำรงชีวิตได้ตามครรลองของชุมชน โดยทั่วไปขีดความสามารถในการเรียนรู้ยังขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางการศึกษา แหล่งความรู้โดยรอบ ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ถ่ายทอดความรู้รวมถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของบุคคล

^{๓๓} เดวิด แมทธีวส์, การเมืองภาคพลเมือง, แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์, (ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ออฟเซ็ท, ๒๕๓๙), หน้า ๑-๒๕.

๒. ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน คือ ทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ตามความต้องการได้ เช่น ทรัพยากรดินและการใช้ที่ดิน ทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำ ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า โดยทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านี้เปรียบเสมือนกับเป็นทุนของชุมชนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

๓. สมาชิกในชุมชน หมายถึง บทบาทของสมาชิกในชุมชน ศักยภาพของความเป็นผู้นำในชุมชน ระบบการได้มาซึ่งผู้นำในชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ อย่างแข็งขัน การแสดงบทบาทของสมาชิกในชุมชน

๔. ระบบการบริหารจัดการชุมชน เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น การดมสมาชิกในชุมชน การระดมทุน การกำหนดคกฏเกณฑ์กติกาในการจัดการชุมชน การจัดตั้งกลุ่มตามวัตถุประสงค์ เพื่อเพิ่มพลังอำนาจในการต่อรองกับกลุ่มภายนอก^{๓๔}

การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน

การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเพื่อเป็นการกระตุ้นส่งเสริม สนับสนุน ประสานชุมชนให้มีขีดความสามารถในการบริหารจัดการในมิติต่าง ๆ ที่สูงขึ้น ทั้งขีดความสามารถในการเตรียมความพร้อมชุมชน การเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำ การให้ความรู้และจิตสำนึกด้านอนุรักษ์แก่ชุมชน รวมไปถึงการให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ วางแผน ตัดสินใจ ดำเนินงาน และการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของชุมชน อันเป็นการตอบสนองต่อเป้าหมายที่วางไว้

การสร้างศักยภาพชุมชนต้องดำเนินไปอย่างไม่มีรีบร้อน และสอดคล้องกับค่านิยมและวัฒนธรรมของชุมชน หรือหากต้องปรับเปลี่ยนวิถีปกติของชุมชน ก็ควรปรับเปลี่ยนแบบค่อยเป็นค่อยไป สำหรับการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนมีแนวทางปฏิบัติหลายแนวทาง การเลือกใช้แนวทางใดนั้นก็ควรพิจารณาจากความพร้อมของชุมชนเป็นสำคัญ รวมถึงพิจารณาจากประเด็นอื่น ๆ ดังนี้

๑. ความต้องการของชุมชน หมายถึง ชุมชนควรระบุความต้องการที่แท้จริงต่อการสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนในการแก้ไขปัญหา

๒. ความวิกฤตของปัญหา หมายถึง ควรพิจารณาจากความรุนแรงของปัญหาที่จะส่งผลกระทบต่อในวงกว้างและเชื่อมโยงไปสู่การดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชน

๓. ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถในการนำแนวทางการเสริมสร้างไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม^{๓๕}

แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพชุมชน

แนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนเป็นการกำหนดกรอบแผนการปฏิบัติ เพื่อสนับสนุนการจัดการทรัพยากรในลุ่มน้ำ โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการจัดการที่สูงขึ้น โดยมีประเด็นในการดำเนินงาน ดังนี้

๑. การประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมของชุมชน

^{๓๔} เสรี พงศ์พิศ, ฐานคิด : จากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน, (กรุงเทพฯ : พลังปัญญา, ๒๕๕๘), หน้า ๒๗.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

๒. การสนับสนุนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน
๓. การพัฒนาศักยภาพและบทบาทผู้นำชุมชน
๔. การสร้างและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
๕. การเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มและองค์กรเครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ : กรณีศึกษาพื้นที่ลุ่มน้ำชี

๖. สนับสนุนให้เกิดการวิจัยด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น
๗. พัฒนาระบบการเป็นวิทยากรกระบวนการชุมชน
๘. จัดลำดับความสำคัญของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
๙. ส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๑๐. จัดทำเวทีชาวบ้านเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของชุมชน
๑๑. ส่งเสริมการดำเนินชีวิตของชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง
๑๒. ปรับเปลี่ยนบทบาทการทำงานขององค์กรสนับสนุนชุมชน

การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมขององค์กร เป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพขององค์กรยุคใหม่ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง และนำพาศักยภาพให้สามารถทำงานสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถสนับสนุนบทบาทขององค์กรชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้โดยที่หน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรภายนอกเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานให้น้อยที่สุดเพื่อชี้ให้เห็นว่าชุมชนนั้น มีความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง^{๓๖}

การประเมินศักยภาพของชุมชน

การวินิจฉัยศักยภาพชุมชนในงานพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหา และตอบสนองความต้องการของชุมชนในแนวคิดของ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข มีแนวคิดดังนี้

๑. ความกระตือรือร้นหรือวิถียุทธศาสตร์ ตลอดจนการรับรู้และจิตสำนึกในการพัฒนาของประชาชน เป็นการวินิจฉัยความพร้อมของประชาชน หมายถึง ความมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา ความกระตือรือร้นมีความสำคัญอย่างมากแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชน ทั้งนี้รวมถึงการรับรู้และการมีจิตสำนึกในงานพัฒนาของประชาชนด้วย

๒. โครงสร้างและบทบาทขององค์กรชุมชน ผู้นำชุมชน รวมทั้งโครงสร้างอำนาจชุมชนเป็นเรื่องที่พิจารณาถึงสภาพการปกครองของผู้นำชุมชนว่ามีบทบาทอย่างไรในการดำเนินงานพัฒนา เช่น คุณภาพและลักษณะของผู้นำชุมชน และองค์กรของชุมชนมีความพร้อมที่จะพัฒนา และเล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนา

๓. การวางแผนและการบริหารจัดการงานพัฒนา พิจารณาถึงความสามารถที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหา และความต้องการของชุมชนมากน้อยเพียงใด

๔. การพัฒนาคน การพิจารณาความพร้อมของทรัพยากรบุคคลในชุมชน ว่าสามารถทำให้ชุมชนมีการพัฒนามากน้อยเพียงใด เช่น ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และประชาชนทั่วไปในชุมชน มีการพัฒนาชุมชนของตนเองมากน้อยเพียงใด

^{๓๖} อ่างแล้ว, เสรีพงศ์พิศ, ฐานคิด : จากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน, หน้า ๑๙.

๕. เทคโนโลยีในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในเรื่องของเทคโนโลยีในงานพัฒนาเป็นเรื่องที่จะต้องวินิจฉัยถึงประสิทธิภาพของเทคโนโลยีทำให้งานพัฒนาในชุมชนบรรลุผลสำเร็จตามความต้องการของสมาชิกมากน้อยเพียงใด

๖. การสื่อสาร เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์และระบบข้อมูลข่าวสารของชุมชน การวินิจฉัยศักยภาพในเรื่องการสื่อสาร เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และระบบข้อมูลข่าวสารของชุมชนนี้ เพื่อที่จะทำให้เกิดความสนใจและการติดต่อประสานงานความเข้าใจกันมากขึ้น

๗. การระดมทุน แรงงานและทรัพยากรในชุมชน ปัจจัยเรื่องทุนและทรัพยากรที่เป็นวัตถุเป็นสิ่งที่สำคัญในงานพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและความต้องการของชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากถ้าหากมีการดำเนินการที่ปราศจากทุน แรงงานและทรัพยากรที่เหมาะสม จะทำให้โครงการประสบปัญหาและไม่สามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายได้

๘. ลักษณะโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นเรื่องที่สำคัญไม่อาจมองข้ามไปได้ ทั้งนี้เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนย่อมแตกต่างกันไป อุปสรรคหรือความสำเร็จในงานพัฒนาต้องพิจารณาจากลักษณะโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งด้วย เช่น ประชาชนมีค่านิยมอย่างไร มีทัศนคติต่อการพัฒนาอย่างไร ลักษณะการพึ่งพาอาศัยเป็นอย่างไร^{๓๓๗}

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปความหมายว่า ศักยภาพชุมชน หมายถึงขีดความสามารถที่จะกระทำให้เกิดผลสำเร็จ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานให้เกิดศักยภาพให้แก่ชุมชน ในการบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริง

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แทนทัศนีย์ เพี้ยกขุนทด และนายทักษ์ ทองภูเบศร์ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมการจัดการระบบนิเวศป่าชายเลนแม่น้ำเวฬุ จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า บุคคลศูนย์กลางของเครือข่ายและบุคคลที่ใกล้ชิดของสมาชิกเครือข่าย คือ แกนนำกลุ่มของหมู่ที่ ๕ บ้านนากุ้ง บุคคลเชื่อมโยงเครือข่าย คือ กลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงของหมู่ที่ ๖ ประโยชน์ของเครือข่ายทางสังคมในเรื่องการช่วยแนะนำความรู้ในกระบวนการจัดการระบบนิเวศป่าชายเลน มีประโยชน์มากที่สุด รองลงมา คือ การใช้อ้างอิงเพื่อเข้าถึงบุคคลอื่น หรือสร้างความน่าเชื่อถือ ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญ ๒ ลำดับแรก คือ เร่งควบคุมการบุกรุกป่า การใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ไม่ถูกกฎหมาย และควรมีนโยบายให้ความรู้ ทำความเข้าใจ ให้ข้อมูล และการวางแผนร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มประมงที่ทำโปงพางหลัก และจัดให้ตำบลบางชันเป็นพื้นที่พิเศษ เพื่อจัดการทางน้ำด้วยการกำหนดมาตรการร่วมกับชุมชนในการควบคุมฟาร์ม แปลงเพาะเลี้ยงที่เป็นสาเหตุให้น้ำตื้นเขิน^{๓๓๘}

^{๓๓๗} อ่างแล้ว, สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, การประเมินศักยภาพของชุมชน, หน้า ๑๓๔-๑๓๖.

^{๓๓๘} แทนทัศนีย์ เพี้ยกขุนทด, ผศ. และนายทักษ์ ทองภูเบศร์, การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมการจัดการระบบนิเวศป่าชายเลนแม่น้ำเวฬุ จังหวัดจันทบุรี, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๖).

พฤติพงศ์ พิศาลวัชรินทร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น ในกรขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน กรณีศึกษา เครือข่ายลุ่มน้ำคลองอุตะเถา ผลการวิจัยพบว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองอุตะเถา ควรเน้นบทบาทของกลุ่มเยาวชนทำเป็นแบบอย่างให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่มอื่นๆ ส่งเสริมให้มีการจัดทำศูนย์ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม/องค์กรในเครือข่ายให้มีการจัดทำแผนแม่บทของกลุ่มน้ำคลองอุตะเถา โดยอิงกับรูปแบบของแผนแม่บทลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และควรมีการขยายเครือข่าย ขยายแนวความคิดในด้านการจัดการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองอุตะเถา ออกไปสู่พื้นที่อื่นๆ รวมถึงการดึงองค์กรภาคธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการของเครือข่ายมากขึ้น โดยเฉพาะในส่วนของโรงอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่ใช้ทรัพยากรน้ำในคลองอุตะเถาในกระบวนการผลิต ซึ่งปัจจุบันกลุ่มเหล่านี้ยังไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการของเครือข่ายลุ่มน้ำคลองอุตะเถา^{๓๙}

อติศ แสงอาทิตย์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการน้ำของชุมชนแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษา บ้านสวนกล้วย ตำบลกกทอง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ผลวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านสวนกล้วยเป็นชุมชนต้นน้ำสามารถจัดการหาน้ำได้จากลำห้วยและตาน้ำซับธรรมชาติ นำมาผลิตน้ำประปาภูเขาใช้ในหมู่บ้าน มีการขยายพื้นที่เพราะปลูก การบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่าต้นน้ำ ทำให้ปริมาณน้ำตามธรรมชาติในลำห้วยลดลง ความสะอาดของน้ำ คุณภาพของน้ำ ไม่สามารถนำมาบริโภคได้ มีการใช้สารเคมีปนเปื้อนจากการทำเกษตร ความสมบูรณ์ของทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ และสัตว์ป่า ถูกทำลาย จากการศึกษวิจัยพบว่าชุมชนเข้าใจปัญหา การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น มีการระดมสมองในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม โดยดำเนินกิจกรรมโครงการปลูกต้นสัก จำนวน ๓๐๐ ต้น เพื่อเป็นแนวเขตพื้นที่ป่าต้นน้ำให้มีการบุกรุกและปลูกหญ้าแฝกจำนวน ๑,๕๐๐ กอ ป้องกันการพังทลายของดินรอบสระน้ำเพื่อใช้อุปโภค บริโภค การศึกษวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำครั้งนี้เป็นการชักชวนให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาและวิธีแก้ไขการจัดการน้ำโดยชุมชนต้องการน้ำที่มีคุณภาพ ปริมาณที่เพียงพอ และการกระจายน้ำให้ครอบคลุมการใช้ประโยชน์ โดยชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมจัดการน้ำตั้งแต่ การวางแผน การปฏิบัติ การ กำกับติดตามและประเมินผล จากการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสวนกล้วย^{๔๐}

นเรศร์ บุญเลิศ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้นโยบายและกลไกการปกครอง ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงราย ขาดการมีส่วนร่วมความรู้ความเข้าใจไม่มีแผนงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขึ้นตอน การดำเนินการ ความสำคัญทางทางเศรษฐกิจและการเกษตรชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนในชุมชนควรมีการปรับตัวและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การเลือกตัวแทนเข้าบริหารจัดการตามแผนยุทธศาสตร์ การ

^{๓๙} พฤติพงศ์ พิศาลวัชรินทร์, กระบวนการจัดการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น ในกรขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน กรณีศึกษา เครือข่ายลุ่มน้ำคลองอุตะเถา, (สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๐).

^{๔๐} อติศ แสงอาทิตย์, การจัดการน้ำของชุมชนแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาบ้านสวนกล้วย ตำบลกกทอง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย, (เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

พัฒนาวิถีชีวิตของชาติพันธุ์ การอนุรักษ์ อย่างเหมาะสมกับสภาพของชุมชน การเรียนรู้วิถีชุมชน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเครื่องมือในการสร้างคนในพื้นที่กับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เพื่อเพื่อชุมชน และการจัดสรรพื้นที่ทำกินอย่างมีระบบ และดำเนินนโยบายและกลไกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านบุคลากรในการให้บริการประชาชนมีสัดส่วนที่ไม่สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างทั่วถึง การบริหารจัดการสาธารณะ กำจัดปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน การกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล โฉนดที่ดิน สาธารณูปโภค การขาดแคลนน้ำทำการเกษตรกรรม การคมนาคมไม่สะดวกการขนส่งสินค้าทางการเกษตร การบุกรุกป่า การขายพื้นที่ให้กับนักธุรกิจ จะต้องเน้นให้คนในพื้นที่มีจิตสำนึกและการมีส่วนร่วม^{๔๑}

สาโรช การกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทผู้นำท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำไม่มีประสบการณ์ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การนำยุทธศาสตร์การพัฒนารอบบาทผู้นำท้องถิ่นจะต้องเน้นใน ๓ ยุทธศาสตร์หลัก ๑. ยุทธศาสตร์การพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๒. ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๓. ยุทธศาสตร์การกำกับ ดูแลของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม^{๔๒}

สุวิทย์ วรรณศรี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาชุมชนในเขตลุ่มน้ำป่าสักตอนบน อำเภอหล่มเก่าจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาอาชีวศึกษาทำให้เข้าวัด ปัญหาป่าเสื่อมโทรม ซึ่งมีสาเหตุจากการเข้าครอบครองพื้นที่ทำการเกษตร ปัญหาน้ำหลาก อันเนื่องมาจากน้ำเสียในหมู่บ้าน เศษวัสดุฟุ้งที่ลอยมาเนื่องจากภาวะน้ำหลาก มาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสักตอนบน ประชาชนจะต้องมีบทบาทสำคัญ โดยการอนุรักษ์ ห้ามล่าสัตว์ เปลี่ยนวิธีการเผ้วางตอซังข้าวโพดและการเผาหญ้า เป็นการไถกลบและปลูกพืชหมุนเวียน ป้องกันปัญหาการขาดแคลนน้ำ โดยการขุดบ่อหรืออ่างเก็บน้ำ^{๔๓}

พิชราวลี มารมย์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลสตึก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า ๑. บทบาทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลสตึก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านที่สูงที่สุดคือ

^{๔๑} นเรศร์ บุญเลิศ, การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้นโยบายและกลไกการปกครอง, *รายงานการวิจัย*, (พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

^{๔๒} สาโรช การกุล, บทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลกรณีศึกษาที่สาธารณะประโยชน์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์, *รายงานการวิจัย*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

^{๔๓} สุวิทย์วรรณศรี, ชุมชนในเขตลุ่มน้ำป่าสักตอนบน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์, *รายงานการวิจัย* (เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

ด้านการจัดการจัดทำแผน รองลงมา คือ ด้านควบคุมการใช้ประโยชน์ ด้านประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ ด้านความคิดเห็นอื่นๆ ที่มีมากที่สุด คือ ความมีการปลูกไม้ยืนต้นในพื้นที่สาธารณประโยชน์^{๔๔}

นิรันดร์ ป้อมน้อย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของผู้นำองค์กรชุมชน ตำบลสวนหลวง อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า ๑. บทบาทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของผู้นำองค์กรชุมชน ตำบลสวนหลวง อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ๒. เปรียบเทียบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของผู้นำองค์กรชุมชน ตำบลสวนหลวง อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ผู้นำองค์กรชุมชนตำบลสวนหลวงระดับการศึกษาการรับรู้ข่าวสารด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและจิตสำนึกอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.๐๕๓. ปัญหาและอุปสรรคปัญหาเกิดจากโรงงานปัญหา ประชาชนไม่เห็นความสำคัญของการสงวนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ทิ้งขยะในลำคลองและตัดต้นไม้ในที่สาธารณะ^{๔๕}

นิพนธ์ สมบูรณ์พูลเพิ่ม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของผู้นำชุมชน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า

๑. ความผูกพันที่มีต่อชุมชน การได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากบุคคลภายนอกครอบครัว การมีเอกลักษณ์ทางสังคม อยู่ในระดับมาก

๒. พฤติกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของผู้นำเมื่อจำแนกด้านอายุและอาชีพ ระยะเวลาการเป็นผู้นำ พบว่า ไม่แตกต่างกัน

๓. การได้รับแรงสนับสนุนจากบุคคลภายในครอบครัว องค์กรท้องถิ่น ความผูกพันต่อชุมชน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๐๑^{๔๖}

พระครูพิพิธสุตาทรร,ดร. และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบนรากฐานเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า มีการเสริมสร้างกลไกขับเคลื่อนการใช้ภูมิปัญญาเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน เช่น การณรงค์ให้ความรู้ การกำหนดกิจกรรมในแผนแม่บทของตำบลและชุมชน การจัดเวรยามตรวจการเฝ้าระวัง การกำหนดกฎระเบียบและเขตพื้นที่การใช้ประโยชน์ การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชุมชน การอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญา การสร้างเครือข่ายหรือพันธมิตร กับองค์กร/ชุมชนนอกพื้นที่ และการจัดระบบการบริหารป่าชุมชน รวมทั้งการบูรณาการสู่การเรียนการสอนในสถานศึกษา แต่กระนั้นก็ยังคงมีข้อจำกัดการใช้ภูมิปัญญาในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เพราะความเป็นปัจเจกท่ามกลางสภาพสังคม การศึกษาและวิถีชีวิต

^{๔๔} พิชราวลี มารมย์, บทบาทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรบริหารส่วนตำบลตึก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์, *รายงานการวิจัย*, (บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

^{๔๕} นิรันดร์ ป้อมน้อย, บทบาทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของผู้นำองค์กรชุมชน ตำบลสวนหลวง อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร, *รายงานการวิจัย*, (สมุทรสาคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๔๖} นิพนธ์ สมบูรณ์พูลเพิ่ม, พฤติกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของผู้นำชุมชน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่, *รายงานการวิจัย*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปกร, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

ที่เปลี่ยนแปลง ที่ส่งผลต่อระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของคนรุ่นใหม่ในชุมชน ที่ขาดความเข้าใจความผูกพันระหว่างวิถีชุมชนกับผ้า การขาดทักษะความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการจัดการป่าชุมชน การขาดแคลนงบประมาณเพื่อการฟื้นฟูป่าชุมชน และขาดการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรูสมัยใหม่ในการจัดการป่าชุมชน^{๔๗}

อนุวัต กระสังข์และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี วัดควรที่จะส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนตามหลักการบริหารนิยธรรม ดังนี้ ๑. ความพร้อมเพรียงในการจัดการประชุมเพื่อทบทวนการดำเนินงานตามโครงการที่ได้เสนอไว้โดยพุทธศาสนิกชน ๒. ความพร้อมเพรียงของเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อม แสดงการสรุปผลการประเมินโครงการแต่ละโครงการ ๓. ความพร้อมเพรียงในการให้ความสำคัญแก่พุทธศาสนิกชนซึ่งทำงานด้านสิ่งแวดล้อม และกลุ่มคุ้มครองปกป้องศาสนสถาน ๔. ความพร้อมเพรียงในการไม่ละเมิดกฎกติการะเบียบกฎหมายบ้านเมือง ๕. การสร้างจิตสำนึกและการสร้างองค์ความรู้ให้กับเด็ก เยาวชน และนักศึกษา ๖. ความพร้อมเพรียงกันในการให้มีการดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดจากเจ้าหน้าที่รัฐ ๗. การจัดการทำเวทีก้าวบ้าน การทำประชาพิจารณ์ การทำประชาสงฆ์ควรส่งเสริม ๘. สนับสนุนงบประมาณจากวัด ต้องมีความเท่าเทียมและยุติธรรมสำหรับการจัดการสิ่งแวดล้อม^{๔๘}

นฤพนธ์ จันทร์จวบ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาวอำเภอระโนดจังหวัดสงขลา” ผลการศึกษาพบว่า การจัดการน้ำเพื่อเกษตรในตำบลบ้านขาวซึ่งมีทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งต้นน้ำมีโครงการสูบน้ำชลประทานทุ่งระโนดจากหน่วยส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ ๑ (ทุ่งระโนด) ผ่านโรงสูบน้ำและส่งไปยังคลองส่งน้ำที่เป็นคลองย่อย คลองแยกซอยและระบบคัน - คูน้ำส่วนเกษตรกรที่มีพื้นที่เพาะปลูกอยู่ใกล้คลองธรรมชาติจะสูบน้ำจากแหล่งดังกล่าวมาใช้ในขณะที่เกษตรกรที่อยู่ห่างไกลจากระบบชลประทานหรือลำคลองธรรมชาติขณะเดียวกันองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาวมีนโยบายรับผิดชอบดูแลโครงการส่งน้ำบำรุงรักษาให้มีสภาพใช้งานได้อย่างต่อเนื่องการก่อสร้างอาคารบังคับน้ำเพื่อปิดกั้นไม่ให้น้ำไหลลงสู่คลองระโนด ป้องกันการเกิดน้ำท่วมโดยร่วมพัฒนาแหล่งน้ำและเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำปัญหาแหล่งน้ำ/ระบบชลประทานเมื่อป่าต้นน้ำถูกทำลายเกิดปัญหาการดูดซับน้ำของพื้นที่ต้นน้ำการไหลชะล้างของหน้าดินทับถมเป็นตะกอนทำให้ทำทะเลสาบสงขลาต้นเขื่อนน้ำระบายได้ไม่ดีในช่วงฤดู

^{๔๗} พระครูพิพิธสุตาทรร,ดร. และคณะ, การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง,รายงานการวิจัย, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ..

^{๔๘} อนุวัต กระสังข์และคณะ, การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี, รายงานการวิจัย, (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

ฝนน้ำหลากเกิดน้ำท่วมขังซ้ำซากหรืออุทกภัยที่รุนแรงหรือน้ำตื้นเขินช่วงฤดูแล้วในบางปีก็เก็บน้ำไม่พอใช้^{๔๙}

การจัดการแหล่งน้ำที่เหมาะสมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาวซึ่งมีระบบชลประทานที่ดีสามารถรองรับความต้องการใช้น้ำของเกษตรกรแต่ควรมีการขุดขยายคลองส่งน้ำที่เป็นคลองย่อยคลองแยกซอยหรือท่อส่งน้ำให้ทั่วถึงพื้นที่เกษตรกรรมและการบำรุงรักษาคันคู่น้ำรวมถึงอุปกรณ์อื่นๆให้อยู่ในสภาพใช้งานได้ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาแหล่งน้ำผิวดินและน้ำทฤษฎีใหม่มาใช้ในการเกษตรพร้อมทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้กลุ่มหรือองค์กรผู้ใช้น้ำมีความเข้มแข็งและเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกกระบวนการเน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

วิโรจน์ แสนทิ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเอื้อมอำเภอลำปางจังหวัดลำปาง” ผลการศึกษาพบว่า ๑) ในพื้นที่ตำบลบ้านเอื้อมอำเภอลำปางจังหวัดลำปางมีทั้งหมด ๑๕ หมู่บ้านมีแม่น้ำสายหลักคือแม่น้ำต๋อยส่วนแม่น้ำสายรองได้แก่แม่น้ำแม่ค่อมแม่น้ำแม่ต้าและน้ำแม่เฟืองโดยในฤดูฝนมีปริมาณน้ำใช้สำหรับการเกษตรเพื่อผันน้ำเข้าเหมืองฝายของเกษตรกรอย่างพอเพียงแต่ในช่วงฤดูแล้งเมษายน-มิถุนายนของทุกปีในพื้นที่บางหมู่บ้านจะมีน้ำเพื่อการเกษตรไม่เพียงพอ ๒) การบริหารจัดการแหล่งน้ำและการบำรุงรักษาแหล่งน้ำในพื้นที่ตำบลบ้านเอื้อมพบว่าประชาชนได้มีการจัดตั้งเป็นเกษตรกรกลุ่มผู้ใช้น้ำได้แก่กลุ่มผู้ใช้น้ำแม่ต๋อยกลุ่มผู้ใช้น้ำแม่เฟืองและกลุ่มผู้ใช้น้ำแม่ต้าขยายเป็นเครือข่ายในระดับตำบลโดยมีผู้นำหรือแม่เหมืองฝายของแต่ละหมู่บ้านเป็นคณะกรรมการร่วมบริหารงานร่วมกันวางแผนกำหนดกฎกติกาในการจัดการน้ำในแหล่งต่างๆในพื้นที่ของแต่ละหมู่บ้านที่จะใช้ในการอุปโภคบริโภคและการเกษตรโดยการประสานงานและร่วมบูรณาการกับทุกภาคส่วนระหว่างกลุ่มเกษตรกรและหน่วยงานภาครัฐโดยเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรในการบำรุงรักษาแหล่งน้ำต่างๆในพื้นที่เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำสนองตอบความต้องการของเกษตรกรและเกิดประโยชน์สูงสุดอย่างแท้จริง^{๕๐}

รำลึก อิงเอนู ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยยางอำเภอสกลนครจังหวัดสกลนคร” ผลการศึกษาพบว่าลักษณะความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรที่ผ่านมามีลักษณะการประสานงานในรูปแบบคณะกรรมการร่วมกันอย่างเป็นทางการมีการประชุมตามระเบียบกฎหมายกำหนดเป็นความร่วมมือกันแบบหลวมๆขาดการติดตามประเมินผลอีกทั้งไม่มีการตรวจสอบข้อมูลในการเสนอต่อที่ประชุมสำหรับวางแผนร่วมกันปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความร่วมมือคือการประสานแผนขาดความจริงในการปฏิบัติงานอีกทั้งผู้ใช้น้ำขาดความเข้าใจในการจัดการน้ำโดยแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรคือควรเพิ่มตัวแทนภาคเกษตรกรผู้ใช้น้ำในคณะกรรมการและต้องทำให้จริงจังการกำหนดจุดมุ่งหมายของหน่วยงานควรให้

^{๔๙} นฤพนธ์ จันทรังษ, “การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว อำเภอรอนดจังหวัดสงขลา”, รายงานการศึกษาดูงานอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๕๐} วิโรจน์ แสนทิ, “การบริหารจัดการน้ำในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเอื้อมอำเภอลำปางจังหวัดลำปาง”, รายงานการศึกษาดูงานอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

สอดคล้องกันนโยบายต้องมีความชัดเจนจะได้ปฏิบัติได้ง่ายหน่วยงานต้องการบูรณาการข้อมูลและเกษตรกรผู้ใช้น้ำต้องตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำให้มากขึ้นโดยทำการชี้แจงประชาสัมพันธ์ในเรื่องดังกล่าว

แนวทางการพัฒนาความร่วมมือคือควรมีการส่งเสริมความร่วมมือให้มากขึ้นทำงานในรูปแบบคณะกรรมการให้จริงจังกังการวางนโยบายหรือวางแผนต้องสอดรับกันผู้ปฏิบัติต้องประสานงานกันเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานประชุมให้บ่อยและควรมีการอบรมหรือศึกษาดูงานร่วมกัน^{๕๑}

ภูเบศร์ เมืองมูล ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและแนวทางการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำของเกษตรกรกรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำแม่สาใหม่อำเภอแมริมจังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่าปริมาณน้ำที่ไหลเข้าอ่างเก็บน้ำต่ำสุดระหว่างกลางเดือนมีนาคมถึงกลางเดือนเมษายนและต่ำกว่าปริมาณความต้องการของพื้นที่เกษตรที่รับผิดชอบมากการให้น้ำของล้นจี่ของเกษตรกรใช้น้ำมากกว่าความต้องการจริงประมาณ ๕๐% ขณะที่วิธีการปลูกพริกหวานโดยการส่งเสริมของโครงการหลวงใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพสูงมากเกษตรกรเห็นว่าการจัดการน้ำจะมีประสิทธิภาพต้องกำหนดวันส่งน้ำอย่างเหมาะสมควบคุมการตรวจวัดปริมาณน้ำให้แก่พืชและการมีอ่างเก็บน้ำช่วยให้น้ำใช้อย่างพอเพียงเกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำในระดับน้อยปัจจัยด้านเพศอายุสถานภาพสมรสและระดับการศึกษาของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในด้านการวางแผนการใช้น้ำ การดำเนินการการประสานงานขนาดพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรน้ำปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของเกษตรกรส่วนใหญ่ คือ ๑) ขาดความรู้และความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร ๒) ไม่สามารถทำได้ด้วยตัวเองควรต้องร่วมกับหน่วยงานในการดำเนินงาน ๓) ขาดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยและ ๔) กลุ่มไม่มีอำนาจแท้จริงในการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในชุมชน^{๕๒}

สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำแบบมีส่วนร่วมเกษตรกรเสนอความคิดเห็นดังนี้ ๑) ให้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างเป็นรูปธรรมโดยมีเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นผู้ให้คำแนะนำแนวทางในการแก้ไขปัญหา ๒) กลุ่มเกษตรกรต้องช่วยกันไกล่เกลี่ยปัญหาที่เกิดขึ้น ๓) ให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ตัดสินปัญหาที่ไกล่เกลี่ยไม่ได้ ๔) ปลูกจิตสำนึกเรื่องการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพให้กับเกษตรกร ๕) ให้มีการจัดตั้งกฎระเบียบขึ้นมาใช้ระหว่างกลุ่มเพื่อให้เกิดการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันและบทลงโทษควรมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนและรุนแรงและ ๖) คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำต้องมีความยุติธรรมและเด็ดขาด

^{๕๑} รำลึกอิงอนุ, “การพัฒนาความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยยางอำเภอเมืองสกลนครจังหวัดสกลนคร”, การศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๕๒} ภูเบศร์เมืองมูล, “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและแนวทางการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำของเกษตรกรกรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำแม่สาใหม่อำเภอแมริมจังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (สำนักงานบัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ..

สุรพงษ์ คงสัตย์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนลุ่มน้ำลำตะคองจังหวัดนครราชสีมา” ผลการศึกษาพบว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำของชุมชนลุ่มน้ำลำตะคองนั้นมี ๒ รูปแบบใหญ่ๆ คือ ๑) รูปแบบที่ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านแบบดั้งเดิมได้แก่ฝายที่ใช้วัสดุธรรมชาติสำหรับเป็นคันคูกันน้ำเช่นดินก้อนหินหรือไม้ ๒) รูปแบบที่ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านแบบดั้งเดิมผสมผสานเทคโนโลยีได้แก่ฝายน้ำล้นประตูตลิ่งน้ำคลองชลประทานเครื่องสูบน้ำเครื่องปั้มน้ำและเจาะน้ำบาดาลนอกจากนี้ชุมชนยังได้นำภูมิปัญญาพื้นบ้านแบบดั้งเดิมมาปรับใช้งานและประยุกต์เพื่อการจัดการน้ำอยู่ ๒ ลักษณะคือ ๑) การประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อการกักเก็บน้ำและ ๒) การประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อการทดและผันน้ำจากลำตะคองและการใช้น้ำฝนรายปีเพื่อการบริโภคอุปโภคและการเกษตรกรรมและการใช้ระหัดวิดน้ำปัจจุบันชุมชนใช้เทคโนโลยีท้องถิ่นผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการจัดการน้ำเพื่อประกอบอาชีพทางการเกษตรอุตสาหกรรมธุรกิจและการอุปโภคบริโภค^{๕๓}

ด้านการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนลุ่มน้ำลำตะคองจังหวัดนครราชสีมาชุมชนได้นำภูมิปัญญาพื้นบ้านแบบดั้งเดิมและวัฒนธรรมการใช้น้ำแบบโบราณที่ชุมชนได้รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษนำมาผสมผสานกับเทคโนโลยีท้องถิ่นและเทคโนโลยีสมัยใหม่สำหรับกักเก็บน้ำในรูปแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านและรูปแบบระบบชลประทานที่ภาครัฐจัดทำไว้ภายในพื้นที่เขตลุ่มน้ำลำตะคองมาปรับประยุกต์เพื่อการจัดการน้ำในการประกอบอาชีพของชุมชนและมีรายได้ตลอดปีได้อย่างต่อเนื่องการทำระหัดน้ำจากที่เคยใช้ไม้เพียงอย่างเดียวอายุการใช้งานเพียงปีต่อปีเท่านั้นก็เกิดวิวัฒนาการผสมผสานนำเหล็กมาทำเป็นวงล้อและกำชีของระหัดหรือการใช้เครื่องสูบน้ำจากแหล่งน้ำที่กักเก็บไว้เข้าสู่พื้นที่เพาะปลูก

โดยสรุปการบริหารจัดการน้ำในเขตลุ่มน้ำลำตะคองโดยภูมิปัญญาพื้นบ้านถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะไม่เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านล้วนๆก็ตามแต่ถือว่าเป็นการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาปรับใช้และประยุกต์เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างลงตัวเพื่อให้มีการใช้งานได้อย่างยาวนานและคงทนภูมิปัญญาพื้นบ้านดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านใช้จัดการน้ำสามารถพัฒนาระบบเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนลุ่มน้ำลำตะคองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้อย่างต่อเนื่องทำให้เศรษฐกิจดีสังคมมีความมั่นคงวัฒนธรรมยังคงอยู่ด้วยดีสิ่งแวดล้อมก็อุดมสมบูรณ์

การบริหารจัดการน้ำเพื่อการแก้ปัญหาภัยแล้งและอุทกภัย เป็นความพยายามที่รัฐบาลทุกชุดตระหนักถึงความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยยังอยู่ในภาคการเกษตรรวมถึงยังต้องอาศัยน้ำในการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันอีกด้วย การที่ต้องเก็บกักน้ำในฤดูฝนเพื่อนำมาใช้ในฤดูแล้ง เป็นการบริหารจัดการน้ำที่ต้องใช้เครื่องมือที่มีความหลากหลาย มาจัดให้เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ สามารถสนองต่อความต้องการใช้น้ำของประชาชนในพื้นที่ ได้อย่างเพียงพอและสามารถดำรงวิถีชีวิตของตนได้ตามอรรถภาพโดยไม่เดือดร้อน ลุ่มน้ำยมเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสายหลัก ที่หล่อเลี้ยงประเทศไทยมาตลอดระยะเวลาที่ยาวนานจากสภาวะการณ์ ในเรื่องภัยแล้งและอุทกภัยที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าในทุกปี เหตุเพราะความไม่สมดุลของปริมาณน้ำที่ขาดการ

^{๕๓} สุรพงษ์ คงสัตย์, “การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนลุ่มน้ำลำตะคองจังหวัดนครราชสีมา”, (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

บริหารจัดการที่เหมาะสม ประกอบกับภาวะแวดล้อมที่เป็นตัวเสริมในการก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น การเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของประชากร ทำให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่ทำกิน ต่อเนื่องมา ด้วยปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก เหล่านี้ เป็นต้น จึงมีความพยายามจากภาครัฐในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้นในลำน้ำยม บริเวณพื้นที่ของตำบลสะเอียง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ซึ่งแนวทางนี้มีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและผู้คัดค้าน อันเป็นสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ติดต่อกันมา กว่า ๒๕ ปี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบหากมีการก่อสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น

ในปัจจุบันสภาพปัญหาความขัดแย้งในเรื่อง สร้างเขื่อนกับไม่สร้างเขื่อน ยังคงดำรงอยู่ และไม่มีสัญญาณเชิงบวกในการหาข้อยุติของปัญหา หากภาครัฐยังคงใช้วิธีการแก้ไขปัญหาแบบเดิมๆ ซึ่งมีปรากฏการณ์ที่ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจน ได้แก่ การที่ประชาชนตำบลสะเอียงไม่ยินยอมให้เจ้าหน้าที่ภาคเอกชน หรือแม้แต่สถาบันการศึกษา เข้าไปดำเนินการกิจกรรมใดๆ ในพื้นที่ได้เลย เพราะความไม่เชื่อใจและหวาดระแวงเจ้าหน้าที่ของรัฐ และไม่ยอมได้รับผลกระทบหากเกิดการสร้างเขื่อนขึ้น ดังนั้น ในเมื่อการสร้างเขื่อนเป็นปัญหาที่ยังไม่สามารถหาข้อยุติได้แล้วนั้น การกำหนดประเด็นใหม่ของปัญหานี้ว่า จะมีทางออกอย่างไรที่สามารถจะแก้ปัญหาด้านการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำยมตอนบนได้ จึงเป็นโจทย์ที่ต้องแสวงหาคำตอบ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมชลประทาน ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาข้างต้นจึงได้มอบให้มหาวิทยาลัยนเรศวรเป็นคณะที่ปรึกษา โดยดำเนินงานตามโครงการศึกษาหาทางออกแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาการพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำในลุ่มน้ำยมตอนบน เพื่อทำการศึกษหาแนวทางที่สามารถตอบโจทย์ที่กำหนดไว้ และลดทอนความขัดแย้งลง ในระดับที่สามารถให้เกิดการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำแห่งนี้ได้^{๕๔}

สรุปได้ว่า การจัดการน้ำเป็นสิ่งที่สำคัญของชุมชนที่จะต้องมีการช่วยกันในการดูแล บำรุงรักษาแหล่งน้ำที่ใช้ในการอุปโภค บริโภคของสายน้ำต่างๆ เพื่อรักษาความเป็นธรรมชาติของแหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์แก่ชุมชนลุ่มน้ำและเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไปด้วย

^{๕๔} กรมชลประทาน, รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร โครงการศึกษาหาทางออกแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำในลุ่มน้ำยมตอนบน, (มหาวิทยาลัยนเรศวร: หน่วยวิจัยและพัฒนาบูรณาการเกษตรและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๕๙), หน้า ๑.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ มีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๑) การศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) ระยะที่ ๑ ช่วงการจัดเก็บข้อมูลเป็นการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและเอกสารวารสารหนังสือพิมพ์รายวันหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ รวมถึงข่าวสารทางอินเทอร์เน็ตเช่นข้อมูลข่าวสารจากเว็บไซต์ของหน่วยงานราชการงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้วิจัยเข้าถึงเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่

๒) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ระยะที่ ๒ ช่วงการเก็บข้อมูลเชิงลึก โดยการลงพื้นที่สำรวจการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ในพื้นที่เป้าหมายดังนี้

๒.๑ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interviews) เพื่อเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยมีเครื่องมือคือแนวคำถาม (Guid Line) ในการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยยึดหลักการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่สามารถปรับไปตามความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูล

๒.๒ วิธีการจดบันทึก (Field Note) มีวัตถุประสงค์เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมอย่างครบถ้วนและสมบูรณ์เป็นการจดบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์กลุ่มโดยใช้วิธีการจดบันทึกข้อมูลหลังจากที่พูดคุยสัมภาษณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมโดยผู้วิจัยได้จดบันทึกข้อมูลไว้ตลอดกระบวนการเพื่อนำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่ง

๓) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษาความคิดเห็นจากประชาชนในชุมชนจำนวน ๒๐๔ คนโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น

(Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามสำหรับประชาชนในชุมชน (Questionnaire)

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) และศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการลุ่มน้ำยม และสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา

๓.๒ พื้นที่ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ พื้นที่ดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีพื้นที่ในการเก็บข้อมูลลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่

๓.๒.๒. เชิงปริมาณ

ประชากร

ประชากรผู้ใช้น้ำจากแม่น้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ จำนวน ๔๑๘ คน เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายและกระบวนการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) ดังนี้

ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) กลุ่มตัวอย่างได้มาจากประชาชนจำนวน ๔๑๘ คน ที่ได้จากสูตรของ Taro Yamane ซึ่งใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ ๐.๐๕ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n = ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้

N = จำนวนประชากรที่ทราบค่า

(e) = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีการวิจัยครั้งนี้กำหนดให้มี

ความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ ๕ หรือ ๐.๐๕.

ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{418}{1 + 418(0.05)^2}$$

$$n = \frac{418}{1 + 1.045}$$

$$n = \frac{418}{2.045}$$

ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน $n = 204$ คน

หาขนาดกลุ่มตัวอย่างของประชากรตามตารางสัดส่วนในแต่ละระดับด้วยการเปรียบเทียบสัดส่วน ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างดังตารางที่ ๓.๑ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่^๒

หมู่ที่	ลุ่มแม่น้ำสาขา	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	แม่แคม	๔๔	๒๑
๒	แม่สาย	๔๒	๒๑
๓	แม่ต้า	๓๘	๑๙
๔	แม่หล่าย	๓๖	๑๘
๕	แม่คำมี	๒๘	๑๔
๖	แม่พวก	๔๐	๒๐
๗	แม่สอง	๔๒	๒๑
๘	แม่มาน	๓๐	๑๕
๙	แม่สรอย	๒๙	๑๔
๑๐	แม่กาง	๑๙	๙
๑๑	แม่พุง	๑๓	๖
๑๒	แม่ลาน	๑๙	๙
๑๓	แม่จอก	๑๗	๘
๑๔	แม่ยาง	๗	๓
๑๕	แม่เก็ง	๗	๓
๑๖	แม่งาว	๗	๓
รวม		๔๑๘	๒๐๔

^๒คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่, แผนพัฒนาลุ่มน้ำยมจังหวัดแพร่,(จังหวัดแพร่: ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่, ๒๕๕๗), เอกสารอัดสำเนา.

๓.๒.๓.เชิงคุณภาพ

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ได้แก่ กลุ่มผู้แก่ฝ่ายหรือผู้จัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ จำนวน ๓๒ คน ตามสายน้ำสาขาย่อยที่ไหลลงสู่แม่น้ำยม จำนวน ๑๖ สาขา^๓ ดังนี้

- ๑.๑) ผญ.เสนห์ บุญทอง, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านแม่ขาว หมู่ ๕ ต.แม่ตึบ อ.งาว จ.ลำปาง
- ๑.๒) กำนันคมกริช ไทยเก่ง, กำนันตำบลบ้านหนอง อ.สอง จ.แพร่
- ๑.๓) ผญ.อรุณ ศรีวิสัย, หมู่ ๔ ต.หนองม่วงไข่ อ.หนองม่วงไข่ จ.แพร่
- ๑.๔) ผญ.ศักดิ์ชัย ชมพูนั่ง, บ้านแม่คำมี
- ๑.๕) นายนรินทร์ มะยาระ, ๗/๒ หมู่ ๕ บ้านเด่นเจริญ ต.แม่หลาย อ.เมือง จ.แพร่
- ๑.๖) ผญ.ทองทิพย์ เหมืองอุ่น, หมู่ ๒ ต.เหมืองหม้อ อ.เมือง จ.แพร่
- ๑.๗) นายณรงค์ฤทธิ์ ศิริกันตยะวัฒน์, หัวหน้าฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ ๑ โครงการชลประทานแพร่
- ๑.๘) นายณรงค์ฤทธิ์ ศิริกันตยะวัฒน์, หัวหน้าฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ ๑ โครงการชลประทานแพร่
- ๑.๙) ผญ.สมถวิล ถุงแก้ว, หมู่ ๘ ต.เด่นชัย อ.เด่นชัย จ.แพร่
- ๑.๑๐) นายธีรณศ แสงแป้น รองปลัด อบต. ต้าผามอก
- ๑.๑๑) ผญ.จรรยาศักดิ์ ขอบจสุข, หมู่ ๑๒ ต.แม่ลาน อ.สอง จ.แพร่
- ๑.๑๒) นายปี จันทร์ใส, ประธานกรรมการจัดการน้ำ (อ่างแม่กาง),
- ๑.๑๓) ผญ.กฤษฎา ใจงาม, หมู่ ๑๑ ต.แม่พุง อ.วังชิ้น จ.แพร่
- ๑.๑๔) นายพวน เพ็องฟู, อบต. สร้อย
- ๑.๑๕) ผญ.สุวรรณ ทาคำ, หมู่ ๑ ต.แม่แปง อ.วังชิ้น จ.แพร่
- ๑.๑๖) ผญ.เสนอ ตู่ผัด, ต.แม่สิน อ.วังชิ้น จ.แพร่
- ๑.๑๗) นายศรีมูล กำคำ ๗๖ หมู่ ๕ ต.แม่ตึบ อ.งาว จ.ลำปาง
- ๑.๑๘) นายอรรถชัย ใจสงัด นายกสมาคมกัญญ์สองรวมใจ จังหวัดแพร่
- ๑.๑๙) นายไพศาล ชมพูนั่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่คำมี อ.หนองม่วงไข่ จ.แพร่
- ๑.๒๐) นายพวม ใจยะสุดตา ผญ.หมู่ ๔ ตำบลเวียงต้า อ.สอง จ.แพร่
- ๑.๒๑) นางดวงใจ กมลอนวงศ์ โครงการชลประทานแพร่
- ๑.๒๒) นางสุนิสา สุขเจริญ รองนายกบริหารส่วนตำบลสร้อย อ.วังชิ้น จ.แพร่
- ๑.๒๓) กำนันสัมพันธ์ เครือสนุก, กำนันตำบลแม่หลาย
- ๑.๒๔) นายกฤษณ์พิงศ์ กาช้องอบต.บ้านเหมืองหม้อ ท้องถิ่นมีการดูแลร่วมกับผู้นำหมู่บ้านและกลุ่มผู้ใช้น้ำแม่แคม
- ๑.๒๕) ผญ.สมเกียรติ ศรีพรหมชัย บ้านแพะโรงสูบ หมู่ ๖ น้ำแม่พวก

^๓ คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่, แนวทางการพัฒนาลุ่มน้ำยมจังหวัดแพร่, (จังหวัดแพร่: ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่, ๒๕๕๗), เอกสารอัดสำเนา.

- ๑.๒๖) นายกปลั่ง วงศ์หล้า อบต.บ้านนาพูน น้ำแม่สิน
 ๑.๒๗) ผญ.จรัล แก้วคำแสน หมู่ ๔ ตำบลบ้านปิน อ.ลอง จ.แพร่ น้ำแม่ลาน
 ๑.๒๘) ลุ่มน้ำ แม่แปง นายณัฐพล เทพจันทร์ผู้ใหญ่บ้านสีทิโน (ป่ายุบ)หมู่ ๔
 ตำบลวังชิ้นอำเภอวังชิ้น

- ๑.๒๙) ลุ่มน้ำแม่พุง นายสถาน น้อยเอี้ย กำนันแม่พุงตำบลแม่พุง อำเภอวังชิ้น
 ๑.๓๐) ลุ่มน้ำแม่ยาง นายประเมสริฐ สุทิน นายกเทศมนตรีตำบลหนองม่วงไข่
 ๑.๓๑) ลุ่มน้ำแม่กาง ผญ.กังวล สุนทรพิพัฒน์กุล หมู่ที่ ๗ เลขที่ ๑๗๔ ต.ห้วยอ้อ
 ๑.๓๒) น้ำแม่สาย นายกสมคิด ยอดสาร อบต.ร่องกาศ

๑. ลุ่มน้ำวางต้นน้ำเกิดอยู่ในเขตอำเภอจางหวัดลำปาง ไหลรวมกับลำห้วยต่างๆ พื้นที่
 ลุ่มน้ำส่วนใหญ่อยู่ในเขต จังหวัดลำปาง โดยไหลลงสู่แม่น้ำยมที่หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติปាកงาว
 ตำบลเตาปูน อำเภอสองจำนวน ๔๔๖ ล้านลบ.ม./ปี อยู่ในเขตจังหวัดแพร่เพียง ๒๔ ตร.กม.

๒. ลุ่มน้ำแม่สอง เกิดจากห้วยต่าง ๆ บริเวณบ้านกงชาติ ไหลผ่านบ้านปาง บ้านคุ้ม บ้าน
 กลาง บ้านศรีมูลเรือง แล้วไหลลงสู่แม่น้ำยมบริเวณบ้านท่าไร่ อำเภอสองจำนวน ๙๔ ล้านลบ.ม./ปี มี
 พื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ ๔๒๔.๕ ตร.กม.(รวมลุ่มน้ำห้วยแม่ใส)

๓. ลุ่มน้ำแม่ยางหลวง ต้นน้ำเกิดจากการรวมตัวของลำห้วยต่างๆ บริเวณม่อนหินกลิ้ง
 และแม่ยางหลวงจากดอยยาง เป็นลำน้ำแม่ยาง ไหลผ่านตำบลแม่ทราย แล้วไหลลงสู่แม่น้ำยมบริเวณ
 บ้านปากยาง อำเภอหนองม่วงไข่ จำนวน ๔๗ ล้านลบ.ม./ปี มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ ๓๐๗.๓ ตร.กม.
 (รวมลุ่มน้ำห้วยแม่ยางน้อย)

๔. ลุ่มน้ำแม่คำมี ต้นน้ำจากเทือกเขาในเขตอำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ไหลผ่านตำบลไผ่
 โทน ตำบลร่องกวาง ตำบลทุ่งศรี ตำบลร่องเข็ม อำเภอร่องกวาง แล้วไหลลงสู่แม่น้ำยม บริเวณตำบล
 แม่คำมี อำเภอหนองม่วงไข่ จำนวน ๑๑๐ ล้านลบ.ม./ปี มีพื้นที่ลุ่มน้ำ ๔๔๔ตร.กม.(รวมลุ่มน้ำห้วยแม่
 ถอน-ห้วยแม่กระทิง)

๕. ลุ่มน้ำแม่หลาย ต้นน้ำเกิดจากห้วยต่าง ๆ ไหลมารวมกับกับน้ำแม่ถาง บริเวณบ้านเวียง
 ไหลผ่านบ้านปาง แล้ว ไหลสู่แม่น้ำยมที่บ้านแม่หลาย อำเภอเมืองแพร่ จำนวน ๘๙ ล้านลบ.ม./ปี มี
 แม่น้ำสาขาสำคัญอีก ๒ ลุ่มน้ำ ย่อย คือ น้ำแม่คำปอง ต้นน้ำเกิดจากห้วยต่าง ๆ บริเวณบ้านขุนสถาน
 ไหลผ่านบ้านบุญแจ่ม บ้านปากทราย ขาว บ้านต้นเลา แล้วไหลมารวมกับลำน้ำแม่ถางที่บ้านห้วยอ้อย
 อำเภอร่องกวาง ก่อนไหลลงสู่แม่หลาย และน้ำแม่ถาง ต้นน้ำเกิดจากห้วยต่าง ๆ บริเวณบ้านห้วย
 อ้อย ไหลผ่านเขาทวดหลวง ลงสู่แม่หลาย ณ ตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องกวาง ก่อนไหลลงสู่แม่
 หลาย

๖. ลุ่มน้ำแม่แคม ต้นน้ำเกิดจากภูผาด่าน บริเวณดอยม่อนอีไฟ ไหลผ่านบ้านทุ่งอ้วน บ้าน
 ดอนแก้ว บ้านสองแคว แล้วไหลลงสู่แม่น้ำยม ที่บริเวณวัดเซตวัน อำเภอเมืองแพร่ ด้วยปริมาณ
 น้ำท่า ๒๗ ล้านลบ.ม./ปี

๗. ลุ่มน้ำแม่สาย ต้นน้ำเกิดจากภูผาด่าน ในเขตอำเภอเมืองแพร่ ไหลผ่านบ้านป่าแดง
 บ้านห้วยบ่อทอง บ้านเหล่า แล้วไหลลงสู่แม่น้ำยม ที่บริเวณบ้านสบสาย อำเภอสูงเม่น จำนวน ๘๘
 ล้านลบ.ม./ปี

๘. ลุ่มน้ำแม่มาน ต้นน้ำเกิดจากภูเขาผ่อ ไหลผ่านตำบลหัวฝาย ตำบลบ้านเหล่า ตำบลสูงเม่น แล้วไหลลงสู่ แม่น้ำยม บริเวณบ้านร่องเสี้ยว อำเภอสูงเม่น จำนวน ๔๑ ล้านลบ.ม./ปี มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ ๑๑๐๗ ตร.กม.(รวมลุ่มน้ำแม่หลาย-แม่สาย-แม่จั่วะ)

๙. ลุ่มน้ำแม่พวก ต้นน้ำเกิดจากการรวมตัวของลำห้วยป่าไร่ จากม่อนด่านยาว แล้วรวมกับลำห้วยต่างๆ เป็นห้วยโฮ ไหลผ่านบ้านห้วยไร่ บรรจบกับห้วยลากปิ่นที่บ้านน้ำแรมรวมกับลำห้วยต่างๆ บริเวณบ้านแม่พวก เป็นลำน้ำแม่พวก ไหลผ่านเทศบาลตำบลเด่นชัย แล้วไหลลงสู่แม่น้ำยม บริเวณบ้านปากพวก อำเภอเด่นชัย จำนวน ๖๒ ล้านลบ.ม./ปี มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ ๓๒๓.๖ ตร.กม.

๑๐. ลุ่มน้ำแม่ต้า ต้นน้ำเกิดจากห้วยต่าง ๆ ทางด้านเหนือสุดของอำเภอลอง ไหลไปรวมกับลำน้ำแม่แลง ที่บ้าน แป้น แล้วไหลผ่านบ้านม่อน บ้านน้ำดิบ บ้านแหลง บ้านผาตาย บ้านผามอก บ้านเกี้ยวพา บ้านน้ำริน บ้านปง บ้านห้วยดอกไม้ บ้านต้นผึ้ง บ้านห้วยเรือ ลงสู่แม่น้ำยมบริเวณบ้านปากต้า อำเภอลอง ๑๒๙ ล้านลบ.ม./ปี มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ ๕๑๘ ตร.กม. (รวมลุ่มน้ำห้วยแม่สก)

๑๑. ลุ่มน้ำแม่ลาน ต้นน้ำเกิดจากตอยจำเป็ด แล้วไหลรวมกับลำห้วยส้ม และลำห้วยต่างๆ ผ่านอ่างเก็บน้ำ ห้วยแม่ลาน เขตติดต่อกับจังหวัดลำปาง รวมเป็นลำห้วยแม่ลานไหลผ่านบ้านผาคอ ตำบลบ้านปินแล้วไหลลง สู่แม่น้ำยมบริเวณวิทยาลัยการอาชีพลอง อำเภอลองจำนวน ๓๙ ล้านลบ.ม./ปี

๑๒. ลุ่มน้ำแม่กาง ต้นน้ำเกิดจากการรวมตัวของลำห้วยต่างๆ จากยอดตอยต่างๆ เขตติดต่อกับจังหวัดลำปาง รวม เป็นลำห้วยแม่กาง ไหลผ่านบ้านเกี่ยม อ่างเก็บน้ำแม่กาง บ้านต้นผึ้ง แล้วไหลลงสู่แม่น้ำยมบริเวณ บ้านปาก กาง อำเภอลองจำนวน ๑๙ ล้านลบ.ม./ปี มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ ๓๖๗.๒ ตร.กม. (รวมลุ่มน้ำแม่ลาน-แม่จอก)

๑๓. ลุ่มน้ำแม่พุง ต้นน้ำเกิดจากการรวมตัวของลำห้วยต่างๆ ในเขตอุทยานแห่งชาติเวียงโกศัยไหลผ่านบ้านป่าคา บ้านปางม่วง บ้านปางโฮ บ้านปางมะโอ แล้วไหลลงสู่แม่น้ำยมบริเวณ บ้านปากห้วยสรอย อำเภอวังชิ้นจำนวน ๒๓ ล้านลบ.ม./ปี มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ ๓๕๗.๒ ตร.กม. (รวมลุ่มน้ำห้วยแม่เก็ง)

๑๔. ลุ่มน้ำแม่สรอย ต้นน้ำเกิดจากการรวมตัวของลำห้วยแม่ตืด กับลำห้วยต่างๆ บริเวณบ้านป่าสัก เป็นลำน้ำ แม่สรอย ไหลผ่านบ้านค้ำปิ่นใจตำบลแม่พุง ไหลลงสู่แม่น้ำยมบริเวณบ้านนาใหม่ ตำบลแม่พุง อำเภอวังชิ้น จำนวน ๒๗๔ ล้านลบ.ม./ปี มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ ๒๗๙.๔ ตร.กม.

๑๕. ลุ่มน้ำแม่แปงต้นน้ำเกิดจากม่อนแม่แปง แล้วรวมกับลำห้วยต่างๆ ไหลผ่านบ้านแม่แปงแล้วไหลลงสู่ แม่น้ำยม บริเวณบ้านป่ายุบ อำเภอวังชิ้นจำนวน ๒๓ ล้านลบ.ม./ปีมีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ ๒๓๐ ตร.กม.

๑๖. ลุ่มน้ำแม่สิน ต้นน้ำเกิดจากการรวมตัวของลำห้วยแม่สูง ที่มีต้นน้ำจากม่อนผาใต้ กับลำห้วยปานริม และ ห้วยต่างๆ ที่มีต้นน้ำจากม่อนป่าคา ไหลผ่านบ้านแม่สินบรรจบกับห้วยแม่สูงที่บ้านนาไร่หลวง แล้วไหลผ่าน บ้านนาปลาแก้ง ตำบลนาพูน แล้วไหลลงสู่แม่น้ำยมบริเวณในเขตจังหวัดสุโขทัยจำนวน ๙๒ ล้านลบ.ม./ปี มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ ๓๕๗ตร.กม.(รวมลุ่มน้ำห้วยแม่สูง)

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถามเชิงปริมาณ(Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยดำเนินการดังนี้

ก. เชิงปริมาณ

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

- ๑) ศึกษาการเครือข่ายการจัดการกลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา
- ๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
- ๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากที่ปรึกษาวิจัย
- ๔) สร้างเครื่องมือสอบถามความคิดเห็นของประชาชนผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา
- ๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อที่ปรึกษาวิจัย และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
- ๖) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของผู้เชี่ยวชาญนำมาหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเป็นรายข้อ (Item-Objective Congruence Index : IOC) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕๐ ขึ้นไปทุกข้อ
- ๗) นำข้อแก้ไขที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุง
- ๘) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาค่าความสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
- ๙) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นตามกรอบของการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการกลุ่มแม่ข่ายน้ำยม ๑๖ สาขา เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบปลายปิด ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ และรายได้

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้น้ำของประชาชนผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องแสดงความคิดเห็นจากคำถามที่ผู้ศึกษากำหนดเกี่ยวกับการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำของกลุ่มน้ำยม และการรับผลประโยชน์จากสายน้ำต่างๆ ของชาวบ้านมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มากที่สุด
- ๔ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มาก
- ๓ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ อยู่ในระดับ ปานกลาง
- ๒ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อย
- ๑ หมายถึง ระดับการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบ สอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ ในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการกลุ่มน้ายม ๑๖ สาขา

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๓ ท่านคือ

๒.๑) พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวณฺโณ,ดร. อาจารย์ประจำ มจร.วิทยาเขตแพร่

๒.๒) ดร.สายัณห์ อินันใจ ประธานหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต

๒.๓) นายสุรพงษ์ มาตรมนตรี นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ หัวหน้าศูนย์พัฒนากลุ่มน้ายมจังหวัดแพร่

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม และวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index: IOC) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕๐ ขึ้นไปทุกข้อ

๓) หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try Out) แก่ กลุ่มผู้ใช้น้ำอำเภอสอง จังหวัดแพร่ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ตามวิธีการของ ครอนบาค (Cronbach) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ.๘๓๒

๔) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

๕) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

(๑) เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการกลุ่มแม่่น้ายม

(๒) แบบสอบถาม สำหรับสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำกลุ่มน้ายม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ จำนวน ๒๐๔ คน โดยวิธีใช้ประชากรทั้งหมด เพื่อศึกษาความคิดเห็นในกระบวนการส่งเสริมศักยภาพในการจัดการกลุ่มแม่่น้ายม ๑๖ สาขา ให้มีเครือข่ายการจัดการที่ชัดเจน

(๓) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง

ได้แก่กลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มผู้แก่ฝ่ายหรือผู้จัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา โดยมีประเด็นที่สำคัญ เช่น การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการ การสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานลุ่มน้ำยม ประกอบด้วย ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินการ ด้านการติดตามผล และด้านการรับผลประโยชน์

(๔) วิธีการจดบันทึก (Field Note) และบันทึกเสียงโดยใช้แท็บบันทึกเสียง

(๕) สัมภาษณ์จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสอบถามเกี่ยวกับสภาพบริบทของลุ่มน้ำยมทั้ง ๑๖ สาขา

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ เชิงปริมาณ

๑) คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมศักยภาพการจัดการเครือข่าย แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการน้ำ

๒) ประชากรที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๒๐๔ คน โดยการเลือกจากประชากรทั้งหมดเพื่อศึกษาด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายของการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่

๓.๔.๒ เชิงคุณภาพ

๑) คณะผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการ การสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานลุ่มน้ำยม ประกอบด้วย ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินการ ด้านการติดตามผล และด้านการรับผลประโยชน์

๒) ดำเนินการจดบันทึก (Field Note) เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นที่สำคัญ เช่น การดำเนินงานเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา

๒) ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายในการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากการแจกแบบสอบถามของชุมชนผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา

๔) แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ดังนี้^๕

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐- ๕.๐๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐- ๔.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐- ๓.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐- ๒.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐- ๑.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด

^๕ สุรวิทย์ศิริโกการภิมรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี: ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๔๐.

๕) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ จากนั้นจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique)

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑) สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum Si^2}{St^2} \right]$$

เมื่อ α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น

k แทน จำนวนข้อของแบบสอบถาม

$\sum Si^2$ แทน ผลรวมทั้งหมดของคะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ

Si^2 แทนคะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ

St^2 แทนความแปรปรวนของเครื่องมือทั้งฉบับ

๒) สถิติพื้นฐาน

ค่าร้อยละ (Percentage)

$$\text{ร้อยละ} = \frac{\text{ตัวเลขที่ต้องการเปรียบเทียบ} \times 100}{\text{จำนวนเต็ม}}$$

ค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{n}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

n แทน จำนวนข้อมูล

๓) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้สูตร

$$S.D. = n \sqrt{\frac{n \sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทนค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$\sum x^2$ แทนผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

$(\sum x)^2$ แทนผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง

n แทนจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๐๔ คน มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

๔.๑ ศึกษาการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

๔.๒ ศึกษากระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

๔.๑ ศึกษาการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

จากการศึกษาวิจัยการดำเนินการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ โดยการศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั่วไปของประชาชนในเขตลุ่มน้ำยมจังหวัดแพร่ จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพและรายได้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชาชนผู้ให้ข้อมูล ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ ดังรายละเอียดในตารางที่ ๔.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าร้อยละของประชาชนที่ใช้น้ำลุ่มแม่ยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่

	(n=๒๐๔)	
ข้อมูลทั่วไปของประชาชนผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๑๑๗	๕๗.๔
หญิง	๘๗	๔๒.๖
รวม	๒๐๔	๑๐๐.๐
อายุ		
อายุ ๒๐ - ๓๐ ปี	๑๑	๕.๔
อายุ ๓๑ - ๔๐ ปี	๑๙	๙.๓
อายุ ๔๑ - ๕๐ ปี	๕๖	๒๗.๕
อายุ ๕๑ ปีขึ้นไป	๑๑๘	๕๗.๘
รวม	๒๐๔	๑๐๐.๐

อาชีพ		
รับราชการ	๒๐	๙.๘
รับจ้างทั่วไป	๓๑	๑๕.๒
ทำการเกษตร	๙๐	๔๔.๑
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	๖๓	๓๐.๙
รวม	๒๐๔	๑๐๐.๐
รายได้		
๑-๕,๐๐๐ บาท	๖	๒.๙
๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท	๑๒๑	๕๙.๓
๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท	๑๖	๗.๘
๑๕,๐๐๐ ขึ้นไป	๖๑	๒๙.๙
รวม	๒๐๔	๑๐๐.๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ร้อยละของประชาชนผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๑๗ คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๔ และเป็นเพศหญิง จำนวน ๘๗ คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๖ อายุของผู้ใช้น้ำกลุ่มน้ำยมที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อยู่ในช่วงอายุ ๕๐ ปี ขึ้นไป จำนวน ๑๑๘ คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๘ อาชีพของผู้ใช้น้ำกลุ่มน้ำยมส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร จำนวน ๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๑ และรายได้ของผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่อยู่ในช่วง ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำกลุ่มแม่ข่ายในการดำเนินการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่

ระดับการความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำกลุ่มแม่ข่ายในการดำเนินการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงาน ด้านการติดตามประเมินผล ด้านการรับผลประโยชน์ แสดงด้วยค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมาย ดังตารางที่ ๔.๒ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ผลรวมของค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่ข่ายมในการดำเนินการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่

ข้อ	การดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่	ระดับการความคิดเห็น		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๑	ด้านการวางแผน	๔.๕๔	.๔๘๙	มากที่สุด
๒	ด้านการดำเนินงาน	๔.๕๗	.๔๘๙	มากที่สุด
๓	ด้านการติดตามประเมินผล	๓.๗๕	๑.๐๑๕	มาก
๔	ด้านการรับผลประโยชน์	๔.๑๗	.๔๗๙	มาก
ภาพรวม		๔.๒๕	.๖๑๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่ข่ายมในการดำเนินการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.25, S.D = 0.618$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54, S.D = 0.489$) รองลงมา ได้แก่ ด้านการวางแผน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57, S.D = 0.489$) ด้านการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 4.17, S.D = 0.479$) และด้านการติดตามประเมินผล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.75, S.D = 1.015$)

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่ข่ายมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการดำเนินการเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ ด้านการวางแผน

ข้อ	การดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่	ระดับการความคิดเห็น		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๑	เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนกลยุทธ์การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายของการจัดการลุ่มน้ำยม	๔.๖๐	.๔๙๒	มากที่สุด
๒	เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดรายละเอียดหรือการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายของการจัดการลุ่มน้ำยม	๔.๗๒	.๔๕๒	มากที่สุด

ข้อ	การดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่	ระดับการความคิดเห็น		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๓	เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้ร่วมวางแผนปรับปรุงแก้ไขปัญหาเพื่อติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่มการจัดการลุ่มน้ำยม	๔.๔๙	.๕๐๑	มาก
๔	เจ้าหน้าที่ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเชื่อมโยงเครือข่ายการดำเนินงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำ	๔.๔๗	.๕๐๐	มาก
๕	เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการน้ำอย่างสม่ำเสมอ	๔.๔๗	.๕๐๐	มาก
๖	เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการน้ำอย่างสม่ำเสมอ	๔.๖๗	.๔๗๓	มากที่สุด
๗	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการปรับปรุงลุ่มน้ำยม	๔.๔๕	.๔๙๘	มาก
๘	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการเครือข่ายการจัดการน้ำ	๔.๔๖	.๕๐๐	มาก
๙	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการวางแผนการจัดการเครือข่ายผู้ใช้น้ำ	๔.๖๔	.๔๘๒	มากที่สุด
๑๐	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการประสานงานเครือข่ายลุ่มน้ำยม	๔.๕๐	.๕๐๑	มากที่สุด
ภาพรวม		๔.๕๔	.๔๘๙	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ ด้านการวางแผน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๔, S.D = .๔๘๙$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ว่าเจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดรายละเอียดหรือการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายของการจัดการลุ่มน้ำยม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๗๒, S.D = .๔๕๒$) รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการน้ำอย่างสม่ำเสมอ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๖๗, S.D = .๔๗๓$) และข้อที่ว่าเจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการปรับปรุงลุ่มน้ำยมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๔.๔๕, S.D = .๔๙๘$)

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการดำเนินการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ ด้านการดำเนินงาน

ข้อ	การดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่	ระดับการความคิดเห็น		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๑	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการลุ่มน้ำยม	๔.๖๔	.๔๘๑	มากที่สุด
๒	เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้เข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มผู้ข่าย	๔.๕๒	.๕๐๑	มากที่สุด
๓	เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้เป็นผู้ดูแลการจัดการน้ำของชุมชน	๔.๖๓	.๔๘๕	มากที่สุด
๔	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการปรับปรุงกระบวนการทำงานของเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำให้ดีขึ้น	๔.๔๗	.๕๐๐	มาก
๕	เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มน้ำอย่างสม่ำเสมอ	๔.๖๕	.๔๗๙	มากที่สุด
๖	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการร่วมกับเจ้าหน้าที่จัดการลุ่มน้ำยม	๔.๔๙	.๕๐๑	มาก
๗	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการในการจัดการของผู้ข่าย	๔.๖๒	.๔๘๗	มากที่สุด
๘	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม	๔.๖๕	.๔๗๘	มากที่สุด
๙	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการส่งเสริมการจัดการน้ำแก่ประชาชนผู้ใช้น้ำอย่างต่อเนื่อง	๔.๖๔	.๔๘๒	มากที่สุด
๑๐	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินการประสานงานเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม	๔.๔๔	.๔๙๗	มาก
ภาพรวม		๔.๕๗	.๔๘๙	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการดำเนินการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ ด้านการดำเนินงาน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57, S.D = 0.489$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มน้ำอย่างสม่ำเสมอ และเจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

จัดการเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.65, S.D = 0.478$) รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการลุ่มน้ำยม และเจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการส่งเสริมการจัดการน้ำแก่ประชาชนผู้ใช้น้ำอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.57, S.D = 0.489$) และข้อที่ว่าเจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินการประสานงานเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.44, S.D = 0.457$)

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่ยมในการดำเนินการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่ ด้านการติดตามประเมินผล

ข้อ	การดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่	ระดับการความคิดเห็น		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๑	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินงานของการจัดการลุ่มน้ำยมอยู่เสมอ	๓.๑๕	.๘๔๙	ปานกลาง
๒	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่การจัดการลุ่มน้ำยม	๔.๐๖	.๙๘๘	มาก
๓	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของผู้แก่ฝ่าย	๔.๑๐	.๘๘๕	มาก
๔	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่จัดการลุ่มน้ำยม	๓.๑๘	๑.๑๖๙	ปานกลาง
๕	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มการจัดการลุ่มน้ำยมอยู่เสมอ	๓.๙๐	.๙๔๔	มาก
๖	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าของการบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของการจัดการลุ่มน้ำยม	๓.๑๒	๑.๒๐๖	ปานกลาง
๗	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการแจ้งผลการติดตามให้กลุ่มผู้แก่ฝ่ายที่รับผิดชอบทราบหรือแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงาน	๓.๙๐	๑.๐๖๒	มาก
๘	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการติดตามผลประเมินผลของเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม	๔.๐๗	.๙๔๗	มาก
๙	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการติดตามผลประเมินผลในการใช้น้ำลุ่มน้ำยม	๓.๘๗	๑.๑๓๙	มาก

๑๐	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินการติดตามผลประเมินผลการประสานงานเครือข่ายการจัดการกลุ่มน้ำยม	๔.๒๑	.๙๖๖	มาก
ภาพรวม		๓.๗๕	๑.๐๑๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการดำเนินการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ ด้านการติดตามประเมินผล โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75, S.D = 1.015$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินการติดตามผลประเมินผลการประสานงานเครือข่ายการจัดการกลุ่มน้ำยม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.21, S.D = .966$) รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ว่าเจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของผู้แก่ฝ่าย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.10, S.D = .885$) และข้อที่ว่าเจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าของการบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของการจัดการกลุ่มน้ำยม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.18, S.D = 1.169$)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการดำเนินการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ ด้านการรับผลประโยชน์

ข้อ	การดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่	ระดับการความคิดเห็น		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D	
๑	ท่านได้รับประโยชน์จากการนำแผนการดำเนินงานไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ	๓.๓๗	.๗๔๑	ปานกลาง
๒	ท่านได้รับการฝึกอบรมตามความต้องการ เพื่อนำความรู้และทักษะมาใช้ในการจัดการน้ำ	๓.๘๘	.๘๘๒	มาก
๓	ท่านได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้แก่ฝ่าย เพื่อนำความรู้มาใช้ในการจัดการน้ำของชุมชน	๔.๓๗	.๘๒๙	มาก
๔	การทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ท่านมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคลากรน้กจัดการน้ำเป็นอย่างดี	๔.๔๔	.๗๗๖	มาก
๕	ท่านได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่จัดการกลุ่มน้ำยมอยู่เสมอ	๔.๓๗	.๙๐๓	มาก
๖	ท่านได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานที่บรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของน้กจัดการน้ำลุ่มน้ำยม	๔.๓๑	.๗๓๕	มาก

๗	ท่านได้รับผลประโยชน์แจ้งผลการติดตามให้กลุ่มสมาชิกที่รับผิดชอบทราบหรือแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่	๔.๓๓	.๘๘๐	มาก
๘	ท่านได้รับผลประโยชน์ในการดำเนินการติดตามผลประเมินผลของเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยมอย่างสม่ำเสมอ	๔.๑๘	๑.๐๒๗	มาก
๙	ท่านได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินของผู้แก่ฝ่ายในสายน้ำที่ผ่านชุมชน	๔.๒๕	.๙๘๙	มาก
๑๐	ท่านได้รับผลประโยชน์จากการจัดการดำเนินการติดตามผลประเมินผลการประสานงานเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยมที่ประชาชนได้รับประโยชน์	๔.๒๙	.๗๘๓	มาก
ภาพรวม		๔.๑๗	.๙๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำยมในการดำเนินการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ ด้านการรับผลประโยชน์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๗, S.D = ๐.๙๕๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ท่านมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคลากรนั้กจัดการน้ำเป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = ๔.๔๔, S.D = ๐.๗๗๖$) รองลงมา ได้แก่ข้อที่ว่า ท่านได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้แก่ฝ่าย เพื่อนำความรู้มาใช้ในการจัดการน้ำของชุมชน และท่านได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่จัดการลุ่มน้ำยมอยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๔.๓๗, S.D = ๐.๙๐๓$) และข้อที่ว่า ท่านได้รับประโยชน์จากการนำแผนการดำเนินงานไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = ๓.๓๗, S.D = ๐.๗๔๑$)

๔.๓ ผลการศึกษากระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

จากการศึกษากระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา ในจังหวัดแพร่ ตามกรอบของการวางแผน การดำเนินงาน การติดตามประเมินผล การรับผลประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการลุ่มน้ำยม โดยคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ทำการสัมภาษณ์ตัวแทนของผู้ใช้น้ำและเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในสายน้ำต่างๆ ตามบทสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการลุ่มน้ำยม (ด้านการวางแผน)

๑) ลุ่มน้ำงาว

แผนภาพที่ ๔.๑ สัมภาษณ์การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่จาว

“การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการน้ำแม่จาวมีการวางแผนการจัดทำฝายชะลอน้ำ โดยขอวัสดุ และจันท.ฝายกองช่างของอบต.ส่วนแรงงานในการทำให้ชาวบ้านร่วมกัน การติดตามดูแลในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้านหลังจากที่ได้จัดทำฝายชะลอน้ำทำให้มีน้ำใช้ในช่วงฤดูแล้งอย่างเพียงพอต่อการดำเนินชีวิตประจำวันและการเกษตร”^๑

กล่าวได้ว่า การส่งเสริมการเครือข่ายจัดการน้ำแม่จาวมีการวางแผนในการจัดการน้ำโดยการจัดทำฝายชะลอน้ำเป็นจุดๆ ตามลำน้ำ เพื่อชะลอการไหลหลากของน้ำและกักเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้ง มีการติดตามผลการจัดการอย่างต่อเนื่อง โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้านที่คอยเฝ้าดูความเรียบร้อยของการจัดการน้ำของหมู่บ้านเพื่อให้เพียงพอต่อการทำเกษตรของชาวบ้าน

๒) กลุ่มน้ำสอง

แผนภาพที่ ๔.๒ สัมภาษณ์การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่สอง

“การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการน้ำแม่สอง หน่วยงานภาครัฐได้การวางแผนในการเก็บข้อมูลมีการวางแผนโดยเก็บข้อมูลจากการประชาคมจากผู้ใช้้ำ ในการสร้างฝายคอนกรีตโดยกรมชลประทานหน่วยงานภาครัฐร่วมกับผู้นำชุมชนผู้ใช้้ำได้ประสานกับหน่วยงานท้องถิ่นร่วมกับประชาชนได้จัดการดูแลรักษาแต่ละฝายกันน้ำ”^๒

กล่าวได้ว่า การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการน้ำแม่สอง มีการร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการวางแผนการจัดการน้ำให้เป็นระบบโดยการมีการประชาคมความคิดเห็นหรือความต้องการของผู้ใช้้ำก่อนที่จะมีการดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับฝายกันน้ำ องค์กรส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่ช่วยขับเคลื่อนการดำเนินการเกี่ยวกับฝายกันน้ำและการดูแลรักษาฝาย เพื่อให้ประชาชนได้ใช้้ำกันอย่างเพียงพอในแต่ละฤดูกาล

^๑ สัมภาษณ์, ผอ.เสนต์ บุญทอง, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านแม่จาว หมู่ ๕ ต.แม่ตึบ อ.จาว จ.ลำปาง, ๒ กันยายน ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์, กำนันคมกริช ไทยแก่ง, กำนันตำบลบ้านหนอง อ.สอง จ.แพร่, ๒ กันยายน ๒๕๖๑.

๓) ลุ่มน้ำแม่ยาง

แผนภาพที่ ๔.๓ ลุ่มน้ำแม่ยาง บ้านปากยาง ม.๔ ต.หนองม่วงไข่ อ.หนองม่วงไข่ จ.แพร่

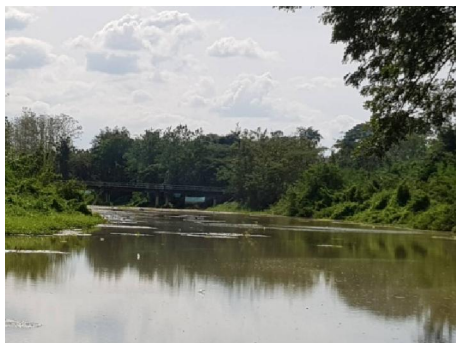
“การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการน้ำแม่ยาง หน่วยงานภาครัฐได้การวางแผนในการเก็บข้อมูลจากการใช้ประโยชน์จากน้ำในพื้นที่ และดำเนินการจัดทำฝายโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำฝาย เมื่อจัดทำโครงการสำเร็จขาดการติดตามผลและปัญหาของฝายชะลอน้ำ จากการกัดเซาะตลิ่งสองฝั่งน้ำ ทำให้เกิดการพังทลายของตลิ่ง”^๓

กล่าวได้ว่า การส่งเสริมการจัดการน้ำแม่ยางมีการจัดการโดยภาครัฐเข้ามาจัดการวางแผนจัดทำฝายให้และให้ประชาชนร่วมกันจัดทำฝายขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้มีการกักเก็บน้ำไว้ในฤดูกาลเกษตร และการจัดการขาดการดูแลเอาใจใส่หลังจากการจัดทำฝายเสร็จทำให้ฝายมีกาชำรุด การพังทลายของตลิ่งเพราะน้ำกัดเซาะทำให้ฝายกักเก็บน้ำได้ไม่ดีเท่าที่ควรจึงเป็นปัญหาของการจัดการฝายของสายน้ำแม่ยาง

^๓ สัมภาษณ์, ฌญ.อรุณ ศรีวิสัย, หมู่ ๔ ต.หนองม่วงไข่ อ.หนองม่วงไข่ จ.แพร่, ๕ กันยายน ๒๕๖๑.

๔) กลุ่มน้ำแม่คำมี

แผนภาพที่ ๔.๔ สัมภาษณ์การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่คำมี

“การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการน้ำแม่คำมี หน่วยงานภาครัฐได้การวางแผนในการเก็บข้อมูลมีการวางแผนโดยเก็บข้อมูลจากการประชุมจากผู้นำในการสร้างฝายคอนกรีตโดยกรมชลประทาน และมีการออกกฎระเบียบข้อบังคับการใช้น้ำและพื้นที่รอบฝายหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้มาดำเนินการแต่ขาดการส่งเสริมเครือข่ายดูแลผู้นำในพื้นที่ใช้น้ำแต่ละฝายจึงเป็นผู้ดูแลและประสานหน่วยงานองค์กรในพื้นที่ได้ร่วมกันดูแลรักษา”^๔

กล่าวได้ว่า การส่งเสริมการจัดการน้ำแม่คำมีหน่วยงานของรัฐได้สอบถามข้อมูลจากชุมชน โดยการประชุมความคิดเห็นของชาวบ้านในการวางแผนจัดการน้ำเพื่อส่งเสริมการกักเก็บน้ำให้กับชุมชน มีการสร้างฝายคอนกรีตที่ทางกรมชลประทานได้สร้างให้ แต่ขาดการส่งเสริมทางด้านเครือข่ายการดูแลรักษาฝายในแต่ละฝายที่กักเก็บน้ำ ถ้าได้มีการบริหารเครือข่ายการจัดการน้ำอย่างเป็นระบบมีการประสานงานกับหน่วยงานหรือองค์กรส่วนท้องถิ่น การดูแลรักษาแหล่งน้ำก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

^๔ สัมภาษณ์, ผญ.ศักดิ์ชัย ชมพูนั่ง,บ้านแม่คำมี, ๕ กันยายน ๒๕๖๑.

๕) ลุ่มน้ำแม่หลาย

แผนภาพที่ ๔.๕ สัมภาษณ์การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่หลาย

“การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการน้ำแม่หลาย หน่วยงานภาครัฐได้การวางแผนในการเก็บข้อมูลจากการใช้ประโยชน์จากน้ำในพื้นที่ และดำเนินการจัดทำฝายคอนกรีตโดยกรมชลประทานแต่ขาดการส่งเสริมเครือข่ายดูแลผู้นำในพื้นที่ใช้น้ำแต่ละฝายจึงเป็นผู้ดูแลและประสานหน่วยงานองค์กรได้ร่วมกันดูแลรักษา”^๕

กล่าวได้ว่า การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่หลาย มีการจัดการน้ำโดยหน่วยงานของภาครัฐได้ดำเนินการวางแผนดำเนินการจัดทำฝายให้กับประชาชน แต่ขาดการส่งเสริมทางด้านเครือข่ายการดูแล บำรุงรักษาของแต่ละฝายทำให้การดูแลบกพร่องไป การที่จะทำให้เกิดศักยภาพในการจัดการเครือข่ายต้องมีการประสานงานของแต่ละส่วนงานให้เข้ามาดูแลในแต่ละฝายอย่างทั่วถึง

^๕ สัมภาษณ์, นายนรินทร์ มະຍາຣະ, ๗/๒ หมู่ ๕ บ้านเด่นเจริญ ต.แม่หลาย อ.เมือง จ.แพร่.

๖) กลุ่มน้ำแม่แคม

แผนภาพที่ ๔.๖ ฝ่ายชะลอน้ำลุ่มน้ำแม่แคม หมู่ ๒ ต.เหมืองหม้อ อ.เมือง จ.แพร่

“การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการน้ำแม่แคม หน่วยงานภาครัฐได้การวางแผนในการเก็บข้อมูลจากการใช้ประโยชน์จากน้ำในพื้นที่ และดำเนินการจัดทำฝ่ายแต่ยังขาดการดูแลรักษาผู้นำชุมชนผู้ใช้น้ำได้ประสานกับหน่วยงานท้องถิ่นร่วมกับประชาชนได้จัดการดูแลรักษาบางชุมชนบางฝ่ายกันน้ำ”^๖

กล่าวได้ว่า การส่งเสริมการจัดการเครือข่ายน้ำแม่แคม มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนในการจัดการวางแผนการจัดทำฝายกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ว แต่ขาดการประสานงานทางด้านการดูแลรักษา และบำรุงฝาย การที่จะให้การจัดการเครือข่ายมีศักยภาพมากขึ้น ต้องมีการประสานงานและร่วมมือกันของแต่ละส่วนงานของภาครัฐและชุมชนในการวางแผนการจัดการน้ำแม่แคม

๗) ลุ่มน้ำแม่สาย

แผนภาพที่ ๔.๗ ฝ่ายชะลอน้ำลุ่มน้ำแม่สาย

^๖ สัมภาษณ์, ฃญ.ทองทิพย์ เหมืองอูน, หมู่ ๒ ต.เหมืองหม้อ อ.เมือง จ.แพร่, ๒๑ กันยายน ๒๕๖๑

“การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการน้ำแม่สาย หน่วยงานภาครัฐได้การวางแผนในการเก็บข้อมูลจากการใช้ประโยชน์จากน้ำในพื้นที่”^๗

กล่าวได้ว่า การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่สาย ส่วนใหญ่หน่วยงานของภาครัฐมีการบริหารจัดการจัดสร้างฝายให้กับชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้มีการกักเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้ง จะให้เกิดศักยภาพมากขึ้นต้องมีการประสานงานของทุกส่วนงานในการจัดการน้ำแม่สายให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นไป

๘) ลุ่มน้ำแม่มาน

แผนภาพที่ ๔.๘ อ่างเก็บน้ำ และฝายชะลอน้ำลุ่มน้ำแม่มาน

“การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการน้ำแม่มาน หน่วยงานภาครัฐได้เก็บข้อมูลจากการใช้ประโยชน์จากน้ำในพื้นที่ เพื่อวางแผนในการบริหารจัดการ”^๘

กล่าวได้ว่า การจัดการน้ำแม่มาน ทางหน่วยงานของรัฐได้มีการจัดการเก็บข้อมูลของผู้ใช้น้ำจากในแต่ละพื้นที่ ที่ใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำแม่มาน ทำให้การบริหารจัดการน้ำแม่มานมีศักยภาพมากขึ้น ทางด้านของการส่งเสริมเครือข่ายการจัดการน้ำของแต่ละสายของอ่างเก็บน้ำแม่มานให้มีประสิทธิภาพ

^๗ สัมภาษณ์, นายณรงค์ฤทธิ์ ศิริกันตยะวัฒน์, หัวหน้าฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ ๑ โครงการชลประทานแพร่, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

^๘ สัมภาษณ์, นายณรงค์ฤทธิ์ ศิริกันตยะวัฒน์, หัวหน้าฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ ๑ โครงการชลประทานแพร่, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

๙) ลุ่มน้ำแม่พวก

แผนภาพที่ ๔.๙ สายน้ำแม่พวก หมู่ ๘ ต.เด่นชัย อ.เด่นชัย จ.แพร่

“การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการน้ำแม่พวก หน่วยงานภาครัฐได้เก็บข้อมูลจากการใช้ประโยชน์จากน้ำในพื้นที่ และดำเนินการจัดทำฝายโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำฝายแต่ขาดการดูแลรักษาฝาย”^๙

กล่าวได้ว่า การจัดการน้ำแม่พวก ได้มีหน่วยงานของภาครัฐเข้ามาเก็บข้อมูล เพื่อวางแผนในการจัดทำฝายให้กับชุมชน แต่ยังมีข้อบกพร่องทางด้านการส่งเสริมการจัดการเครือข่ายการบำรุงรักษา ดูแลฝายของแต่ละฝายให้มีความคงทนต่อการใช้งาน

๑๐) ลุ่มน้ำแม่ต้า

แผนภาพที่ ๔.๑๐ ฝายชะลอน้ำแม่ต้า บ้านต้าผามอก อ.ลอง จ.แพร่

“การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการน้ำแม่ต้าหน่วยงานภาครัฐได้เก็บข้อมูลจากการใช้ประโยชน์จากน้ำในพื้นที่ และวางแผนการสร้างฝายขนาดใหญ่รองรับการจัดเก็บน้ำ”^{๑๐}

^๙ สัมภาษณ์, ผอ.สมถวิล ถุงแก้ว, หมู่ ๘ ต.เด่นชัย อ.เด่นชัย จ.แพร่, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๐} สัมภาษณ์, นายธีรณศ แสงแป้น รองปลัดอบต.ต้าผามอก ๑๕ กันยายน ๒๕๖๑.

กล่าวได้ว่า การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่ต๋ำ มีศักยภาพในการจัดการฝายกั้นน้ำแม่ต๋ำมีขนาดใหญ่และการดูแล บำรุงรักษาของหน่วยงานภาครัฐและชุมชนมีการประสานงานและให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ใช้น้ำอย่างต่อเนื่อง ทำให้การจัดการน้ำของชุมชนแม่ต๋ำมีประสิทธิภาพ และมีน้ำใช้ตลอดปี

๑๑) ลุ่มน้ำแม่ลาน

แผนภาพที่ ๔.๑๑ สัมภาษณ์การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่ลาน

“การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการน้ำแม่ลานผู้นำหมู่บ้านได้มีการประสานไปยังหน่วยงานภาครัฐ มีการวางแผนในการดำเนินการสร้างฝาย ติดตามผล และการใช้ประโยชน์ในการใช้น้ำของประชาชนในพื้นที่แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น คือสภาพฝายยังไม่แข็งแรง ชาวบ้านจึงใช้ประโยชน์จากการใช้น้ำอย่างไม่เพียงพอ”^{๑๑}

กล่าวได้ว่า การจัดการน้ำแม่ลานมีผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้คอยประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐในการจัดการฝายกั้นน้ำ แต่ยังคงขาดการส่งเสริมการจัดการเครือข่ายการดูแลรักษาฝายที่ชำรุดขาดการซ่อมแซม สภาพฝายจึงไม่แข็งแรงกั้นน้ำไม่ได้เท่าที่ควรจึงเป็นปัญหาในการนำน้ำมาใช้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน

^{๑๑} สัมภาษณ์, ผอ.จรูญศักดิ์ ขอจงสุข, หมู่ ๑๒ ต.แม่ลาน อ.ลอง จ.แพร่, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๑.

๑๒) ลุ่มน้ำแม่กาง

แผนภาพที่ ๔.๑๒ แหล่งเก็บน้ำลุ่มน้ำแม่กาง

“การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการน้ำแม่กาง ในด้านการวางแผนในการสร้างเครือข่ายในการจัดการน้ำทาง หน่วยงานภาครัฐได้เก็บข้อมูลจากการใช้ประโยชน์จากน้ำในพื้นที่ และดำเนินการจัดทำฝ่ายโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำฝ่ายขนาดเล็ก”^{๑๒}

กล่าวได้ว่า ศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่กาง ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำฝ่ายขนาดเล็กที่ไหลลงมาจากอ่างเก็บน้ำ เพื่อให้ในการเกษตรของชุมชนลุ่มน้ำแม่กาง และหน่วยงานของภาครัฐได้ดำเนินการเกี่ยวกับการสร้างฝ่ายให้ชุมชน และชุมชนก็มีการจัดการในเรื่องของการดูแลรักษาลำเหมืองหรือทางน้ำไหลโดยให้แต่ละเขตพื้นที่รับผิดชอบของบุคคลได้ทำความสะอาดหรือตัดหญ้าที่ขึ้นตามลำเหมืองในพื้นที่ของตนเอง

๑๓) ลุ่มน้ำแม่พุง

แผนภาพที่ ๔.๑๓ สัมภาษณ์การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่พุง

^{๑๒} สัมภาษณ์, นายปี จันทร์ใส,ประธานกรรมการจัดการน้ำ(อ่างแม่กาง),๑๕ กันยายน ๒๕๖๑.

“การวางแผนในการสร้างเครือข่ายในการจัดการน้ำแม่พุง หน่วยงานภาครัฐได้เก็บข้อมูลจากการใช้ประโยชน์จากน้ำในพื้นที่ และดำเนินการจัดทำฝ่ายโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำฝ่ายแต่ยังขาดการดูแลรักษาผู้นำชุมชนผู้ใช้น้ำได้ประสานกับหน่วยงานท้องถิ่นร่วมกับประชาชนได้จัดการดูแลรักษาบางชุมชนบางฝ่ายกันน้ำ”^{๑๓}

กล่าวได้ว่า เครือข่ายการจัดการน้ำแม่พุง เป็นสิ่งสำคัญมากเพราะแหล่งน้ำแม่พุงเป็นแหล่งน้ำที่ใช้ประโยชน์ของชุมชน มีการจัดการร่วมกับภาครัฐและชุมชนในการจัดทำฝ่ายเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการทำฝ่ายแต่ขาดการดูแลรักษาในบางส่วนเกี่ยวกับการซ่อมแซมบำรุงรักษาฝ่ายให้คงสภาพเดิม

๑๔) ลุ่มน้ำสรอย

แผนภาพที่ ๔.๑๔ สัมภาษณ์การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่สรอย

“การวางแผนในการสร้างเครือข่ายในการจัดการน้ำสรอย หน่วยงานภาครัฐได้เก็บข้อมูลจากการใช้ประโยชน์จากน้ำในพื้นที่ และดำเนินการจัดทำฝ่ายโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำฝ่าย”^{๑๔}

กล่าวได้ว่า หน่วยงานภาครัฐได้มีการสำรวจความต้องการใช้น้ำของประชาชนในพื้นที่ใช้น้ำ และมีการวางแผนในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการน้ำสรอย โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างฝ่ายให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

^{๑๓} สัมภาษณ์, ผอ.กฤษฎา ใจงาม, หมู่ ๑๑ ต.แม่พุง อ.วังชิ้น จ.แพร่, ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์, นายผวน เพ็องฟู, อบต.สรอย, ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

๑๕) ลุ่มน้ำแม่แปง

แผนภาพที่ ๔.๑๕ สายน้ำแม่แปง หมู่ ๑ ต.แม่แปง อ.วังชิ้น จ.แพร่

“ชุมชนได้มีการวางแผนและดำเนินโครงการในการสร้างฝายชะลอน้ำเสนอต่อหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่แต่ขาดการสนับสนุนการดำเนินงาน”^{๑๕}

กล่าวได้ว่า น้ำแม่แปงมีฝายชะลอน้ำโดยชุมชนได้สังเกตเห็นถึงประโยชน์ของฝายชะลอน้ำจึงได้ดำเนินการเสนอโครงการต่อหน่วยงานของภาครัฐ การสนับสนุนของภาครัฐในพื้นที่ยังไม่ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่

๑๖) ลุ่มน้ำแม่สิน

แผนภาพที่ ๔.๑๖ สัมภาษณ์การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่สิน

“การวางแผนในการสร้างฝายในลำน้ำแม่สิน หน่วยงานภาครัฐได้เก็บข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ และได้วางแผนการสร้างฝาย การจัดการเรื่องของการให้ความรู้ในการดูแล

^{๑๕} สัมภาษณ์, ผญ.สุวรรณ์ ทาคำ, หมู่ ๑ ต.แม่แปง อ.วังชิ้น จ.แพร่, ๑๗กันยายน ๒๕๖๑.

รักษาของภาครัฐไม่ได้อธิบายในการใช้ประโยชน์ และการบำรุงรักษา ไม่ปลูกจิตสำนึกให้กับประชาชนได้มองถึงผลประโยชน์การใช้น้ำในพื้นที่”^{๑๖}

กล่าวได้ว่า การจัดการเครือข่ายการจัดการน้ำของลำน้ำแม่สิน มีการวางแผนในการจัดการน้ำโดยการสร้างฝายแต่ขาดการให้ความรู้เรื่องการจัดการน้ำให้แก่ประชาชน ไม่ได้เล็งเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นหลังจากการสร้างฝายปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติขาดการบำรุงรักษา

๔.๒.๒ การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ (ด้านการดำเนินการ)

๑) ลุ่มน้ำแม่ยาว

แผนภาพที่ ๔.๑๗ สัมภาษณ์กระบวนการดำเนินการสร้างเครือข่ายของการดำเนินงานการจัดการลุ่มน้ำแม่ยาว

“หน่วยงานภาครัฐได้มีดำเนินการจัดการร่วมกับผู้นำหมู่บ้านและประชาชนในพื้นที่ในการจัดทำฝายชะลอน้ำ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างฝายของชุมชน”^{๑๗}

กล่าวได้ว่า กระบวนการดำเนินการสร้างเครือข่ายของชุมชนได้มีหน่วยงานของภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือในการจัดการน้ำของชุมชน

^{๑๖} สัมภาษณ์, ผญ.เสนาอ ตู่ผัด, ต.แม่สิน อ.วังชิ้น จ.แพร่,๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์, นายศรีมูล กำคำ ๗๖ หมู่ ๕ ต.แม่ตึบ อ.ยาว จ.ลำปาง, ๒ กันยายน ๒๕๖๑.

๒) ลุ่มน้ำสอง

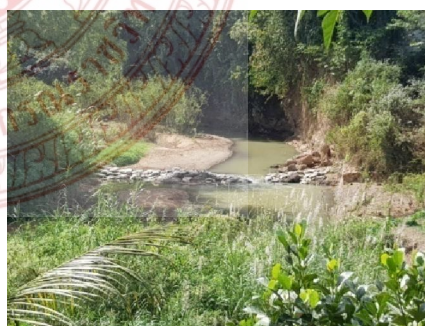

แผนภาพที่ ๔.๑๘ สัมภาษณ์กระบวนการดำเนินการสร้างเครือข่ายของการดำเนินงานการจัดการลุ่มน้ำแม่สอง

“ลุ่มน้ำแม่สองมีกระบวนการดำเนินงานเครือข่ายของหน่วยงานภาครัฐมีการสร้างฝายคอนกรีต โดยมีประตูการเปิดจ่ายน้ำ ในส่วนของฝายขนาดเล็กอาศัยภาครัฐและประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการสร้างฝาย”^{๑๘}

กล่าวได้ว่า กระบวนการดำเนินการวางแผนเครือข่ายการจัดการน้ำของลุ่มน้ำแม่สองมีกระบวนการวางแผนการจัดการโดยความร่วมมือของภาครัฐและประชาชนในการสร้างฝาย

๒) ลุ่มน้ำแม่ยาง

แผนภาพที่ ๔.๑๙ สายน้ำแม่ยาง หมู่ ๔ ต.หนองม่วงไข่ อ.หนองม่วงไข่ จ.แพร่

“กระบวนการสร้างเครือข่ายของหน่วยงานภาครัฐมีในการดำเนินงานสร้างฝายคอนกรีต ในส่วนของฝายขนาดเล็กอาศัยหน่วยงานภาครัฐหลายองค์กรร่วมกับประชาชนในการจัดสร้างฝาย โดยมีการประชาคมกับชุมชนที่ใช้น้ำ”^{๑๙}

^{๑๘} สัมภาษณ์, นายอรรถชัย ใจสังข์นายกสมาคมกัญภัยสองรวมใจ จังหวัดแพร่, ๒ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์, ผญ.อรุณ ศรีวิสัย, หมู่ ๔ ต.หนองม่วงไข่ อ.หนองม่วงไข่ จ.แพร่. ๕ กันยายน ๒๕๖๑.

กล่าวได้ว่า กระบวนการสร้างเครือข่ายของภาครัฐในการในการสร้างฝายคอนกรีต โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการก่อสร้างฝายของชุมชน มีการประชาคมความคิดเห็นของชุมชน ในความต้องการใช้น้ำของชุมชน

๔) ลุ่มน้ำแม่คำมี

แผนภาพที่ ๔.๒๐ สัมภาษณ์กระบวนการดำเนินการสร้างเครือข่ายของการดำเนินงานการจัดการ
ลุ่มน้ำแม่คำมี

“ลุ่มน้ำแม่คำมีมีการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายกระบวนการสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานการดูแลฝายแต่ละหมู่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านเป็นผู้รับผิดชอบเปิดประตูน้ำ ในช่วงฤดูน้ำหลาก”^{๒๐}

กล่าวได้ว่า กระบวนการสร้างเครือข่ายของการดูแลบำรุง รักษาฝายที่ได้ทำการก่อสร้างขึ้นแล้วในช่วงน้ำหลาก โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเปิด - ปิดประตูน้ำ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการดูแล บำรุงฝายของชุมชน

^{๒๐} สัมภาษณ์, นายไพศาล ชมพูนิง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่คำมี อ.หนองม่วงไข่ จ.แพร่, ๕ กันยายน ๒๕๖๑.

๕) กลุ่มน้ำแม่หลาย

แผนภาพที่ ๔.๒๑ สัมภาษณ์กระบวนการดำเนินการสร้างเครือข่ายของการดำเนินงานการจัดการ
กลุ่มน้ำแม่หลาย

“หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการในการจัดสร้างฝายคอนกรีต ส่วนภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและซ่อมแซมฝายและลำน้ำ แต่ต้องขออนุญาตหน่วยงานผู้รับผิดชอบโดยตรง”^{๒๑}

กล่าวได้ว่า การส่งเสริมการสร้างฝายของกลุ่มน้ำแม่หลาย มีกระบวนการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างฝายและช่วยกันดูแลฝายให้มีความเพื่อพัฒนา
กลุ่มน้ำแม่หลายให้มีน้ำใช้ตลอดปี

๖) กลุ่มน้ำแม่แคม

แผนภาพที่ ๔.๒๒ ฝายชะลอน้ำแม่แคม หมู่ ๕ บ้านเด่นเจริญ ต.แม่หลาย อ.เมือง จ.แพร่

^{๒๑} สัมภาษณ์, นายนรินทร์ มะยาระ, ๗/๒ หมู่ ๕ บ้านเด่นเจริญ ต.แม่หลาย อ.เมือง จ.แพร่

“หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้การดำเนินการในการจัดสร้างฝายคอนกรีต ส่วนภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา”^{๒๒}

กล่าวได้ว่า จากการดำเนินงานของภาครัฐได้มีการจัดสร้างฝายให้แก่ชุมชนและให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างฝายและดูแลบำรุงรักษาฝายของชุมชน

๗) กลุ่มน้ำแม่สาย

แผนภาพที่ ๔.๒๓ ฝายชะลอน้ำแม่สาย

“ลุ่มน้ำแม่สายมีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้การดำเนินการในการจัดสร้างฝายคอนกรีตขนาดเล็ก ส่วนภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา”^{๒๓}

กล่าวได้ว่า ลุ่มน้ำแม่สายได้มีหน่วยงานของรัฐได้สร้างฝายคอนกรีตให้กับชุมชนที่อยู่ลุ่มน้ำแม่สายได้มีน้ำใช้ในการเกษตรตลอดปี และให้ช่วยกันดูแลรักษาฝายของชุมชน

๘) ลุ่มน้ำแม่มาน

แผนภาพที่ ๔.๒๔ อ่างเก็บ และฝายชะลอน้ำลุ่มน้ำแม่มาน

^{๒๒} สัมภาษณ์, ผญ.ทองทิพย์ เหมืองอุ้น, หมู่ ๒ ต.เหมืองหม้อ อ.เมือง จ.แพร่, ๒๑ กันยายน ๒๕๖๑

^{๒๓} สัมภาษณ์, นายณรงค์ฤทธิ ศรีกันตยะวัฒน์, หัวหน้าฝายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ ๑ โครงการชลประทานแพร่, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

“หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้การดำเนินการในการจัดสร้างฝายคอนกรีตขนาดเล็ก ส่วนภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา”^{๒๔}

กล่าวได้ว่า การพัฒนาลุ่มน้ำแม่มานได้มีกระบวนการสร้างฝายโดยภาครัฐเป็นผู้สร้างแต่ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาในด้านการดูแลรักษาแหล่งน้ำให้มีความสมดุลสมบูรณ์อยู่ตลอด

๙) ลุ่มน้ำแม่พวก

แผนภาพที่ ๔.๒๕ สายน้ำแม่พวก หมู่ ๘ ต.เด่นชัย อ.เด่นชัย จ.แพร่

“หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้การดำเนินการในการจัดสร้างฝายคอนกรีต ส่วนภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา”^{๒๕}

กล่าวได้ว่า ภาครัฐได้มีส่วนในการจัดการสร้างฝายให้ชุมชน ฝายที่ทางภาครัฐได้สร้างให้เป็นฝายคอนกรีตที่มีความแข็งแรงคงทนต่อการกักเก็บน้ำและได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา

^{๒๔} สัมภาษณ์, นายณรงค์ฤทธิ์ ศิริกันตยะวัฒน์, หัวหน้าฝายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ ๑ โครงการชลประทานแพร่, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๒๕} สัมภาษณ์, ผอ.สมถวิล ถุงแก้ว, หมู่ ๘ ต.เด่นชัย อ.เด่นชัย จ.แพร่, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๑.

๑๐) ลุ่มน้ำแม่ต้า

แผนภาพที่ ๔.๒๖ ฝ่ายชะลอน้ำแม่ต้า บ้านต้าผามอก อ.ลอง จ.แพร่

“หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการในการจัดสร้างฝายคอนกรีตขนาดใหญ่ ส่วนภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา”^{๒๖}

กล่าวได้ว่า กระบวนการจัดการน้ำแม่ต้ามีการจัดการที่ดี มีฝายกั้นน้ำขนาดใหญ่ โดยมีภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการจัดการสร้างฝายคอนกรีตขนาดใหญ่ให้ประชาชนได้มีน้ำใช้ตลอดปี และประชาชนก็ร่วมกันดูแลรักษาฝายร่วมกัน

๑๑) ลุ่มน้ำแม่ลาน

แผนภาพที่ ๔.๒๗ สัมภาษณ์การดำเนินการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการน้ำแม่ลาน

“หน่วยงานภาครัฐมีกระบวนการดำเนินการในการจัดสร้าง มีการดำเนินการในการทำงาน แต่ขาดการติดตามผล และการบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการโดยตรงที่ดูแลบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านโดยมีผู้นำหมู่บ้านเป็นประธาน”^{๒๗}

^{๒๖} สัมภาษณ์, นายธีรเดช แสงแป้น รองปลัดอบต.ต้าผามอก ๑๕ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์, ผญ.จรรยาศักดิ์ ขอจงสุข, หมู่ ๑๒ ต.แม่ลาน อ.ลอง จ.แพร่, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๑.

กล่าวได้ว่า การลุ่มน้ำแม่ลานมีกระบวนการจัดการน้ำโดยมีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้สร้างฝายให้กับชุมชน แต่ขาดการติดตามผลหลังจากการสร้างฝายเสร็จ กระบวนการจัดฝายมีคณะกรรมการหมู่บ้านและมีผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้ช่วยดูแลฝายของชุมชน

๑๒) ลุ่มน้ำแม่กาง

แผนภาพที่ ๔.๒๘ แหล่งน้ำแม่กาง

“หน่วยงานภาครัฐมีกระบวนการดำเนินการในการจัดสร้างฝาย แต่ขาดการติดตามผลและการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ในรูปแบบของคณะกรรมการโดยตรงที่ดูแลบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านโดยมีผู้นำหมู่บ้านเป็นประธาน”^{๒๘}

กล่าวได้ว่า กระบวนการจัดสร้างฝายมีหน่วยงานของภาครัฐ และการดูแลฝายของกลุ่มน้ำแม่กางอยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการโดยมีผู้นำหมู่บ้านเป็นประธานในการวางแผนจัดการน้ำของกลุ่มน้ำแม่กาง

^{๒๘} สัมภาษณ์, นายปี จันทร์ใส, ประธานกรรมการจัดการน้ำ(อ่างแม่กาง), ๑๕ กันยายน ๒๕๖๑.

๑๓) ลุ่มน้ำแม่พุง

แผนภาพที่ ๔.๒๙ แหล่งน้ำแม่พุง หมู่ ๑๑ ต.แม่พุง อ.วังชิ้น จ.แพร่

“หน่วยงานภาครัฐมีการดำเนินการในการจัดสร้าง มีการดำเนินการในการทำงาน แต่ขาดการติดตามผล และการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ในรูปแบบของคณะกรรมการโดยตรง ที่ดูแลบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านโดยมีผู้นำหมู่บ้านเป็นประธาน”^{๒๙}

กล่าวได้ว่า ลุ่มน้ำแม่พุงมีการดำเนินงานกระบวนการจัดการ และมีกระบวนการดำเนินการจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านมีผู้นำหมู่บ้านเป็นตัวแทนในการจัดการและประชาชนช่วยกันในการดูแลฝายและลุ่มน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร

๑๔) ลุ่มน้ำสรอย

แผนภาพที่ ๔.๓๐ สัมภาษณ์กระบวนการดำเนินการสร้างเครือข่ายของการดำเนินงานการจัดการลุ่มน้ำสรอย

^{๒๙} สัมภาษณ์, ผอ.กฤษฎา ใจงาม, หมู่ ๑๑ ต.แม่พุง อ.วังชิ้น จ.แพร่, ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

“หน่วยงานภาครัฐมีการดำเนินการในการจัดสร้างมีการดำเนินการในการทำงาน แต่ขาดการติดตามผล และการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ในรูปของคณะกรรมการโดยตรงที่ดูแลบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านโดยมีผู้นำหมู่บ้านเป็นประธาน”^{๓๐}

กล่าวได้ว่า หน่วยงานภาครัฐมีการดำเนินการสร้างฝายให้กับชุมชน แต่ขาดการติดตามผล และการจัดการน้ำให้กับประชาชนอยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการจัดการน้ำโดยมีผู้นำหมู่บ้านเป็นประธานในการจัดการ

๑๕) ลุ่มน้ำแม่แปง

แผนภาพที่ ๔.๓๑ สายน้ำแม่แปง หมู่ ๑ ต.แม่แปง อ.วังชิ้น จ.แพร่

“ลุ่มน้ำแม่แปงไม่ได้ดำเนินการจัดสร้างฝายชะลอน้ำทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็กแต่มีการสนับสนุนขุดบ่อน้ำบาดาลและมีการปล่อยน้ำจากอ่างเก็บน้ำในช่วงฤดูการเกษตรในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อแก้ปัญหาในแต่ละช่วงฤดูกาล”^{๓๑}

กล่าวได้ว่า ลุ่มน้ำแม่แปงไม่มีฝายในการชะลอน้ำและกั้นน้ำ เนื่องจากว่ามีอ่างเก็บน้ำและมีการปล่อยน้ำจากอ่างเก็บน้ำส่งพื้นที่การเกษตรของชุมชนโดยตรงและมีการจัดการดูแลรักษาในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านในการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำที่ใช้ในการเกษตรตามฤดูกาลเพาะปลูก

^{๓๐} สัมภาษณ์, นายผวน เพ็องฟู, อบต.สรอย, ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์, ผญ.สุวรรณ์ ทาคำ, หมู่ ๑ ต.แม่แปง อ.วังชิ้น จ.แพร่, ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

๑๖) ลุ่มน้ำแม่สิน

แผนภาพที่ ๔.๓๒ สัมภาษณ์กระบวนการส่งเสริมเครือข่ายการจัดการน้ำแม่สิน

“กระบวนการส่งเสริมเครือข่ายของการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ที่มีกระบวนการวางแผน (ดำเนินการ) หน่วยงานภาครัฐได้ดำเนินการสร้างฝายคอนกรีตและได้ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนร่วมสร้างเครือข่ายฝายน้ำล้นแต่ละหมู่บ้านและมอบให้กับหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ดูแลรับผิดชอบ”^{๓๒}

กล่าวได้ว่า กระบวนการส่งเสริมเครือข่ายการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐมีการดำเนินการสร้างฝายคอนกรีตให้กับชุมชนบ้านแม่สิน และได้มีการดูแลรับผิดชอบในการบำรุงรักษาฝายเมื่อฝายชำรุดหรือพังทลายส่วนใหญ่จะเป็นฝายน้ำล้นที่ทางภาครัฐได้ดำเนินการสร้างเพื่อกั้นน้ำตามลุ่มน้ำแม่สิน

๒.๒.๓ การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการลุ่มน้ำยม๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ (ด้านการติดตามผล และด้านการใช้ประโยชน์)

๑) ลุ่มน้ำแม่งาว

แผนภาพที่ ๔.๓๓ สัมภาษณ์การส่งเสริมเครือข่ายการจัดการน้ำแม่งาว

^{๓๒} สัมภาษณ์, ผญ.เสนาอ ตู่ผัด, ต.แม่สิน อ.วังชิ้น จ.แพร่, ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

“องค์การบริหารส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่กองช่างได้ให้ผู้นำและประชาชนที่อยู่ลุ่มน้ำแม่จาวมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน ติดตามผลการดำเนินงาน และการใช้ประโยชน์จากการทำฝายชะลอน้ำ”^{๓๓}

กล่าวได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบลได้มีการติดตามผลการดำเนินงานของการส่งเสริมเครือข่ายการจัดการน้ำของลุ่มน้ำแม่จาว เพื่อให้ประชาชนมีน้ำใช้ในการเกษตรตลอดทั้งปี

๒) ลุ่มน้ำสอง

แผนภาพที่ ๔.๓๔ สัมภาษณ์การติดตามผลการส่งเสริมเครือข่ายการจัดการน้ำแม่สอง

“หน่วยงานภาครัฐและประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่มีการดูแลติดตามผล และการใช้ประโยชน์จากน้ำในรูปแบบคณะกรรมการของแต่ละพื้นที่แต่ละฝายและลำน้ำไหลผ่าน”^{๓๔}

กล่าวได้ว่า หน่วยงานภาครัฐและประชาชนร่วมกันดูแลและติดตามผลหลังจากการดำเนินการสร้างฝายให้กับชุมชน แหล่งน้ำสองเป็นแหล่งน้ำที่ให้ประโยชน์แก่ชุมชนที่อาศัยอยู่ในลุ่มน้ำสองเป็นแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ไม่แห้งและไหลตลอดปี

^{๓๓} สัมภาษณ์, ผอ.เสนต์ บุญทอง, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านแม่จาว หมู่ ๕ ต.แม่ตึบ อ.งาว จ.ลำปาง, ๒ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์, กำนันคมกริช ไทยแก่ง, กำนันตำบลบ้านหนูน อ.สอง จ.แพร่, ๒ กันยายน ๒๕๖๑.

๓) กลุ่มน้ำแม่ยาง

แผนภาพที่ ๔.๓๕ แหล่งน้ำแม่ยาง

“ทางภาครัฐมีการดำเนินงานและติดตามผล การบริหารจัดการการอยู่ในรูปแบบของ คณะกรรมการหมู่บ้านโดยมีผู้นำหมู่บ้านเป็นประธานในการบริหารจัดการกลุ่มน้ำแม่ยางให้เป็นกลุ่มน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชน”^{๓๕}

กล่าวได้ว่า กลุ่มน้ำแม่ยางมีโครงการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำให้เป็นแหล่งน้ำที่ไหลตลอดปีเพื่อใช้ในการเกษตรของชุมชนที่อาศัยอยู่ตามลุ่มน้ำแม่ยางส่วนใหญ่จะใช้น้ำเพื่อการเกษตรเป็นส่วนใหญ่

๔) กลุ่มน้ำแม่คำมี

แผนภาพที่ ๔.๓๖ สัมภาษณ์การติดตามผลการส่งเสริมเครือข่ายการจัดการน้ำแม่คำมี

“หน่วยงานภาครัฐและประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่มีการดูแลติดตามผล และการใช้ประโยชน์จากน้ำในรูปแบบคณะกรรมการของแต่ละพื้นที่แต่ละฝ่ายและลำน้ำไหลผ่าน”^{๓๖}

^{๓๕} สัมภาษณ์, ผญ.อรุณ ศรีวิสัย, หมู่ ๔ ต.หนองม่วงไข่ อ.หนองม่วงไข่ จ.แพร่. ๕ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๓๖} สัมภาษณ์, ผญ.ศักดิ์ชัย ชมพูว้าง, ๕ กันยายน ๒๕๖๑.

กล่าวได้ว่า ผลการติดตามผลการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและประชาชนผู้ใช้น้ำมีการติดตามดูแลและการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำที่ไหลผ่านหมู่บ้านแม่คำมี และการดำเนินการในด้านต่างๆ มีการร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและประชาชนร่วมมือกันในการรักษาผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้น้ำตามลุ่มน้ำแม่คำมี

๕) ลุ่มน้ำแม่หลาย

แผนภาพที่ ๔.๓๗ สัมภาษณ์การติดตามผลการส่งเสริมเครือข่ายการจัดการน้ำแม่หลาย

“หน่วยงานภาครัฐและประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่มีการดูแลติดตามผล และการใช้ประโยชน์จากน้ำ และการติดตามผล โดยผู้นำหมู่บ้านร่วมกับประชาชนของแต่ละพื้นที่แต่ละฝ่ายและลำน้ำไหลผ่าน”^{๓๗}

กล่าวได้ว่า การจัดการลุ่มน้ำแม่หลายที่เป็นสายน้ำที่มีปริมาณน้ำมากไหลผ่านพื้นที่การเกษตรของชุมชนบ้านแม่หลายให้ประชาชนได้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร ลุ่มน้ำแม่หลายได้มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนช่วยดูแล และให้ผู้นำหมู่บ้านและประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการดูแลแหล่งน้ำให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้ลุ่มน้ำมีความสะอาดและมีน้ำใช้ตลอดทั้งปี

^{๓๗} สัมภาษณ์, นายสัมพันธ์ เครือสนุก, กำนันตำบลแม่หลาย, ๒๓ กันยายน ๒๕๖๑.

๖) กลุ่มน้ำแม่แคม

แผนภาพที่ ๔.๓๘ฝายกั้นน้ำแม่แคม

“หน่วยงานภาครัฐและประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่ที่มีการดูแลติดตามผล และการใช้ประโยชน์จากน้ำในรูปแบบคณะกรรมการของแต่ละพื้นที่แต่ละฝายและลำน้ำไหลผ่าน”^{๓๘}

กล่าวได้ว่า การติดตามผลการดูแลฝายและลำน้ำที่ไหลผ่านหมู่บ้านในรูปแบบของคณะกรรมการของแต่ละพื้นที่ของชาวบ้านที่อยู่ตามลำน้ำแม่แคม

๗) กลุ่มน้ำแม่สาย

แผนภาพที่ ๔.๓๙แหล่งน้ำแม่สาย

“หน่วยงานภาครัฐและประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่ที่มีการดูแลติดตามผล และการใช้ประโยชน์จากน้ำในรูปแบบคณะกรรมการของแต่ละพื้นที่แต่ละฝายและลำน้ำไหลผ่าน และมีการจัดทำฝายขนาดใหญ่ระยะห่าง ๑ กิโลเมตรมีฝายขนาดเล็กทรง การบริหารจัดการให้กลุ่มผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมในการดูแล ส่วนการซ่อมแซมทางหน่วยงานท้องถิ่นทำและประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมซ่อมแซมและจัดทำการใช้น้ำกลุ่มผู้ใช้น้ำจะมีการประชุม

^{๓๘} สัมภาษณ์, ผอ.ทองทิพย์ เหมืองอุ้น, หมู่ ๒ ต.เหมืองหม้อ อ.เมือง จ.แพร่,

และมีมติในการปลูกพืชที่มีการใช้น้ำเหมือนกันเพราะถ้าปลูกพืชแตกต่างกันความต้องการน้ำของพืชแต่ละชนิดมีความต้องการน้ำแตกต่างกันจะเกิดปัญหา”^{๓๙}

กล่าวได้ว่า กลุ่มน้ำแม่สายได้มีโครงการฟื้นฟูแหล่งน้ำแม่สายให้มีความอุดมสมบูรณ์โดยการสร้างฝายชะลอน้ำให้กับชุมชน และมีการติดตามผลการดำเนินงานหลังจากการสร้างฝายเสร็จเพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์จากฝายที่ได้สร้างให้กับชุมชนใช้ในการเกษตร

๘) กลุ่มน้ำแม่มาน

แผนภาพที่ ๔.๔๐ จัดการกลุ่มน้ำแม่มาน

“หน่วยงานภาครัฐและประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่มีการดูแลติดตามผล และการใช้ประโยชน์จากน้ำในรูปแบบคณะกรรมการของแต่ละพื้นที่แต่ละฝายและลำน้ำที่ไหลผ่าน”^{๔๐}

กล่าวได้ว่า การจัดการน้ำแม่มานเป็นมีทั้งการจัดการอ่างเก็บน้ำและฝายชะลอน้ำเพื่อให้ประชาชนมีน้ำใช้ตลอดทั้งปี และเป็นสายน้ำที่ใหญ่พอสมควรและให้ประโยชน์แก่ชุมชนที่อยู่ลุ่มน้ำแม่มานได้ใช้น้ำอย่างเพียงพอต่อความต้องการ โดยมีภาครัฐประชาชนมีการจัดการในรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านที่คอยดูแลลุ่มน้ำ และทางภาครัฐได้มีการติดตามผลการดำเนินงานหลังจากการสร้างฝายให้กับชุมชน

^{๓๙} สัมภาษณ์, นายกสมคิด ยอดสาร องค์การบริหารส่วนตำบลร่องกาศ , ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๔๐} สัมภาษณ์, นายณรงค์ฤทธิ์ ศิริกันตยะวัฒน์, หัวหน้าฝายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ ๑ โครงการชลประทานแพร่, ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

๙) กลุ่มน้ำแม่พวก

แผนภาพที่ ๔.๔๑ กลุ่มน้ำแม่พวก

“กลุ่มน้ำแม่พวกมีหน่วยงานภาครัฐและประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่ที่มีการดูแลติดตามผล และ การใช้ประโยชน์จากน้ำในรูปแบบคณะกรรมการของแต่ละพื้นที่แต่ละฝ่ายและลำน้ำไหลผ่าน”^{๔๑}

กล่าวได้ว่า การจัดการน้ำแม่พวกมีหน่วยงานภาครัฐและประชาชนผู้ใช้น้ำช่วยกันดูแล และ ติดตามผลการดำเนินงานของภาครัฐ รวมถึงประโยชน์ของน้ำในกลุ่มน้ำแม่พวกที่ไหลผ่านชุมชน

๑๐) กลุ่มน้ำแม่ต้า

แผนภาพที่ ๔.๔๒ การจัดการกลุ่มน้ำแม่ต้า

“กลุ่มน้ำแม่ต้าหน่วยงานภาครัฐและประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่ที่มีการดูแลติดตามผล และ การใช้ประโยชน์จากน้ำในรูปแบบคณะกรรมการของแต่ละพื้นที่แต่ละฝ่ายและลำน้ำไหลผ่าน”^{๔๒}

^{๔๑} สัมภาษณ์, ผอ.สมถวิล ถุงแก้ว, หมู่ ๘ ต.เด่นชัย อ.เด่นชัย จ.แพร่, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๔๒} สัมภาษณ์, นายธีรณศ แสงแป้น รองปลัดอบต.ต้าผามอก ๑๕ กันยายน ๒๕๖๑.

กล่าวได้ว่า กลุ่มน้ำแม่ต้าได้มีการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบโดยมีฝายขนาดใหญ่ที่ทางภาครัฐได้สร้างขึ้นเพื่อชะลอการไหลของน้ำแม่ต้าและกั้นน้ำมีการปล่อยน้ำให้เป็นระยะๆ เพื่อให้มีน้ำใช้อย่างพอเพียงตลอดทั้งปี ทางภาครัฐได้มีติดตามติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและให้ความสำคัญต่อการใช้น้ำของประชาชน และให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลฝายปิดเปิดประตูน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร

๑๑) กลุ่มน้ำแม่ลาน

แผนภาพที่ ๔.๔๓ สัมภาษณ์การติดตามผลการส่งเสริมเครือข่ายการจัดการน้ำแม่ลาน

“หน่วยงานภาครัฐและประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่ไม่ค่อยมีการดูแลติดตามผล และการใช้ประโยชน์จากน้ำในรูปแบบคณะกรรมการของแต่ละพื้นที่แต่ละฝายและลำน้ำไหลผ่าน”^{๔๓}

กล่าวได้ว่า กลุ่มน้ำแม่ลานได้มีการจัดการตั้งแต่การสร้างฝายชะลอน้ำ แต่การติดตามผลการดำเนินงานไม่ค่อยมีการติดตาม และไม่คำนึงถึงประโยชน์ที่พึงจะเกิดขึ้นแก่ชุมชนมากนัก สังเกตได้จาก การสัมภาษณ์จากผู้นำชาวบ้านที่ให้การสัมภาษณ์

^{๔๓} สัมภาษณ์, ผญ.จรรยาศักดิ์ ขอจงสุข, หมู่ ๑๒ ต.แม่ลาน อ.ลอง จ.แพร่, ๑๕ กันยายน ๒๕๖๑.

๑๒) ลุ่มน้ำแม่กาง

แผนภาพที่ ๔.๔๔ ลุ่มน้ำแม่กาง

“หน่วยงานภาครัฐและประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่ที่มีการดูแลติดตามผล และการใช้ประโยชน์จากน้ำในรูปแบบคณะกรรมการของแต่ละพื้นที่แต่ละฝ่ายและพื้นที่ที่มีลำน้ำไหลผ่าน”^{๔๔}

กล่าวได้ว่า ลุ่มน้ำแม่กางได้มีการติดตามผลการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการจัดการลุ่มน้ำแม่กางให้เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนในรูปแบบของอ่างเก็บน้ำแม่กางมีการปล่อยน้ำให้ประชาชนได้ใช้น้ำตามฤดูกาลทำการเกษตรอย่างเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนที่อาศัยอยู่ลุ่มน้ำแม่กางและได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยในการดูแลลำเหมืองที่ระบายน้ำไปยังพื้นที่ต่างๆ ของชุมชน

๑๓) ลุ่มน้ำแม่พุง

แผนภาพที่ ๔.๔๕ ลุ่มน้ำแม่พุง

“หน่วยงานภาครัฐและประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่ที่มีการดูแลติดตามผล และการใช้ประโยชน์จากน้ำในรูปแบบคณะกรรมการของแต่ละพื้นที่แต่ละฝ่ายและลำน้ำไหลผ่าน”^{๔๕}

^{๔๔} สัมภาษณ์, นายปี จันทร์ใส,ประธานกรรมการจัดการน้ำ(อ่างแม่กาง),๑๕ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์, ผอ.กฤษฎา ใจงาม, ม.๑๑ ต.แม่พุง อ.วังชิ้น จ.แพร่, ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

กล่าวได้ว่า กลุ่มน้ำแม่พุงได้มีหน่วยงานของภาครัฐเข้ามาช่วยในการสร้างฝายชะลอน้ำให้กับชาวบ้านมีน้ำใช้ตลอดปี และมีการติดตามผลการดำเนินงานของภาครัฐอย่างต่อเนื่องในแต่ละพื้นที่ที่มีการใช้น้ำ โดยใช้รูปแบบการดำเนินงานแบบคณะกรรมการของหมู่บ้านในพื้นที่กลุ่มน้ำแม่พุงที่ไหลผ่าน

๑๔) กลุ่มน้ำสรอย

แผนภาพที่ ๔.๔๖ สัมภาษณ์การติดตามผลการส่งเสริมเครือข่ายการจัดการน้ำแม่สรอย

“หน่วยงานภาครัฐและประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่มีการดูแลติดตามผล และการใช้ประโยชน์จากน้ำในรูปแบบคณะกรรมการของแต่ละพื้นที่แต่ละฝายและลำน้ำไหลผ่าน”^{๔๖}

กล่าวได้ว่า กลุ่มน้ำแม่สรอยได้มีหน่วยงานของภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามาดูแลและติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องให้ความใกล้ชิดกับการดูแลแหล่งน้ำของชุมชน กลุ่มน้ำแม่สรอยจึงเป็นแหล่งน้ำที่ให้ความอุดมสมบูรณ์แก่พืชพันธ์ทางการเกษตรของชาวบ้านสรอย

๑๕) กลุ่มน้ำแม่แปง

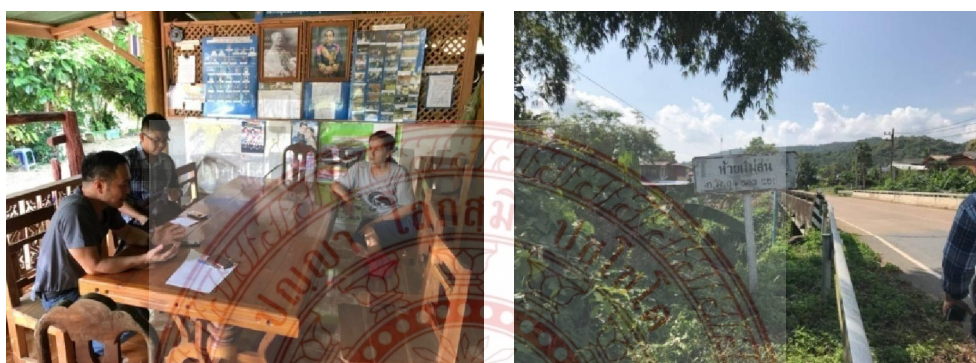
แผนภาพที่ ๔.๔๗สายน้ำแม่แปง

^{๔๖} สัมภาษณ์, นายผวน เพ็องฟู, อบต.สรอย, ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

“ลุ่มน้ำแม่แปง หน่วยงานภาครัฐไม่ได้ติดตามผลของการเสนอโครงการเพื่อขอ
งบประมาณในการสร้างฝายแต่มีการแก้ไขปัญหาในลักษณะการชุดบ่อบาดาลเพื่อ
ประโยชน์ของผู้ใช้น้ำในพื้นที่”^{๔๗}

กล่าวได้ว่า การติดตามผลการดำเนินงานโครงการสร้างฝายชุมชนของลุ่มน้ำแม่แปง
หน่วยงานภาครัฐไม่ได้ติดตามโครงการสร้างฝายให้กับชุมชน แต่มีการชุดบ่อบาดาลให้กับประชาชนที่
ใช้น้ำเพื่อเกษตรในชุมชนที่อาศัยอยู่ลุ่มน้ำแม่แปง

๑๖) ลุ่มน้ำแม่สิน

แผนภาพที่ ๔.๔๘ สัมภาษณ์การติดตามผลการดำเนินงานจัดการลุ่มน้ำแม่สิน

“หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ขาดติดตามผลและบำรุงรักษาโครงสร้างของฝาย และการใช้
ประโยชน์ของผู้ใช้น้ำในพื้นที่ และไม่มีการจัดระบบบริหารจัดการในรูปแบบของ
คณะกรรมการ และประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่”^{๔๘}

กล่าวได้ว่า ลุ่มน้ำแม่สินเป็นสายน้ำที่ไหลผ่านหมู่บ้านแม่สิน เป็นสายน้ำที่สร้างความอุดม
สมบูรณ์ให้กับหมู่บ้านแต่ขาดการติดตามผลการดำเนินงานของภาครัฐจึงทำให้การจัดการน้ำของ
ชุมชนเป็นไปล่าช้า แต่การจัดการน้ำในชุมชนประชาชนได้มีการจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ
หมู่บ้านที่และประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่ช่วยกันดูแลแหล่งน้ำให้มีความอุดมสมบูรณ์

^{๔๗} สัมภาษณ์, ผญ.สุวรรณ์ ทาคำ, หมู่ ๑ ต.แม่แปง อ.วังชิ้น จ.แพร่, ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๔๘} สัมภาษณ์, ผญ.เสนอ ตู่ผัด, ต.แม่สิน อ.วังชิ้น จ.แพร่, ๑๗ กันยายน ๒๕๖๑.

๔.๔ วิเคราะห์การจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา

จากการสัมภาษณ์ผู้นำ กลุ่มผู้ใช้น้ำ หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชน พบว่าการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่ได้มีการวางแผนการจัดการและมีกระบวนการส่งเสริมการจัดการได้แก่

ด้านผู้นำชุมชน ด้านระบบเครือข่าย ด้านการเรียนรู้ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านระบบความสัมพันธ์ กลไกของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำด้านต่าง ๆ ควรพัฒนาให้มีการดำเนินการในทุกด้านให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน ดังต่อไปนี้

๑) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาทรัพยากรน้ำ ได้แก่ การขาดแคลนน้ำ การเกิดอุทกภัย และด้านคุณภาพน้ำที่เสื่อมโทรม ฯลฯ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาของชุมชน

๒) ร่วมคิดหาสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาเรื่องน้ำของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการน้ำของชุมชน โดยคำนึงถึงสิทธิชุมชนเสมอด้วย

๓) ร่วมวางแผนนโยบาย หรือกำหนดแผนงานกิจกรรมหรือโครงการ เพื่อบรรเทาหรือจัดปัญหาเรื่องน้ำที่สนองความต้องการของชุมชน

๔) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรน้ำที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างเป็นธรรม

๕) ร่วมจัดการ หรือปรับปรุงรับการบริหารงานพัฒนาเกี่ยวกับน้ำในลุ่มน้ำให้มี

ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

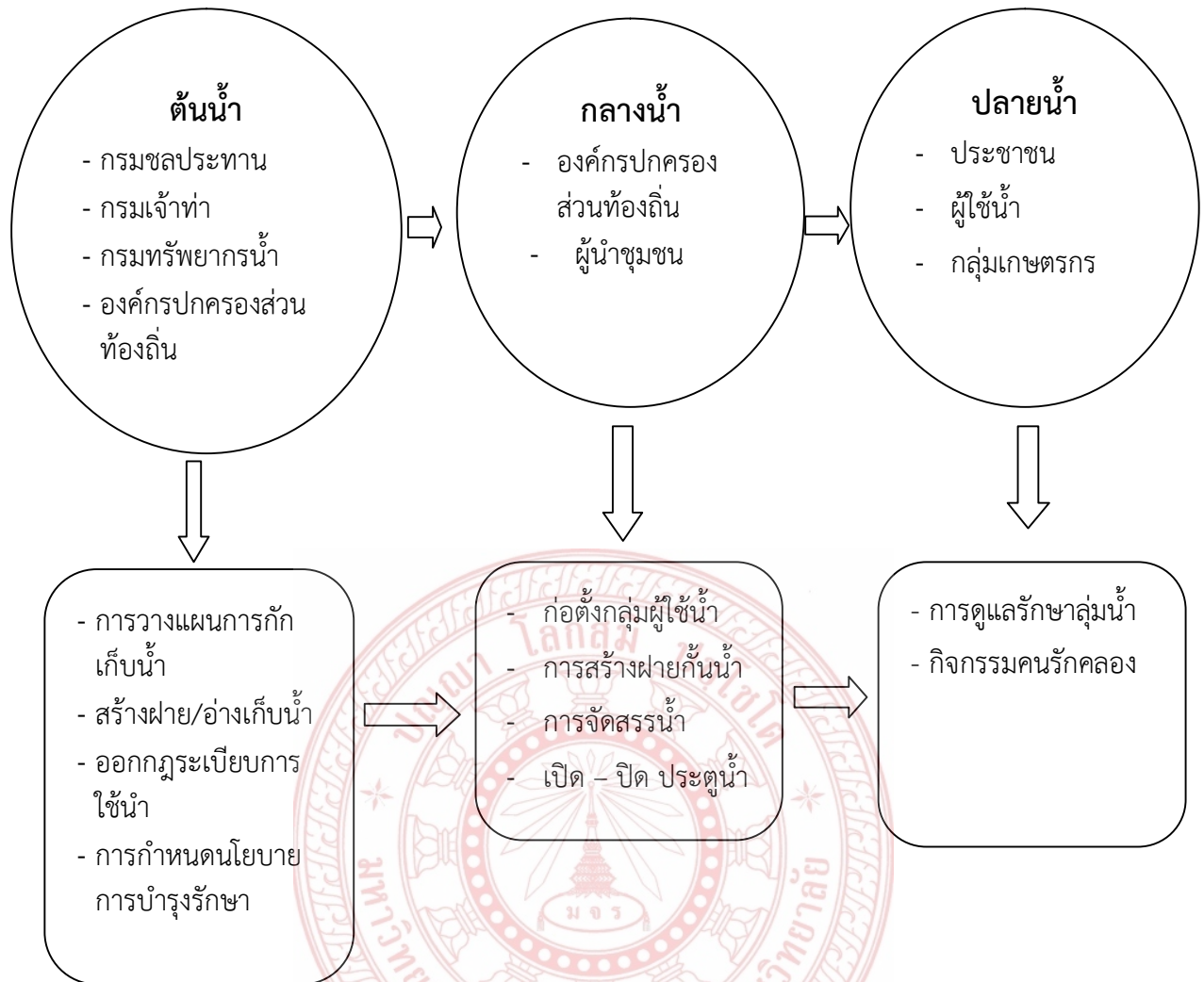
๖) ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของชุมชนเอง และของหน่วยงาน

๗) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

๘) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้ ทั้งที่เอกชนและรัฐดำเนินการให้ใช้ประโยชน์ได้ยืนนานตลอดไป

๙) ร่วมประชุม อบรม สัมมนา ที่ทางราชการและภาคเอกชนจัดขึ้น โดยร่วมเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน

๑๐) มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ชักชวน แนะนำ ประชาสัมพันธ์ เรื่องราว ข่าวสาร เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำด้านต่าง ๆ ให้ประชาชนในชุมชนของแต่ละลุ่มน้ำได้รับรู้เรื่องราวและเกิดความเข้าใจที่ดี

แผนภาพที่ ๔.๔๙ แผนภาพแสดงการจัดการน้ำ ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ

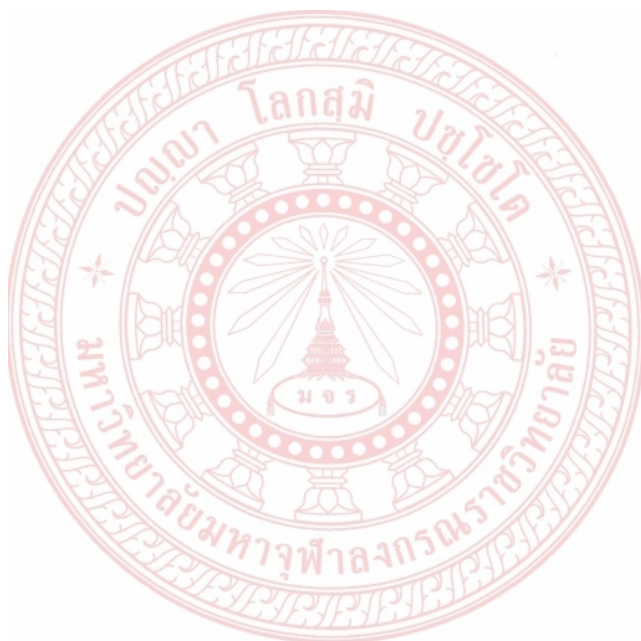
สรุป กระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่มีการบริหารจัดการ ดังนี้คือ

พื้นที่ต้นน้ำ องค์กรที่เกี่ยวข้องได้แก่กรมชลประทาน กรมเจ้าท่า กรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการประสานงาน ให้ความรู้ทางวิชาการ สนับสนุนงบประมาณและการพัฒนาศักยภาพในการดูแลต้นน้ำศึกษาร่วมกับผู้นำและประชาชนโดยการประชุมเพื่อค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชนผู้ใช้น้ำ ร่วมคิดหาวิธีการสร้างรูปแบบฝายชะลอน้ำและวิธีการดำเนินการ วางนโยบาย กำหนดแผนงานกิจกรรม โครงการ เพื่อบรรเทาหรือขจัดปัญหาการใช้น้ำมีการกำหนดกฎระเบียบกับกลุ่มผู้ใช้น้ำ มีคณะกรรมการจัดสรรตรวจสอบการใช้น้ำในชุมชนให้เพียงพอ มีการจัดการการใช้น้ำด้านการเกษตร มีการส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจเรื่อง การจัดการน้ำ

พื้นที่กลางน้ำ หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน มีการวางแผนการจัดการน้ำโดยการก่อตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อออกกฎระเบียบการใช้และลำน้ำเช่นการเปิดปิดประตูน้ำ เพื่อ

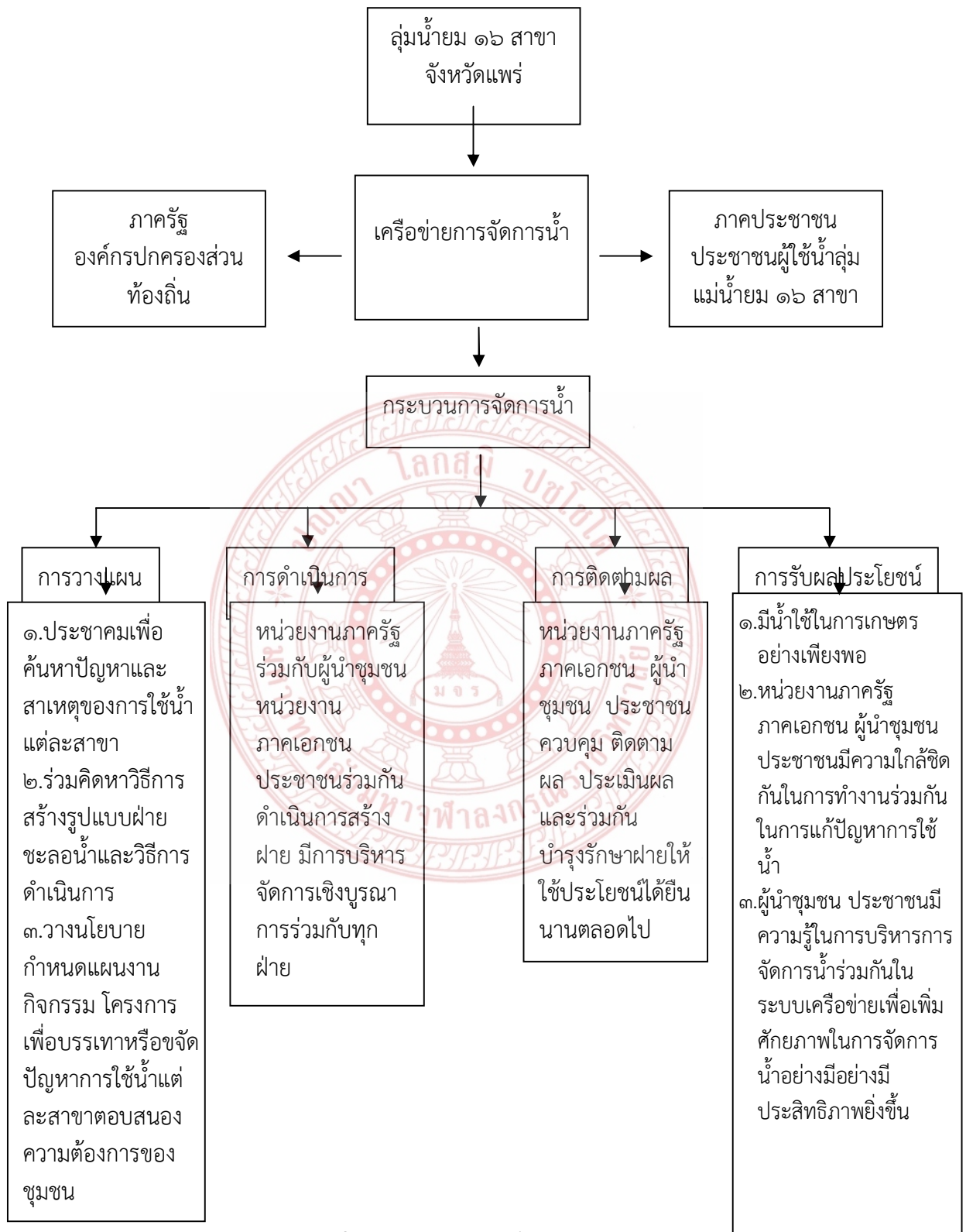
จัดสรรน้ำให้แก่กลุ่มผู้ใช้น้ำและกลุ่มเกษตรกรการจัดสร้างฝายชะลอน้ำแบบคอนกรีต แบบเรียงหิน และกระสอบทรายกั้นลำน้ำ

พื้นที่ปลายน้ำผู้นำชุมชน ประชาชน กลุ่มผู้ใช้น้ำโดยมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ให้มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยวิธีการจัดทำโครงการพัฒนา เช่นโครงการอนุรักษ์คลองการจัดเก็บขยะในคูคลอง และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำการปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีน้ำใช้ในการเกษตรอย่างเพียงพอโดยหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนมีการช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดในการทำงานร่วมกันแก้ปัญหาการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แผนภาพที่ ๔.๕๐ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชน ท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ ๑) เพื่อศึกษาการ ดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่ ๒) เพื่อศึกษา กระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่ ดังแผนภาพที่ ๔.๑ ดังนี้

ด้านการวางแผน

๑. ศึกษาพร้อมกับผู้นำและประชาชนโดยการประชาคมเพื่อค้นหาปัญหาและสาเหตุของ การใช้น้ำแต่ละสาขา

๒. ร่วมคิดหาวิธีการสร้างรูปแบบฝ่ายชลอน้ำและวิธีการดำเนินการ

๓. วางนโยบาย กำหนดแผนงานกิจกรรม โครงการ เพื่อบรรเทาหรือขจัดปัญหาการใช้น้ำ แต่ละสาขาตอบสนองความต้องการของชุมชน

ด้านการดำเนินงาน

๑. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องร่วมกับผู้นำชุมชน หน่วยงานภาคเอกชน ประชาชน ร่วมกันดำเนินการสร้างฝายเพื่อให้รู้สึกว่าเป็นเจ้าของร่วมกัน

๒. หน่วยงานภาครัฐภาครัฐบริหารจัดการเชิงบูรณาการร่วมกับทุกฝ่าย ภาคเอกชน ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และชุมชนในลุ่มน้ำและประชาชนท้องถิ่นในการจัดการน้ำแต่ละสาขาโดย เสริมสร้างเครือข่ายการประสานงานและการทำงานร่วมกัน ในการพัฒนา การใช้และฟื้นฟูแหล่งน้ำ โดยให้ความสำคัญกับการให้ความรู้สร้างความเข้าใจถึงผลประโยชน์เช่น ประชุม อบรม สัมมนา กฎระเบียบการใช้น้ำ แก่ผู้นำชุมชน ประชาชน เพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการน้ำ สร้างกระบวนการ เรียนรู้การมีส่วนร่วมร่วมคิดร่วมทำจะช่วยเพิ่มศักยภาพของชุมชนสามารถร่วมกันนำพาให้การจัดการ น้ำทุกด้านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการติดตามผล

๑. หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน ประชาชนควบคุม ติดตามผล ประเมินผล และร่วมกันบำรุงรักษาฝายให้ใช้ประโยชน์ได้ยืนนานตลอดไป

ด้านการรับผลประโยชน์

๑. มีน้ำใช้ในการเกษตรอย่างเพียงพอ

๒. หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน ประชาชนมีความใกล้ชิดกันในการทำงาน ร่วมกันในการแก้ปัญหาการใช้น้ำ

๒. ผู้นำชุมชน ประชาชนมีความรู้ในการบริหารการจัดการน้ำร่วมกันในระบบเครือข่าย เพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ ๑) เพื่อศึกษาการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่ ๒) เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชากร คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ ดังนี้ น้ำจาวน้ำ แม่คำมี น้ำแม่สอง น้ำแม่ยางหลวง น้ำแม่หล่าย น้ำแม่แคม น้ำแม่สาย น้ำแม่มาน น้ำแม่พวก น้ำแม่ต้า น้ำแม่ลาน น้ำแม่กาง น้ำแม่จอก น้ำแม่เก็งน้ำแม่พุง น้ำแม่สรอย และกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้ใช้น้ำ ๑๖ สาขา จำนวน ๒๐๔ คน และกลุ่มผู้แก่ฝ่ายหรือผู้จัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ จำนวน ๓๒ คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ใช้น้ำ ๑๖ สาขา จำนวน ๒๐๔ คน และกลุ่มผู้แก่ฝ่ายหรือผู้จัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ จำนวน ๓๒ คน ข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) สาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique)

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าร้อยละของประชาชนที่ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่

ร้อยละของประชาชนผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๑๗ คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๔ และเป็นเพศหญิง จำนวน ๘๗ คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๖ อายุของผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำยมที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อยู่ในช่วงอายุ ๕๐ ปี ขึ้นไป จำนวน ๑๑๘ คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๘ อาชีพของผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำยมส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร จำนวน ๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๑ และรายได้ของผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่อยู่ในช่วง ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท

๕.๑.๒ ผลรวมของค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยสุด ได้แก่ ด้านการดำเนินงาน ด้านการวางแผน ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการติดตามประเมินผล

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้

๕.๑.๓.๑ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา ในจังหวัดแพร่ ด้านการวางแผน ผลการวิจัยพบว่า

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่ ด้านการวางแผน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดรายละเอียดหรือการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายของการจัดการลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการน้ำอย่างสม่ำเสมอ และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการปรับปรุงลุ่มน้ำยม

๕.๑.๓.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา ในจังหวัดแพร่ ด้านการดำเนินงาน ผลการวิจัยพบว่า

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่ ด้านการดำเนินงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มน้ำอย่างสม่ำเสมอ และเจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการลุ่มน้ำยม และเจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการส่งเสริมการจัดการน้ำแก่ประชาชนผู้ใช้น้ำอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินการประสานงานเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับมาก

๕.๑.๓.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา ในจังหวัดแพร่ ด้านการติดตามประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่ ด้านการติดตามประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินการติดตามผลประเมินผลการประสานงานเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของผู้แก่ฝ่าย อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าของการบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของการจัดการลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๓.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา ในจังหวัดแพร่ ด้านการรับผลประโยชน์ ผลการวิจัยพบว่า

ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่ ด้านการรับผลประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ท่านมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคลากรนักจัดการน้ำเป็นอย่างดี อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ท่านได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้แก่ฝ่าย เพื่อนำความรู้มาใช้ในการจัดการน้ำของชุมชน และท่านได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่จัดการลุ่มน้ำยมอยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านได้รับประโยชน์จากการนำแผนการดำเนินงานไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ อยู่ในระดับปานกลาง

กระบวนการส่งเสริมการจัดการฝายขนาดใหญ่ หน่วยงานภาครัฐมีกระบวนการวางแผนก่อสร้างฝายชะลอน้ำและการจัดสรรน้ำในพื้นที่ท้ายน้ำอย่างเป็นระบบ โดยมีการให้ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำและจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อสร้างข้อตกลงเกี่ยวกับการใช้น้ำในเขตพื้นที่ชลประทาน ในกรณีช่วงฤดูน้ำน้อยหรือการคาดการณ์ปริมาณน้ำที่คาดว่าจะไม่เพียงพอต่อการเกษตร เช่นการทำ การเกษตรนอกฤดูฤดูกาล (การปลูกข้าวนาปรัง ข้าวโพด และถั่วเหลือง) และมีการดูแลรักษาลำน้ำและฝายชะลอน้ำ

จากข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า กระบวนการส่งเสริมการจัดการฝายขนาดเล็ก องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการวางแผนในการเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์จากกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ และมีการส่งเสริมการจัดทำฝายโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำฝาย เมื่อจัดทำโครงการสำเร็จขาดการส่งเสริมการให้ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำในแต่ละฝาย การพัฒนา การติดตามผล และปัญหาของฝายชะลอน้ำ เกิดการกัดเซาะตลิ่งสองฝั่งน้ำ ทำให้เกิดการพังทลายของตลิ่งบางฝายมีการชำรุดแต่หน่วยงานท้องถิ่นบางพื้นที่ไม่ได้ใส่ใจในการบำรุงรักษาและให้ความสำคัญของปัญหาเท่าที่ควร หน่วยงานที่ไม่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง เช่น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค หรือพื้นที่รับผิดชอบของทหาร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เข้ามาสร้างฝายชะลอน้ำให้แก่ชุมชน แต่ให้ชุมชนบริหารจัดการเอง

สำหรับชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะมีคณะกรรมการดูแลอย่างต่อเนื่อง แต่สำหรับชุมชนที่ไม่มีคณะกรรมการดูแลพื้นที่ฝ่ายชะลอน้ำมักเกิดความเสียหายหรือขาดการดูแลรักษา ทำให้เกิดความทรุดโทรมของฝ่ายชะลอน้ำและลำน้ำ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ พบว่า ภาพรวมของการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า มีการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการลุ่มน้ำยมมีการจัดการลุ่มน้ำยมทั้ง ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

๕.๒.๑ การดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา ในจังหวัดแพร่

ด้านการวางแผน ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ ด้านการวางแผน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดรายละเอียดหรือการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายของการจัดการลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการน้ำอย่างสม่ำเสมอ และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการปรับปรุงลุ่มน้ำยม มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ แทนทัตศน์ เพ็ญขุนทด และนายทักษ์ ทองภูเบศร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมการจัดการระบบนิเวศป่าชายเลนแม่น้ำเวฬุ จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า บุคคลศูนย์กลางของเครือข่ายและบุคคลที่ใกล้ชิดของสมาชิกเครือข่าย คือ แกนนำกลุ่มของหมู่ที่ ๕ บ้านนาคุ้ม บุคคลเชื่อมโยงเครือข่าย คือ กลุ่มเกษตรผู้เพาะเลี้ยงของหมู่ที่ ๖ ประโยชน์ของเครือข่ายทางสังคมในเรื่องการช่วยแนะนำความรู้ในกระบวนการจัดการระบบนิเวศป่าชายเลน มีประโยชน์มากที่สุด รองลงมา คือ การใช้อ้างอิงเพื่อเข้าถึงบุคคลอื่น หรือสร้างความน่าเชื่อถือ ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญ ๒ ลำดับแรก คือ เร่งควบคุมการบุกรุกป่า การใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ไม่ถูกกฎหมาย และควรมีนโยบายให้ความรู้ ทำความเข้าใจ ให้ข้อมูล และการวางแผนร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มประมงที่ทำโปงพางหลัก และจัดให้ตำบลบางชั้นเป็นพื้นที่พิเศษ เพื่อจัดการทางน้ำด้วยการกำหนดมาตรการร่วมกับชุมชนในการควบคุมฟาร์ม แปลงเพาะเลี้ยงที่เป็นสาเหตุให้น้ำตื้นเขิน^๑

ด้านการดำเนินงาน ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ ด้านการดำเนินงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มน้ำอย่างสม่ำเสมอ และเจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมใน

^๑ แทนทัตศน์ เพ็ญขุนทด, ผศ. และนายทักษ์ ทองภูเบศร์, การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมการจัดการระบบนิเวศป่าชายเลนแม่น้ำเวฬุ จังหวัดจันทบุรี, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๖).

การดำเนินการจัดการเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการลุ่มน้ำยม และเจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการส่งเสริมการจัดการน้ำแก่ประชาชนผู้ใช้น้ำอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินการประสานงานเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับมาก **มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ** พฤติพงศ์ พิศาลวัชรินทร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น ในกรขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน กรณีศึกษา เครือข่ายลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา ผลการวิจัยพบว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา ควรเน้นบทบาทของกลุ่มเยาวชนทำเป็นแบบอย่างให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่มอื่นๆ ส่งเสริมให้มีการจัดทำศูนย์ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม/องค์กรในเครือข่ายให้มีการจัดทำแผนแม่บทของกลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา โดยอิงกับรูปแบบของแผนแม่บทลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และควรมีการขยายเครือข่าย ขยายแนวความคิดในด้านการจัดการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา ออกไปสู่พื้นที่อื่นๆ รวมถึงการดึงองค์กรภาคธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการของเครือข่ายมากขึ้น โดยเฉพาะในส่วนของโรงอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่ใช้ทรัพยากรน้ำในคลองอู่ตะเภาในกระบวนการผลิต ซึ่งปัจจุบันกลุ่มเหล่านี้ยังไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการของเครือข่ายลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา^๒

ด้านการติดตามประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้ลุ่มน้ำยมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ ด้านการติดตามประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินการติดตามผลประเมินผลการประสานงานเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของผู้แก่ฝ่าย อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าของการบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของการจัดการลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับปานกลาง **มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ** อริศ แสงอาทิตย์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการน้ำของชุมชนแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาบ้านสวนกล้วย ตำบลกกทอง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ผลวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านสวนกล้วยเป็นชุมชนต้นน้ำสามารถจัดการหาน้ำได้จากลำห้วยและตาน้ำชั้นธรรมชาติ นำมาผลิตน้ำประปาภูเขาใช้ในหมู่บ้าน มีการขยายพื้นที่เพราะปลูก การบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่าต้นน้ำ ทำให้ปริมาณน้ำตามธรรมชาติในลำห้วยลดลง ความสะอาดของน้ำ คุณภาพของน้ำ ไม่สามารถนำมาบริโภคได้ มีการใช้สารเคมีปนเปื้อนจากการทำเกษตร ความสมบูรณ์ของทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ และสัตว์ป่า ถูกทำลาย จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าชุมชนเข้าใจปัญหา การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น มีการระดมสมองในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม โดยดำเนินกิจกรรมโครงการปลูกต้นสัก จำนวน ๓๐๐ ต้น เพื่อเป็นแนวเขตพื้นที่ป่าต้นน้ำมิให้มีการบุกรุก

^๒พฤติพงศ์ พิศาลวัชรินทร์, กระบวนการจัดการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น ในกรขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน กรณีศึกษา เครือข่ายลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา, (สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๐).

และปลูกหญ้าแฝกจำนวน ๑,๕๐๐ กอ ป้องกันการพังทลายของดินรอบสระน้ำเพื่อใช้อุปโภค บริโภค การศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำครั้งนี้เป็นการชักชวนให้ชุมชนตระหนักถึง ปัญหาและวิธีแก้ไขการจัดการน้ำโดยชุมชนต้องการน้ำที่มีคุณภาพ ปริมาณที่เพียงพอ และการ กระจายน้ำให้ครอบคลุมการใช้ประโยชน์ โดยชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมจัดการน้ำตั้งแต่ การ วางแผน การปฏิบัติ การ กำกับติดตามและประเมินผล จากการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านสวนกล้วย^๓

ด้านการรับผลประโยชน์ ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้ น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ ด้านการรับผลประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ท่านมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคลากรนักจัดการน้ำเป็นอย่างดี อยู่ในระดับ มาก รองลงมา ได้แก่ ท่านได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้แก่ฝ่าย เพื่อนำความรู้มาใช้ในการจัดการน้ำ ของชุมชน และท่านได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่จัดการลุ่มน้ำยมอยู่เสมอ อยู่ ในระดับมาก และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านได้รับประโยชน์จากการนำแผนการดำเนินงานไป ปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ อยู่ในระดับปานกลาง มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นฤพนธ์ จันทร์ จวบ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว อำเภอรอนดงจังหวัดสงขลา” ผลการศึกษาพบว่าการจัดการน้ำเพื่อเกษตรในตำบลบ้านขาวซึ่งมี ทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งต้นน้ำมีโครงการสูบน้ำชลประทานทุ่งระโนดจากหน่วยส่งน้ำและ บำรุงรักษาที่ ๑ (ทุ่งระโนด) ผ่านโรงสูบน้ำและส่งไปยังคลองส่งน้ำที่เป็นคลองย่อยคลองแยกซอยและ ระบบคัน - คู่น้ำส่วนเกษตรกรที่มีพื้นที่เพาะปลูกอยู่ใกล้คลองธรรมชาติจะสูบน้ำจากแหล่งดังกล่าวมา ใช้ในขณะที่เกษตรกรที่อยู่ห่างไกลจากระบบชลประทานหรือลำคลองธรรมชาติขณะเดียวกันองค์การ บริหารส่วนตำบลบ้านขาวมีนโยบายรับผิดชอบดูแลโครงการส่งน้ำบำรุงรักษาให้มีสภาพใช้งานได้อย่าง ต่อเนื่องการก่อสร้างอาคารบังคับน้ำเพื่อปิดกั้นไม่ให้น้ำไหลลงสู่คลองระโนดป้องกันการเกิดน้ำท่วม โดยร่วมพัฒนาแหล่งน้ำและเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำปัญหาแหล่งน้ำ/ระบบ ชลประทานเมื่อป่าต้นน้ำถูกทำลายเกิดปัญหาการดูดซับน้ำของพื้นที่ต้นน้ำการไหลชะล้างของหน้าดิน ทับถมเป็นตะกอนทำให้ทำทะเลสาบสงขลาตื้นเขินน้ำระบายได้ไม่ดีในช่วงฤดูฝนน้ำหลากเกิดน้ำท่วม ชั่งข้าซากหรืออุทกภัยที่รุนแรงหรือน้ำตื้นเขินช่วงฤดูแล้งในบางปีก็กักเก็บน้ำไม่พอใช้

^๓ อธิศ แสงอาทิตย์, การจัดการน้ำของชุมชนแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาบ้านสวนกล้วย ตำบลลกทอง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย, (เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

๕.๒.๒ กระบวนการส่งเสริมศักยภาพการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

จากข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า กระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่ เล็ก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการวางแผนในการเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์จากกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ และมีการส่งเสริมการจัดทำฝายโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำฝาย เมื่อจัดทำโครงการสำเร็จขาดการส่งเสริมการให้ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำในแต่ละฝาย การพัฒนา การติดตามผล และปัญหาของฝายชะลอน้ำ เกิดการกัดเซาะตลิ่งสองฝั่งน้ำ ทำให้เกิดการพังทลายของตลิ่งบางฝายมีการชำรุดแต่หน่วยงานท้องถิ่นบางพื้นที่ไม่ได้ใส่ใจในการบำรุงรักษาและให้ความสำคัญของปัญหาเท่าที่ควร หน่วยงานที่ไม่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง เช่น ไฟฟ้าส่วนภูมิภาค หรือพื้นที่รับผิดชอบของทหาร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เข้ามาสร้างฝายชะลอน้ำให้แก่ชุมชน แต่ให้ชุมชนบริหารจัดการเอง สำหรับชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะมีคณะกรรมการดูแลอย่างต่อเนื่อง แต่สำหรับชุมชนที่ไม่มีคณะกรรมการดูแลพื้นที่ฝายชะลอน้ำมักเกิดความเสียหายหรือขาดการดูแลรักษา ทำให้เกิดความทรุดโทรมของฝายชะลอน้ำและลำน้ำ มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ภูเบศร์ เมืองมูล ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและแนวทางการแก้ไขปัญหาคาดแคลนน้ำของเกษตรกรกรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำแม่สาใหม่อำเภอแม่ริมจังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่าปริมาณน้ำที่ไหลเข้าอ่างเก็บน้ำต่ำสุดระหว่างกลางเดือนมีนาคมถึงกลางเดือนเมษายนและต่ำกว่าปริมาณความต้องการของพื้นที่เกษตรที่รับผิดชอบมากที่สุดการให้น้ำของลุ่มน้ำของเกษตรกรใช้น้ำมากกว่าความต้องการจริงประมาณ ๕๐% ขณะที่วิธีการปลูกพริกหวานโดยการส่งเสริมของโครงการหลวงใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพสูงมากเกษตรกรเห็นว่าการจัดการน้ำจะมีประสิทธิภาพต้องกำหนดวันส่งน้ำอย่างเหมาะสมควบคุมการตรวจวัดปริมาณน้ำให้แก่พืชและการมีอ่างเก็บน้ำช่วยให้มีน้ำใช้อย่างพอเพียงเกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำในระดับน้อยปัจจัยด้านเพศอายุสถานภาพสมรสและระดับการศึกษาของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในด้านการวางแผนการใช้น้ำการดำเนินการการประสานงานขนาดพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรน้ำปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของเกษตรกรส่วนใหญ่ คือ ๑) ขาดความรู้และความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร ๒) ไม่สามารถทำได้ด้วยตัวเองควรต้องร่วมกับหน่วยงานในการดำเนินงาน ๓) ขาดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยและ ๔) กลุ่มไม่มีอำนาจแท้จริงในการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในชุมชน^๕

^๕ ภูเบศร์ เมืองมูล, “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและแนวทางการแก้ไขปัญหาคาดแคลนน้ำของเกษตรกรกรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำแม่สาใหม่อำเภอแม่ริมจังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (สำนักงานบัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ..

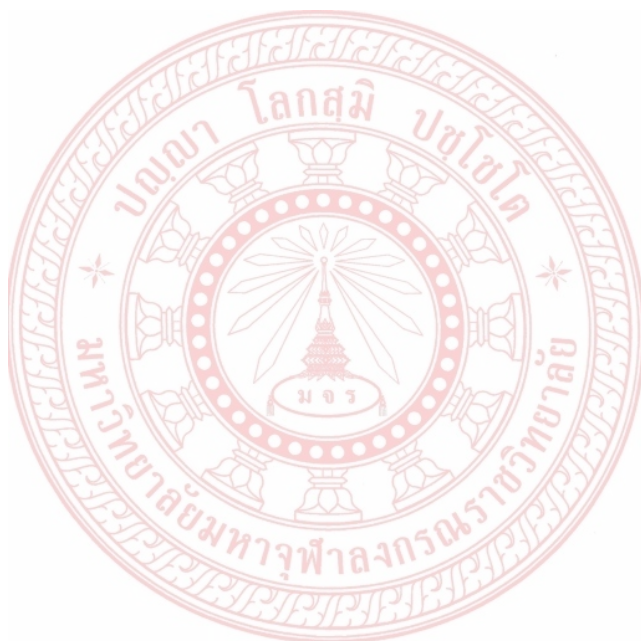

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทางการวิจัย ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของชุมชน
- ๒) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาฝ่ายของชุมชน
- ๓) ควรศึกษาวิจัยการใช้น้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนที่ใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำของชุมชน จังหวัดแพร่

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

๑.๑ หนังสือ

- กรมชลประทาน. รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร โครงการศึกษาหาทางออกแบบมีส่วนร่วมกรณีศึกษาพัฒนาแหล่งเก็บกักในลุ่มน้ำยมตอนบน. มหาวิทยาลัยนเรศวร: หน่วยวิจัยและพัฒนาบูรณาการเกษตรและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๕๙.
- ชนิษฐากาญจน รังสีนนท์. การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยองค์กรเครือข่าย. วารสารพัฒนาชุมชน. ปีที่ ๓๘ ฉบับที่ ๙ กันยายน, ๒๕๕๒.
- คณะกรรมการการศึกษามหาวิทยาลัยศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทยในประเทศไทย วุฒิสภา. ๒๕๕๖. รายงานการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สัมฤทธิ์ผลในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: วุฒิสภา, ๒๕๕๖.
- จรรย์ ตุลยานนท์. การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืนจากแนวคิดสู่การปฏิบัติจริง. RDPB Journal. ฉบับที่ ๓. ๒๕๕๒. January 31. 2017.
- แทนทัศน์ เพ็ญขุนทด.ผศ. และนายทักษ์ ทองภูเบศร์. การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมการจัดการระบบนิเวศป่าชายเลนแม่น้ำเวฬุ จังหวัดจันทบุรี. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๖ .
- ธงชัย สันติวงษ์. องค์กรและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๓.
- นเรศร์ บุญเลิศ. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้นโยบายและกลไกการปกครอง. รายงานการวิจัย. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- นฤพนธ์ จันทรังษ์. “การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว อำเภอร่อนฉิม จังหวัดสงขลา”. รายงานการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๓.
- นฤมล นิราทร. การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณาบางประการ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๓.
- นิพนธ์ สมบูรณ์พูนเพิ่ม. พฤติกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของผู้นำชุมชน อำเภอแม่แจ่มจังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖.
- นิรันดร์ ป้อมน้อย. บทบาทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของผู้นำองค์กรชุมชน ตำบลสวนหลวง อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร. รายงานการวิจัย. สมุทรสาคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๕๔.
- ปราโมทย์ ไม้กลัด. การบริหารจัดการทรัพยากรแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน เอกสารโรเนียว. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระครูพิพิธสุตาทร.ดร. และคณะ. การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบน
ฐานเศรษฐกิจพอเพียง. รายงานการวิจัย. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่, ๒๕๕๒.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ.เครือข่ายธรรมชาติความรู้และการจัดการ. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้าง
การเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗.
- พลธิพงศ์ พิศาลวัชรินทร์. กระบวนการจัดการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น ในกรขับเคลื่อนนโยบาย
สาธารณะด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน กรณีศึกษา เครือข่ายลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา.
สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๐.
- พัชรราวลี มารมย์. บทบาทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วน
ตำบลสตึก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์. รายงานการวิจัย. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
บุรีรัมย์, ๒๕๕๕.
- ภูเบศร์ เมืองมูล. การศึกษาคารมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและแนวทางการแก้ไข
ปัญหาการขาดแคลนน้ำของเกษตรกรกรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำแม่สาใหม่อำเภอมะริม
จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สำนักงาน
บัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๑.
- รำลึก อิงเณ. การพัฒนาความร่วมมือในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลห้วยยางอำเภอมืองสกลนครจังหวัดสกลนคร”. การศึกษาอิสระปริญญารัฐ
ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
๒๕๕๓.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฟอร์เพซ,
๒๕๔๔.
- วิโรจน์ แสนทิ. การบริหารจัดการน้ำในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเอื้อมอำเภอมือง
ลำปางจังหวัดลำปาง. รายงานการศึกษอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๓.
- ศิริไชย์ แพนดี. การประเมินประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรของเกษตรกรใน
พื้นที่ลุ่มน้ำแม่วัง: กรณีศึกษาตำบลแม่โป่งอำเภอดอยสะเก็ดจังหวัดเชียงใหม่”.
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
๒๕๔๗.
- สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร องค์การมหาชน. เครือข่ายการจัดการน้ำชุมชน
ตามแนวพระราชดำริ. มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๗.
- สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร. การจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนตามแนว
พระราชดำริ. มูลนิธิอุทกพัฒน์, ๒๕๕๗.
- สมคิด บางโม. หลักการจัดการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดีจำกัด, ๒๕๓๔.

บรรณานุกรม (ต่อ)

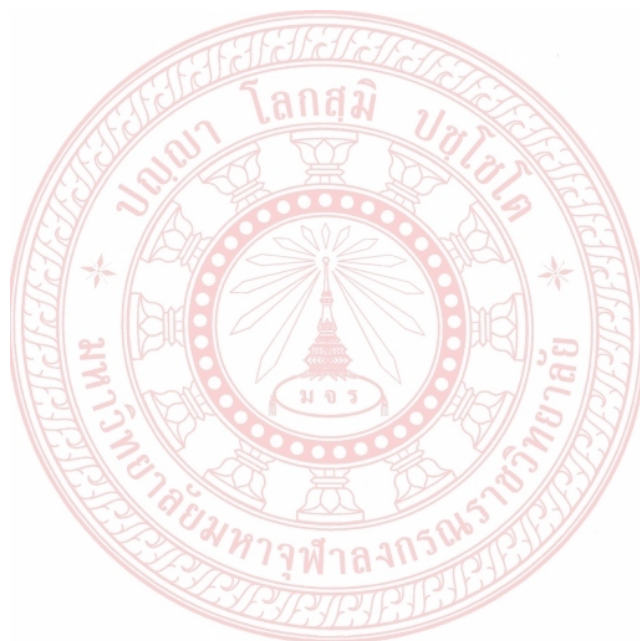
- สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เกษมสุวรรณ, ๒๕๒๓.
- สัมพันธ์ เตชะอริก และคณะ. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๓๗.
- สาโรช การกุล. บทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลกรณีสึกษาที่สาธารณะประโยชน์ อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๘.
- สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๓. รายงานการวิจัย “ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำพื้นที่ลุ่มน้ำโขงภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. กรมทรัพยากรน้ำ. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- สุรพงษ์ คงสัตย์. การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการน้ำเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนลุ่มน้ำลำตะคองจังหวัดนครราชสีมา. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๕๒.
- สุวิทย์วรรณศรี. ชุมชนในเขตลุ่มน้ำป่าสักตอนบน อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. รายงานการวิจัย. เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๓.
- เสรี พงศ์พิศ. เครือข่าย. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๘ .
- อติศ แสงอาทิตย์. การจัดการน้ำของชุมชนแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาบ้านสวนกล้วย ตำบลกกทอง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย. เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒.
- อนุวัต กระสังข์และคณะ. การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี. รายงานการวิจัย. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- อรทัย อาจอ่ำ และสมศักดิ์ นัคลาจารย์. รายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่อง เครือข่ายอาสาสมัครเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมเอตลส์. มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, ๒๕๔๐.

๒. ภาษาอังกฤษ

- A.M.Maslow. Eupsychian Management. Home Wood. Illinois: Richard D. Irwin and the Dorsey Press. 1965 . p.15.
- Frederick W. Taylor อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน. การบริหาร พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๒๓ . หน้า ๒๗.
- Harrington Emerson. The Twelve Principles of Efficiency. New York: The Engineering Magazine. 1931 .p. 30.
- Herhbert A Simon. Administrative Behavior. New York: McMillan 1960 .pp.180-181.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- J.S.Adams. Toward an Understanding of Inequity. Journal of Abnormal & Social Psychology. November. 1963 . pp.117-118.
- M.Hammer. & J. Champy. Reengineering the Corporation: a Manifesto for Business Revolution. London: Nicholas Brealey. 1994 . p.135.
- V.H.B. Gilmer. Industrial and Organizational Psychology. Hogakusha: McGraw Hill. 1967 .pp.380-384.

ภาคผนวก ก

บทความวิจัย

ชื่อเรื่อง การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่
The Enhancement of Local Community's Networks in Yom River Basin's Management in Phrae Province

ชื่อผู้วิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจิต ขอนวงค์ , ดร.ดำเนิน หมายดี, นายนิติพงษ์ กาวิวล
นายศานติวิษฐ์ สุวรรณสวัสดิ์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่และศึกษากระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม๑๖สาขาในจังหวัดแพร่ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodsresearch) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มผู้ใช้ลุ่มน้ำ ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่จำนวน๔๑๘ คนกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง คือ จำนวน๒๐๔คนเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)และข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ได้แก่ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน, กลุ่มผู้แก่ฝายหรือผู้จัดการน้ำ จำนวน ๓๒ คน โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) สำคัญสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการวางแผน อยู่ในระดับมากที่สุดด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการติดตามประเมินผล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

๒. ผลการสัมภาษณ์กระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม๑๖สาขาในจังหวัดแพร่โดยได้แบ่งระดับหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่าย ดังนี้

กระบวนการส่งเสริมการจัดการฝายขนาดใหญ่ หน่วยงานภาครัฐมีกระบวนการวางแผนก่อสร้างฝายชะลอน้ำและการจัดสรรน้ำในพื้นที่ทำนายน้อยอย่างเป็นระบบ โดยมีการให้ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำและจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อสร้างข้อตกลงเกี่ยวกับการใช้น้ำในเขตพื้นที่ชลประทาน ใน

กรณีช่วงฤดูน้ำน้อยหรือการคาดการณ์ปริมาณน้ำที่คาดว่าไม่เพียงพอต่อการเกษตร เช่นการทำ การเกษตรนอกฤดูปลูก (การปลูกข้าวนาปรัง ข้าวโพด และถั่วเหลือง)และมีการดูแลรักษาลำน้ำและ ฝายชะลอน้ำ

กระบวนการส่งเสริมการจัดการฝายขนาดเล็ก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการ วางแผนในการเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์จากกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ และมีการส่งเสริมการจัดทำฝายโดย ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำฝาย เมื่อจัดทำโครงการสำเร็จขาดการส่งเสริมให้ความรู้ในการ บริหารจัดการน้ำในแต่ละฝาย การพัฒนา การติดตามผล และปัญหาของฝายชะลอน้ำ เกิดการกัดเซาะตลิ่งสองฝั่งน้ำ ทำให้เกิดการพังทลายของตลิ่งบางฝายมีการชำรุดแต่หน่วยงานท้องถิ่นบางพื้นที่ ไม่ได้ใส่ใจในการบำรุงรักษาและให้ความสำคัญของปัญหาเท่าที่ควรหน่วยงานที่ไม่มีหน้าที่รับผิดชอบ โดยตรงเช่น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค หรือพื้นที่รับผิดชอบของทหาร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เข้ามาสร้างฝาย ชะลอน้ำให้แก่ชุมชน แต่ให้ชุมชนบริหารจัดการเอง สำหรับชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะมีคณะกรรมการ ดูแลอย่างต่อเนื่อง แต่สำหรับชุมชนที่ไม่มีคณะกรรมการดูแลพื้นที่ฝายชะลอน้ำมักเกิดความเสียหาย

คำสำคัญ: การส่งเสริมศักยภาพ, เครือข่าย, การจัดการ,

Abstract

The objectives of this research aimed 1)to study the implementation of local community network in Yom river basin water management in 16 branches in Phrae province and 2)to study the supplemental processes of Yom riverbasin water management in 16 branches in Phrae province.It was the mixed-methods research. The population and sample group were user Yom riverin 16 branches of Phrae province 418 persons. The calculation the sample group by used Taro Yamane size were 204 persons. The data collection used questionnaire and the data analysis by used computer for frequency, percentage, mean and standard deviation. It also used in-depth interview from public section, community leader, the water management group 32 persons by using purposive sampling selection and then analyzed by using content analysis technique.

The research results were as follows:

1. The implementation of local community network in Yom river basin water management in 16 branches in Phrae provincein overall was at the highest level, whereas in each aspect, it was found that the implementation aspect was at highest level, the planning, the benefit and evaluation aspect were at lower level respectively.

2. The result of interview supplemental processes of Yom river basin water management in 16 branches in Phrae provincewhich had 2 parts of public section in network supplementation as follows;

The big dam supplemental management processes were found that the state agency had planning process dam construction and provided the water in the end dam systematically as providing the knowledge in water management and setting water user group for making the agreement about the water using in the irrigation zone for solving the problem the water crisis as the cultivation out of season and taking care the dam.

The small dam supplemental management processes were found that the local government organizations had plan in data collection the benefit form water user group in the area and encouraged construction the dam by emphasizing people's participation. However, they were not support to provide knowledge in water management in each dam. The development, evaluation and problem of dam were not solved. They had not the any organization come to be responsible for taking care directly but the communities managed by themselves. The community which was strength for management by establishing the committee take care. If community which did not has the committee for taking care, the dam was damaged.

Keyword: Enhancement, Networks, Management

บทนำ

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของทั้งมนุษย์สัตว์พืชและเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่สุดในโลกที่ทำให้เกิดสิ่งมีชีวิตขึ้นมาในโลกน้ำจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งการเริ่มต้นการดำรงอยู่และการสิ้นสุดของสรรพสิ่งนอกจากนี้น้ำยังเป็นแหล่งที่ก่อกำเนิดชุมชนมนุษย์และอารยธรรมอันเก่าแก่ในโลกล้วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับน้ำทั้งสิ้นด้วยมนุษย์เชื่อจากการมองเห็นว่าในโลกนี้มีน้ำเป็นสสารที่มีปริมาณมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับบสสารอื่นที่มีอยู่มนุษย์จึงเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีการนำน้ำมาใช้ประโยชน์เพื่อตนเองในด้านต่างๆ มากที่สุดในบรรดาสสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในโลกใบนี้หมายรวมถึงการใช้น้ำในประเทศไทยด้วย

สภาพปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำดังกล่าวอันมีสาเหตุหลักมาจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ขาดประสิทธิภาพและการใช้น้ำที่ไม่ชาญฉลาดและขาดการอนุรักษ์การจัดการน้ำในประเทศไทยก็พบเช่นกันว่ายังไม่สามารถแก้ไขวิกฤตน้ำได้ทั้งที่ได้ใช้งบประมาณมากแต่พบว่าปัญหาเกี่ยวกับน้ำท่วมภัยแล้งน้ำเน่าเสียเป็นปัญหาซ้ำซากการแก้ไขปัญหาน้ำของรัฐบาลมีประสิทธิภาพคือได้จัดหาแหล่งน้ำสร้างที่กักเก็บน้ำให้ประชาชนทุกพื้นที่ได้มีผลได้ (output) คือการมีเขื่อนอ่างเก็บน้ำชลประทานชุดลอกคลองหากแต่ล้มเหลวในผลลัพธ์คือขาดประสิทธิภาพในการขาดการจัดการน้ำที่ดีความขัดแย้งในด้านความต้องการปริมาณน้ำความขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากแหล่งน้ำและความขัดแย้งในด้านคุณภาพน้ำที่พบในสังคมไทย ณ ปัจจุบันและทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นทุกขณะ

ด้วยสาเหตุหลายประการ^๑ ดังนี้ (๑) นโยบายและแผนงานหลักด้านการจัดการน้ำของประเทศไทย
 ความมีเอกภาพขาดความชัดเจนขาดความครอบคลุมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม (๒) การ
 จัดการน้ำที่ผ่านมารัฐได้ขาดมุมมองในมิติทางสังคมศาสตร์และขาดการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำ (๓)
 หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำมีมากในทางปฏิบัติมักก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนและเกิด
 ปัญหาการติดต่องระหว่างหน่วยงานเสมอ^๒ การสร้างเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นที่ลุ่มน้ำยมใน๘ อำเภอ
 สาขาหลักเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของกลุ่มน้ำปริมาณน้ำท่าที่ไหลลงสู่แม่น้ำยมส่วนใหญ่มาจากปริมาณน้ำท่า
 จากลุ่มน้ำสาขาจำนวน ๑๖ สาขา ดังนี้ ๑. ลุ่มน้ำแม่แคม ๒. ลุ่มน้ำแม่สาย ๓. ลุ่มน้ำแม่ต้า ๔. ลุ่มน้ำ
 แม่หลาย ๕. ลุ่มน้ำแม่คำมี ๖. ลุ่มน้ำแม่พวก ๗. ลุ่มน้ำแม่สอง ๘. ลุ่มน้ำแม่มาน ๙. ลุ่มน้ำสรอย ๑๐.
 ลุ่มน้ำแม่กาง ๑๑. ลุ่มน้ำแม่พุง ๑๒. ลุ่มน้ำแม่ลาน ๑๓. ลุ่มน้ำแม่จอก ๑๔. ลุ่มน้ำแม่ยางหลวง
 ๑๕. ลุ่มน้ำแม่เก็ง ๑๖. ลุ่มน้ำงาว ซึ่งยังไม่มีมีการจัดการลุ่มแม่น้ำได้อย่างชัดเจนไม่สามารถแก้ไขปัญหา
 ได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

สาเหตุสำคัญที่ทำให้สนใจที่จะศึกษาการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการ
 จัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่เพื่อศึกษาการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาการส่งเสริมศักยภาพ
 เครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่และเพื่อหาแนวทางการส่งเสริม
 ศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ให้มีความเข้มแข็งต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๑) เพื่อศึกษาการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖
 สาขาในจังหวัดแพร่
- ๒) เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษารวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการทางการวิจัย ดังนี้

๑) ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบเนื้อหาในการศึกษาที่สำคัญ
 โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

- ๑.๑ เครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่
- ๑.๒ กระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

๒) ขอบเขตประชากร

๒.๑) ประชากร

เชิงปริมาณ

^๑ มิ่งสรรพ ขาวสะอาด. แนวนโยบายการจัดการน้ำในประเทศไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
 ๒๕๔๖

^๒ มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, ออนไลน์, [แหล่งที่มา]: (<http://www.seub.or.th/libraryindex/dam/dam-0๒๐๒.html>), (วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๑).

ประชากรที่อาศัยอยู่ลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ ดังนี้ น้ำงาว น้ำแม่คำมี น้ำแม่สอง น้ำแม่ยางหลวง น้ำแม่หลาย น้ำแม่แคม น้ำแม่สาย น้ำแม่มาน น้ำแม่พวก น้ำแม่ต้า น้ำแม่ลาน น้ำแม่กาง น้ำแม่จอก น้ำแม่แก้งน้ำแม่พุง น้ำแม่สรอย รวมทั้งหมด ๑๖ สาขา ประชากรทั้งหมด ๒๐๔ คน และผู้แก่ฝ่ายหรือผู้จัดการน้ำ ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ จำนวน ๓๒ คน

๒.๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant)

เชิงคุณภาพ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ใช้น้ำ ๑๖ สาขา จำนวน ๒๐๔ คน และกลุ่มผู้แก่ฝ่ายหรือผู้จัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ จำนวน ๓๒ คน

๓) ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ ได้แก่ ลุ่มน้ำงาว ลุ่มน้ำแม่คำมี ลุ่มน้ำแม่สอง ลุ่มน้ำแม่ยางหลวง ลุ่มน้ำแม่หลาย ลุ่มน้ำแม่แคม ลุ่มน้ำแม่สาย ลุ่มน้ำแม่มาน ลุ่มน้ำแม่พวก ลุ่มน้ำแม่ต้า ลุ่มน้ำแม่ลาน ลุ่มน้ำแม่กาง ลุ่มน้ำแม่จอก ลุ่มน้ำแม่แก้ง ลุ่มน้ำแม่พุง ลุ่มน้ำแม่สรอย

๔) ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการทำวิจัยเป็นระยะเวลา ๑๒ เดือน ตั้งแต่ ๑ เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึง ๓๑ เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑) การส่งเสริมศักยภาพเครือข่าย หมายถึง การสนับสนุนให้มีการพัฒนาเครือข่ายของลุ่มน้ำยมให้มีความเจริญยิ่งขึ้นทางด้านการใช้น้ำของประชาชนในลุ่มน้ำยม ดังนี้

๑.๑) การวางแผน คือ กลุ่มลุ่มน้ำยมได้ร่วมกันวางแผนเกี่ยวกับการจัดการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายและการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา

๑.๒) การดำเนินการ คือ กลุ่มลุ่มน้ำยมได้ทำกิจกรรมร่วมกันดำเนินงานของแต่ละกลุ่มลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา

๑.๓) การติดตามผล คือ การทบทวนผลการดำเนินงานร่วมกันเกี่ยวกับการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา

๑.๔) การรับผลประโยชน์ คือ ประชาชนผู้ใช้น้ำได้รับผลประโยชน์จากการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม

๒) เครือข่ายชุมชน หมายถึง การประสานงานของกลุ่มลุ่มน้ำยม

๓) การจัดการลุ่มน้ำยม หมายถึง กระบวนการจัดการทางด้านการใช้น้ำของประชาชนในลุ่มน้ำยม

๔) ลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา หมายถึง สายน้ำสาขาย่อยที่ไหลลงสู่แม่น้ำยม จำนวน ๑๖ สาขา คือ น้ำงาวน้ำ แม่คำมี น้ำแม่สอง น้ำแม่ยางหลวง น้ำแม่หลาย น้ำแม่แคม น้ำแม่สาย น้ำแม่มาน น้ำแม่พวก น้ำแม่ต้า น้ำแม่ลาน น้ำแม่กาง น้ำแม่จอก น้ำแม่แก้งน้ำแม่พุง น้ำแม่สรอย

๕) กระบวนการส่งเสริม หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ มีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

การศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) ระยะที่ ๑ ช่วงการจัดเก็บข้อมูลเป็นการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและเอกสารวารสารหนังสือพิมพ์รายวันหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ รวมถึงข่าวสารทางอินเทอร์เน็ตเช่นข้อมูลข่าวสารจากเว็บไซต์ของหน่วยงานราชการงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้วิจัยเข้าถึงเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑. เชิงปริมาณ

ประชากร

ประชากรผู้ใช้น้ำจากแม่น้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ จำนวน ๔๑๘ คน เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายและกระบวนการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) ดังนี้^๓ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) กลุ่มตัวอย่างได้มาจากประชาชนจำนวน ๔๑๘ คน ที่ได้จากสูตรของ Taro Yamane ซึ่งใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ ๐.๐๕ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n = ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้

N = จำนวนประชากรที่ทราบค่า

(e) = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีการวิจัยครั้งนี้กำหนดให้มี

ความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ ๕ หรือ ๐.๐๕.

ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{418}{1 + 418(0.05)^2}$$

$$n = \frac{418}{1 + 1.045}$$

^๓ อภินันท์ จันตะณี, การใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิจัยทางธุรกิจ, (ฝ่ายบัณฑิตศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๙), หน้า ๓๕.

$$n = \frac{418}{2.045}$$

ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน $n = 204$ คน

๒) การวิจัยเชิงคุณภาพ

วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ระยะที่ ๒ ช่วงการเก็บข้อมูลเชิงลึกโดยการลงพื้นที่สำรวจการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ในพื้นที่เป้าหมาย ดังนี้

๒.๑ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interviews) เพื่อเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยมีเครื่องมือคือแนวคำถาม (Guid Line) ในการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยยึดหลักการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่สามารถปรับไปตามความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูล

๒.๒ วิธีการจดบันทึก (Field Note) มีวัตถุประสงค์เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมอย่างครบถ้วนและสมบูรณ์เป็นการจดบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์กลุ่มโดยใช้วิธีการจดบันทึกข้อมูลหลังจากที่พูดคุยสัมภาษณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมโดยผู้วิจัยได้จดบันทึกข้อมูลไว้ตลอดกระบวนการเพื่อนำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่ง

๓) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษาความคิดเห็นจากประชาชนในชุมชนจำนวน ๒๐๔ คนโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามสำหรับประชาชนในชุมชน (Questionnaire)

โครงการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) และศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการลุ่มน้ำยม และสัมภาษณ์ กลุ่มบุคคลที่เป็นผู้เกี่ยวข้องการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา

ผลการวิจัย

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคำร้อยละของประชาชนที่ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่

ร้อยละของประชาชนผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๑๑๗ คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๔ และเป็นเพศหญิง จำนวน ๘๗ คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๖ อายุของผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำยมที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อยู่ในช่วงอายุ ๕๐ ปี ขึ้นไป จำนวน ๑๑๘ คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๘ อาชีพของผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำยมส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร จำนวน ๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๑ และรายได้ของผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่อยู่ในช่วง ๕,๐๐๑ – ๑๐,๐๐๐ บาท

๒. ผลรวมของค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาพรวมของการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการ
 กลุ่มน้ำยมในการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่
 มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากค่ามากที่สุด ได้แก่ ด้าน
 การดำเนินงาน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการวางแผน อยู่ในระดับมากที่สุด และ
 ด้านที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการติดตามประเมินผล อยู่ในระดับมาก

๓. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่ น้ำยมในการส่งเสริม ศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่

จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้ใช้น้ำลุ่มแม่ น้ำยมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่าย
 ชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้

๓.๑ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้
 น้ำลุ่มแม่ น้ำยมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา
 จังหวัดแพร่ ด้านการวางแผน ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็น
 รายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดรายละเอียดหรือการส่งเสริม
 ศักยภาพเครือข่ายของการจัดการกลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้
 มีส่วนร่วมในการวางแผนการเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการน้ำอย่างสม่ำเสมอ และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด
 ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการปรับปรุงกลุ่มน้ำยม

๓.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้
 น้ำลุ่มแม่ น้ำยมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา
 จังหวัดแพร่ ด้านการดำเนินงาน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณา
 เป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพน้ำอย่างสม่ำเสมอ และเจ้าหน้าที่ให้
 ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการเครือข่ายการจัดการกลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา
 ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการกลุ่มน้ำยม
 และเจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการส่งเสริมการจัดการน้ำแก่ประชาชนผู้ใช้น้ำอย่าง
 ต่อเนื่อง อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการ
 จัดการดำเนินการประสานงานเครือข่ายการจัดการกลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับมาก

๓.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้
 น้ำลุ่มแม่ น้ำยมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา
 จังหวัดแพร่ ด้านการติดตามประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา
 เป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินการติดตามผลประเมินผลการ
 ประสานงานเครือข่ายการจัดการกลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วน
 ร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของผู้แก่ฝ่าย อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่
 เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าของการบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของการ
 จัดการกลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับปานกลาง

๓.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้
 น้ำลุ่มแม่ น้ำยมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการกลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา
 จังหวัดแพร่ ด้านการรับผลประโยชน์ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา

เป็นรายชื่อ พบว่า การทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ท่านมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคลากรนักจัดการน้ำเป็นอย่างดี อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ท่านได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้แก่ฝ่าย เพื่อนำความรู้มาใช้ในการจัดการน้ำของชุมชน และท่านได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่จัดการลุ่มน้ำยมอยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านได้รับประโยชน์จากการนำแผนการดำเนินงานไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ อยู่ในระดับปานกลาง

กระบวนการส่งเสริมการจัดการฝายขนาดใหญ่ หน่วยงานภาครัฐมีกระบวนการวางแผนก่อสร้างฝายชะลอน้ำและการจัดสรรน้ำในพื้นที่ท้ายน้ำอย่างเป็นระบบ โดยมีการให้ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำและจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อสร้างข้อตกลงเกี่ยวกับการใช้น้ำในเขตพื้นที่ชลประทาน ในกรณีช่วงฤดูน้ำน้อยหรือการคาดการณ์ปริมาณน้ำที่คาดว่าจะไม่เพียงพอต่อการเกษตร เช่นการทำ การเกษตรนอกฤดู (การปลูกข้าวนาปรัง ข้าวโพด และถั่วเหลือง) และมีการดูแลรักษาลำน้ำและฝายชะลอน้ำ

จากข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า กระบวนการส่งเสริมการจัดการฝายขนาดใหญ่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการวางแผนในการเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์จากกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ และมีการส่งเสริมการจัดทำฝายโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำฝาย เมื่อจัดทำโครงการสำเร็จขาดการส่งเสริมการให้ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำในแต่ละฝาย การพัฒนา การติดตามผล และปัญหาของฝายชะลอน้ำ เกิดการกัดเซาะตลิ่งสองฝั่งน้ำ ทำให้เกิดการพังทลายของตลิ่งบางฝายมีการชำรุดแต่หน่วยงานท้องถิ่นบางพื้นที่ไม่ได้ใส่ใจในการบำรุงรักษาและให้ความสำคัญของปัญหาเท่าที่ควร หน่วยงานที่ไม่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง เช่น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค หรือพื้นที่รับผิดชอบของทหาร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เข้ามาสร้างฝายชะลอน้ำให้แก่ชุมชน แต่ให้ชุมชนบริหารจัดการเอง สำหรับชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะมีคณะกรรมการดูแลอย่างต่อเนื่อง แต่สำหรับชุมชนที่ไม่มีคณะกรรมการดูแลพื้นที่ฝายชะลอน้ำมักเกิดความเสียหายหรือขาดการดูแลรักษา ทำให้เกิดความทรุดโทรมของฝายชะลอน้ำและลำน้ำ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ พบว่า ภาพรวมของการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า มีการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการลุ่มน้ำยมมีการจัดการลุ่มน้ำยมทั้ง ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

๑. การดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

ด้านการวางแผน ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้ลุ่มน้ำยมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ ด้านการวางแผน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดรายละเอียดหรือการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายของการจัดการลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการน้ำอย่างสม่ำเสมอ และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมใน

การวางแผนการปรับปรุงลุ่มน้ำยม มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ แทนทัศน์ เพ็ญขุนทด และ นายทักษ์ ทองภูเบศวร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมการจัดการระบบนิเวศป่าชายเลนแม่น้ำเวฬุ จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า บุคคลศูนย์กลางของเครือข่ายและบุคคลที่ใกล้ชิดของสมาชิกเครือข่าย คือ แกนนำกลุ่มของหมู่ที่ ๕ บ้านนากุ้ง บุคคลเชื่อมโยงเครือข่าย คือ กลุ่มเกษตรผู้เพาะเลี้ยงของหมู่ที่ ๖ ประโยชน์ของเครือข่ายทางสังคมในเรื่องการช่วยแนะนำความรู้ในกระบวนการจัดการระบบนิเวศป่าชายเลน มีประโยชน์มากที่สุด รองลงมา คือ การใช้อ้างอิงเพื่อเข้าถึงบุคคลอื่น หรือสร้างความน่าเชื่อถือ ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญ ๒ ลำดับแรก คือ เร่งควบคุมการบุกรุกป่า การใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ไม่ถูกกฎหมาย และควรมีนโยบายให้ความรู้ ทำความเข้าใจ ให้ข้อมูล และการวางแผนร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มประมงที่ทำโปงพางหลัก และจัดให้ตำบลบางชันเป็นพื้นที่พิเศษ เพื่อจัดการทางน้ำด้วยการกำหนดมาตรการร่วมกับชุมชนในการควบคุมฟาร์ม แปลงเพาะเลี้ยงที่เป็นสาเหตุให้น้ำตื้นเขิน^๔

ด้านการดำเนินงาน ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้ลุ่มน้ำยมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ ด้านการดำเนินงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มน้ำอย่างสม่ำเสมอ และเจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการลุ่มน้ำยม และเจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการส่งเสริมการจัดการน้ำแก่ประชาชนผู้ใช้น้ำอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินการประสานงานเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับมาก มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พงศ์พิศ พิศาลวัชรินทร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น ในกรขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน กรณีศึกษา เครือข่ายลุ่มน้ำคลองอุตตะเกา ผลการวิจัยพบว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองอุตตะเกา ควรเน้นบทบาทของกลุ่มเยาวชนทำเป็นแบบอย่างให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่มอื่นๆ ส่งเสริมให้มีการจัดทำศูนย์ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม/องค์กรในเครือข่ายให้มีการจัดทำแผนแม่บทของกลุ่มน้ำคลองอุตตะเกา โดยอิงกับรูปแบบของแผนแม่บทลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และควรมีการขยายเครือข่าย ขยายแนวความคิดในด้านการจัดการจัดทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองอุตตะเกา ออกไปสู่พื้นที่อื่นๆ รวมถึงการดึงองค์กรภาคธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการของเครือข่ายมากขึ้น โดยเฉพาะในส่วนของโรงอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่ใช้ทรัพยากรน้ำในคลองอุตตะเกาในกระบวนการผลิต ซึ่งปัจจุบันกลุ่มเหล่านี้ยังไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการของเครือข่ายลุ่มน้ำคลองอุตตะเกา^๕

^๔แทนทัศน์ เพ็ญขุนทด,ผศ. และนายทักษ์ ทองภูเบศวร์, การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมการจัดการระบบนิเวศป่าชายเลนแม่น้ำเวฬุ จังหวัดจันทบุรี, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๖).

^๕พงศ์พิศ พิศาลวัชรินทร์, กระบวนการจัดการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น ในกรขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน กรณีศึกษา เครือข่ายลุ่มน้ำคลองอุตตะเกา, (สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๐).

ด้านการติดตามประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ ด้านการติดตามประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินการติดตามผลประเมินผลการประสานงานเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของผู้แก่ฝ่าย อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าของการบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของการจัดการลุ่มน้ำยม อยู่ในระดับปานกลาง **มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ** อธิศ แสงอาทิตย์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการน้ำของชุมชนแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาบ้านสวนกล้วย ตำบลกกทอง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ผลวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านสวนกล้วยเป็นชุมชนต้นน้ำสามารถจัดการหาน้ำได้จากลำห้วย และตาน้ำชั้นธรรมชาติ นำมาผลิตน้ำประปาภูเขาใช้ในหมู่บ้าน มีการขยายพื้นที่เพราะปลูก การบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่าต้นน้ำ ทำให้ปริมาณน้ำตามธรรมชาติในลำห้วยลดลง ความสะอาดของน้ำ คุณภาพของน้ำ ไม่สามารถนำมาบริโภคได้ มีการใช้สารเคมีปนเปื้อนจากการทำเกษตร ความสมบูรณ์ของทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ และสัตว์ป่า ถูกทำลาย จากการศึกษาวิจัยพบว่าชุมชนเข้าใจปัญหา การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้น มีการระดมสมองในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม โดยดำเนินกิจกรรมโครงการปลูกต้นสัก จำนวน ๓๐๐ ต้น เพื่อเป็นแนวเขตพื้นที่ป่าต้นน้ำให้มีการบุกรุกและปลูกหญ้าแฝกจำนวน ๑,๕๐๐ กอ ป้องกันการพังทลายของดินรอบสระน้ำเพื่อใช้อุปโภค บริโภค การศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำครั้งนี้เป็นการชักชวนให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาและวิธีแก้ไขการจัดการน้ำโดยชุมชนต้องการน้ำที่มีคุณภาพ ปริมาณที่เพียงพอ และการกระจายน้ำให้ครอบคลุมการใช้ประโยชน์ โดยชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมจัดการน้ำตั้งแต่ การวางแผน การปฏิบัติ การ กำกับติดตามและประเมินผล จากการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสวนกล้วย^๖

ด้านการรับผลประโยชน์ ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ ด้านการรับผลประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ท่านมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคลากรนักจัดการน้ำเป็นอย่างดี อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ท่านได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้แก่ฝ่าย เพื่อนำความรู้มาใช้ในการจัดการน้ำของชุมชน และท่านได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่จัดการลุ่มน้ำยมอยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ ท่านได้รับประโยชน์จากการนำแผนการดำเนินงานไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ อยู่ในระดับปานกลาง **มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ** นฤพนธ์ จันทรจับ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านชาวอำเภอระโนดจังหวัดสงขลา” ผลการศึกษาพบว่า การจัดการน้ำเพื่อเกษตรในตำบลบ้านชาวซึ่งมีทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งต้นน้ำมีโครงการสูบน้ำชลประทานทุ่งระโนดจากหน่วยส่งน้ำและ

^๖ อธิศ แสงอาทิตย์, การจัดการน้ำของชุมชนแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาบ้านสวนกล้วย ตำบลกกทอง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย, (เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

บำรุงรักษาที่ ๑ (ทุ่งระโนด) ผ่านโรงสูบน้ำและส่งไปยังคลองส่งน้ำที่เป็นคลองย่อยคลองแยกซอยและระบบคัน - คูน้ำส่วนเกษตรกรรมที่มีพื้นที่เพาะปลูกอยู่ใกล้คลองธรรมชาติจะสูบน้ำจากแหล่งดังกล่าวมาใช้ในการขณะที่เกษตรกรรมที่อยู่ห่างไกลจากระบบชลประทานหรือลำคลองธรรมชาติขณะเดียวกันองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขามมีนโยบายรับผิดชอบดูแลโครงการส่งน้ำบำรุงรักษาให้มีสภาพใช้งานได้อย่างต่อเนื่องการก่อสร้างอาคารบังคับน้ำเพื่อปิดกั้นไม่ให้น้ำไหลลงสู่คลองระโนดป้องกันการเกิดน้ำท่วมโดยรวมพัฒนาแหล่งน้ำและเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำปัญหาแหล่งน้ำ/ระบบชลประทานเมื่อป่าต้นน้ำถูกทำลายเกิดปัญหาการดูดซับน้ำของพื้นที่ต้นน้ำการไหลชะล้างของหน้าดินทับถมเป็นตะกอนทำให้ทำทะเลสาบสงขลาต้นเขื่อนน้ำระบายนได้ไม่ดีในช่วงฤดูฝนน้ำหลากเกิดน้ำท่วมขังข้าซากหรืออุทกภัยที่รุนแรงหรือน้ำต้นเขื่อนช่วงฤดูแล้วในบางปีก็เก็บน้ำไม่พอใช้^๗

กระบวนการส่งเสริมศักยภาพการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

จากข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า กระบวนการส่งเสริมการจัดการฝ่ายขนาดเล็ก องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการวางแผนในการเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์จากกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ และมีการส่งเสริมการจัดทำฝ่ายโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำฝ่าย เมื่อจัดทำโครงการสำเร็จขาดการส่งเสริมการให้ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำในแต่ละฝ่าย การพัฒนา การติดตามผล และปัญหาของฝ่ายชลอน้ำ เกิดการกัดเซาะตลิ่งสองฝั่งน้ำ ทำให้เกิดการพังทลายของตลิ่งบางฝ่ายมีการชำรุดแต่หน่วยงานท้องถิ่นบางพื้นที่ไม่ได้ใส่ใจในการบำรุงรักษาและให้ความสำคัญของปัญหาเท่าที่ควร หน่วยงานที่ไม่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง เช่น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค หรือพื้นที่รับผิดชอบของทหาร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เข้ามาสร้างฝ่ายชลอน้ำให้แก่ชุมชน แต่ให้ชุมชนบริหารจัดการเองสำหรับชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะมีคณะกรรมการดูแลอย่างต่อเนื่อง แต่สำหรับชุมชนที่ไม่มีคณะกรรมการดูแลพื้นที่ฝ่ายชลอน้ำมักเกิดความเสียหายหรือขาดการดูแลรักษา ทำให้เกิดความทรุดโทรมของฝ่ายชลอน้ำและลำน้ำ มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ภูเบศร์ เมืองมูล ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและแนวทางการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำของเกษตรกรกรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำแม่สาใหม่อำเภอแมริมจังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่าปริมาณน้ำที่ไหลเข้าอ่างเก็บน้ำต่ำสุดระหว่างกลางเดือนมีนาคมถึงกลางเดือนเมษายนและต่ำกว่าปริมาณความต้องการของพื้นที่เกษตรที่รับผิดชอบมากการให้น้ำของล้นจี่ของเกษตรกรใช้น้ำมากกว่าความต้องการจริงประมาณ ๕๐% ขณะที่วิธีการปลูกพริกหวานโดยการส่งเสริมของโครงการหลวงใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพสูงมากเกษตรกรเห็นว่าการจัดการน้ำจะมีประสิทธิภาพต้องกำหนดวันส่งน้ำอย่างเหมาะสมควบคุมการตรวจวัดปริมาณน้ำให้แก่พืชและการมีอ่างเก็บน้ำช่วยให้มีน้ำใช้อย่างพอเพียงเกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำในระดับน้อยปัจจัยด้านเพศอายุสถานภาพสมรสและระดับการศึกษาของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในด้านการวางแผนการใช้น้ำการดำเนินการการประสานงานขนาดพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรใน

^๗ นฤพนธ์ จันทรังษ, “การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาม อำเภอรโนดจังหวัดสงขลา”, รายงานการศึกษาศาสตรบัณฑิตปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

การจัดการทรัพยากรน้ำปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของเกษตรกรส่วนใหญ่ คือ ๑) ขาดความรู้และความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร ๒) ไม่สามารถทำได้ด้วยตัวเองควรต้องร่วมกับหน่วยงานในการดำเนินงาน ๓) ขาดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย และ ๔) กลุ่มไม่มีอำนาจแท้จริงในการจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรในชุมชน^๕

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทางการวิจัย ดังนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของชุมชน
- ๒) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาฝ่ายของชุมชน
- ๓) ควรศึกษาวิจัยการใช้น้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนที่ใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำของชุมชน จังหวัดแพร่

^๕ ภูเบศร์ เมืองมูล, “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและแนวทางการแก้ไข ปัญหาการขาดแคลนน้ำของเกษตรกรกรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำแม่สาใหม่อำเภอมะริมจังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (สำนักงานบัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ..

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านสังคม

๑. นำผลจากการศึกษาไปบูรณาการในการบริหารจัดการพัฒนาความรู้ในการจัดการพัฒนาฝ่ายให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน
๒. องค์กรด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีส่วนร่วมในการสนับสนุน ส่งเสริมการจัดการ ดูแลฝ่ายของชุมชน ให้มีการใช้งานได้อย่างแข็งแรง และทนทานต่อสภาพภูมิอากาศ
๓. สามารถนำผลการวิจัยไปวิเคราะห์ร่วมกับหน่วยงาน องค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องได้นำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมด้านการจัดการด้านการพัฒนาฝ่ายของชุมชนให้มีการกักน้ำและชะลอน้ำในสายน้ำต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ด้านการศึกษา

๑. สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์กับการเรียนการสอนด้านการจัดการในรายวิชาการเมืองกับนโยบายสาธารณะ และวิชาการเมืองการปกครองส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นของไทย
๒. สามารถนำผลการวิจัยบูรณาการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านการเรียนการสอนในรายวิชาการศึกษาระดับรัฐศาสตร์
๓. สามารถนำผลการวิจัยไปวิเคราะห์ร่วมกับนักวิชาการทางด้านการจัดการเครือข่ายของการผู้จัดการบริหารฝ่ายของชุมชนให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ภาคผนวก ค

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและ
ผลที่ได้รับของโครงการ

โครงการวิจัยเรื่อง : การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา
จังหวัดแพร่

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖
สาขาในจังหวัดแพร่

๒. เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

สรุปผลการดำเนินการตามแผนงาน/กิจกรรมตาม Proposal ในรอบ ๑๒ เดือน

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุน วัตถุประสงค์	ร้อยละ ความพึง พอใจต่อ ผลสำเร็จ
กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลที่ได้จริง		
๑. ศึกษาข้อมูล ปฐมภูมิ/หัตถิยภูมิ จาก <ul style="list-style-type: none"> - แ น ว คิ ด เกี่ ย ว กั บ กั ร บริหารจัดการ - แ น ว คิ ด กั ร บริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ - แ อ ก ส า ร ที่ เกี่ ย ว ขั อ ง กั บ แ น ว คิ ด กั ร ส ร ู อ ง เครือข่าย - ท ลุ ช ฎี เกี่ ย ว กั บ พื น ที่ ลู ม น้ำ - แ น ว ท า ง กั ร บริหารจัดการน้ำ ของชุมชน 	ทราบข้อมูลเกี่ยวกับ การดำเนินการจัดการ กระบวนการจัดการ แนวทางการส่งเสริม ศักยภาพเครือข่าย ชุมชนท้องถิ่นในการ จัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่	ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการ ดำเนินการจัดการ กระบวนการจัดการ แนวทางการส่งเสริม ศักยภาพเครือข่าย ชุมชนท้องถิ่นในการ จัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ รวมไปถึงขั้นตอนและ วิธีการดำเนินการ จัดการ กระบวนการ จัดการ การมีส่วนร่วม ของชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำ ผู้นำ และองค์กรภาครัฐ และเอกชน ในการ จัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่	ข้อที่ ๑,๒	๑๐๐ %

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุน วัตถุประสงค์	ร้อยละ ความพึง พอใจต่อ ผลสำเร็จ
กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลที่ได้จริง		
- แนวคิดเกี่ยวกับ ศักยภาพของ ชุมชน				
๒. ลงพื้นที่เก็บ สอบถาม การ ดำเนินการของ เครือข่ายชุมชน ท้องถิ่นในการ จัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาใน จังหวัดแพร่	ทราบข้อมูลเกี่ยวกับ การดำเนินการของ เครือข่ายชุมชนท้องถิ่น ในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัด แพร่	ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการ ดำเนินการของ เครือข่ายชุมชนท้องถิ่น ในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่	ข้อที่ ๑	๑๐๐%
๓. ลงพื้นที่ในการ สัมมนา กระบวนการ ส่งเสริมศักยภาพ การจัดการ การ สร้างเครือข่ายใน การดำเนินงานลุ่ม น้ำยม สาขาใน จังหวัดแพร่ ประกอบด้วย ด้านการวางแผน ด้านการ ดำเนินการ ด้าน การติดตามผล และด้านการรับ ผลประโยชน์	ทราบข้อมูลเกี่ยวกับ กระบวนการส่งเสริม ศักยภาพการจัดการ การสร้างเครือข่ายใน การดำเนินงานลุ่มน้ำ ยม ๑๖ สาขาใน จังหวัดแพร่	ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ กระบวนการส่งเสริม ศักยภาพการจัดการ การสร้างเครือข่ายใน การดำเนินงานลุ่มน้ำ ยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่	ข้อที่ ๒	๑๐๐%

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุน วัตถุประสงค์	ร้อยละ ความพึง พอใจต่อ ผลสำเร็จ
กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ผลที่ได้จริง		
๔. ดำเนินการ สังเคราะห์ข้อมูล จากการศึกษา เอกสาร การ สอบถาม และ การสัมภาษณ์ เพื่อเสนอองค์ ความรู้และ	ได้นำองค์ความรู้และ การดำเนินการจัดการ กระบวนการส่งเสริม จัดการเครือข่ายชุมชน ท้องถิ่นในการจัดการ ลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา จังหวัดแพร่	ได้เผยแพร่องค์ความรู้ และกระบวนการ ส่งเสริม ศักยภาพ เครือข่ายชุมชนท้องถิ่น ในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่	ข้อที่ ๑,๒	๑๐๐ %
ศักยภาพ เครือข่ายชุมชน ท้องถิ่นในการ จัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัด แพร่	ชุมชนท้องถิ่นมีแนว ทางการจัดการ เครือข่ายลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่	จังหวัดแพร่		

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ต่อ มจร.

ลงนาม.....

(ผศ.ดร.สมจิต ขอนวงศ์)

หัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน

วันที่ ๓๐ เดือน กันยายน ๒๕๖๑

ภาคผนวก ง

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัด
แพร่

*****

คำชี้แจง การตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่ ๒) เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่ ขอความกรุณาท่านได้ตอบคำถามต่อไปนี้ตามความเป็นจริง และตอบให้ครบทุกข้อคำถาม เพื่อรวบรวมข้อมูลนี้สำหรับการวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ โดยไม่มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันของท่านแต่ประการใดทั้งสิ้นซึ่งแบบสอบถามได้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่ โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องแสดงความคิดเห็นจากคำถามที่ผู้ศึกษากำหนดเกี่ยวกับการวางแผน การดำเนินการ การติดตามผล และการรับผลประโยชน์

ตอนที่ ๓ เป็นแบบ สอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ

ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ตรงกับข้อมูลส่วนตัวท่านมากที่สุด

๑. เพศ

ชาย หญิง

๒. อายุ

๒๐-๓๐ ๓๑-๔๐ ๔๑-๕๐ ๕๑ ปีขึ้นไป

๓. อาชีพ

รับราชการ
 รับจ้างทั่วไป
 ทำการเกษตร
 ประกอบธุรกิจส่วนตัว

๔. รายได้

๑-๕,๐๐๐ บาท
 ๕,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ บาท
 ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท
 ๑๕,๐๐๐ ขึ้นไป

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่ โดยผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องแสดงความคิดเห็นจากคำถามที่ผู้ศึกษากำหนด เกี่ยวกับการวางแผน การดำเนินการ การติดตามผล และการรับผลประโยชน์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องข้อความที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

- ๕ หมายถึง ระดับความคิดเห็น มากที่สุด
 ๔ หมายถึงระดับความคิดเห็น มาก
 ๓ หมายถึง ระดับความคิดเห็น ปานกลาง
 ๒ หมายถึงระดับความคิดเห็น น้อย
 ๑ หมายถึง ระดับความคิดเห็น น้อยที่สุด

ข้อ	การดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่	ระดับความคิดเห็น				
		๕ มาก ที่สุด	๔ มาก	๓ ปาน กลาง	๒ น้อย	๑ น้อย ที่สุด
	ด้านการวางแผน					
๑	เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนกลยุทธ์การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายของการจัดการลุ่มน้ำยม					
๒	เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดรายละเอียดหรือการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายของการจัดการลุ่มน้ำยม					
๓	เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้ร่วมวางแผนปรับปรุงแก้ไขปัญหาเพื่อติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่มการจัดการลุ่มน้ำยม					
๔	เจ้าหน้าที่ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเชื่อมโยงเครือข่ายการดำเนินงานของกลุ่มผู้ใช้น้ำ					
๕	เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการน้ำอย่างสม่ำเสมอ					
๖	เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเพื่อส่งเสริมศักยภาพการจัดการน้ำอย่างสม่ำเสมอ					
๗	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการปรับปรุงลุ่มน้ำยม					
๘	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการเครือข่ายการจัดการน้ำ					
๙	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการวางแผนการจัดการเครือข่ายผู้ใช้น้ำ					
๑๐	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการ					

ข้อ	การดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการ ลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่	ระดับความคิดเห็น				
		๕ มาก ที่สุด	๔ มาก	๓ ปาน กลาง	๒ น้อย	๑ น้อย ที่สุด
	ประสานงานเครือข่ายลุ่มน้ำยม					
	ด้านการดำเนินงาน					
๑๑	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดโครงการ/กิจกรรม ต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการลุ่มน้ำยม					
๑๒	เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้เข้าร่วมโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ของ กลุ่มผู้แก่ฝ่าย					
๑๓	เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้เป็นผู้ดูแลการจัดการน้ำของชุมชน					
๑๔	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการปรับปรุงกระบวนการ ทำงานของเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำให้ดีขึ้น					
๑๕	เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มน้ำอย่าง สม่ำเสมอ					
๑๖	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการร่วมกับเจ้าหน้าที่ จัดการลุ่มน้ำยม					
๑๗	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการในการ จัดการของผู้แก่ฝ่าย					
๑๘	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการ เครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม					
๑๙	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการส่งเสริมการ จัดการน้ำแก่ประชาชนผู้ใช้น้ำอย่างต่อเนื่อง					
๒๐	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินการ ประสานงานเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม					
	ด้านการติดตามประเมินผล					
๒๑	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินงานของ การจัดการลุ่มน้ำยมอยู่เสมอ					
๒๒	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการ ดำเนินงานของเจ้าหน้าที่การจัดการลุ่มน้ำยม					
๒๓	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการ ดำเนินงานของผู้แก่ฝ่าย					
๒๔	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนิน โครงการ/กิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่จัดการลุ่ม น้ำยม					

ข้อ	การดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการ ลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่	ระดับความคิดเห็น				
		๕ มาก ที่สุด	๔ มาก	๓ ปาน กลาง	๒ น้อย	๑ น้อย ที่สุด
๒๕	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม การจัดการลุ่มน้ำยมอยู่เสมอ					
๒๖	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าของการ บรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของการจัดการลุ่ม น้ำยม					
๒๗	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการแจ้งผลการติดตามให้ กลุ่มผู้แก่ฝ่ายที่รับผิดชอบทราบหรือแก้ไขปรับปรุงการ ดำเนินงาน					
๒๘	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการติดตามผล ประเมินผลของเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม					
๒๙	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการติดตามผล ประเมินผลในการใช้น้ำลุ่มน้ำยม					
๓๐	เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินการ ติดตามผลประเมินผลการประสานงานเครือข่ายการ จัดการลุ่มน้ำยม					
	ด้านการรับผลประโยชน์					
๓๑	ท่านได้รับประโยชน์จากการนำแผนการดำเนินงานไป ปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ					
๓๒	ท่านได้รับการฝึกอบรมตามความต้องการ เพื่อนำความรู้ และทักษะมาใช้ในการจัดการน้ำ					
๓๓	ท่านได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้แก่ฝ่าย เพื่อนำ ความรู้มาใช้ในการจัดการน้ำของชุมชน					
๓๔	การทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ท่านมี สัมพันธภาพที่ดีกับบุคลากรน้กจัดการน้ำเป็นอย่างดี					
๓๕	ท่านได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ จัดการลุ่มน้ำยมอยู่เสมอ					
๓๖	ท่านได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานที่บรรลุ วัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของน้กจัดการน้ำลุ่มน้ำยม					
๓๗	ท่านได้รับผลประโยชน์แจ้งผลการติดตามให้กลุ่มสมาชิก ที่รับผิดชอบทราบหรือแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานของ เจ้าหน้าที่					

ข้อ	การดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการ ลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่	ระดับความคิดเห็น				
		๕ มาก ที่สุด	๔ มาก	๓ ปาน กลาง	๒ น้อย	๑ น้อย ที่สุด
๓๘	ท่านได้รับผลประโยชน์ในการดำเนินการติดตามผล ประเมินผลของเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยมอย่าง สม่ำเสมอ					
๓๙	ท่านได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินของผู้แก่ฝ่ายใน สายน้ำที่ผ่านชุมชน					
๔๐	ท่านได้รับผลประโยชน์จากการจัดการดำเนินการติดตาม ผลประเมินผลการประสานงานเครือข่ายการจัดการลุ่ม น้ำยมที่ประชาชนได้รับประโยชน์					

ตอนที่ ๓ เป็นแบบ สอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ

๑) การดำเนินการเครือข่ายชุมชนในการจัดการน้ำยมมีปัญหาอย่างไร

.....

.....

.....

๒) กระบวนการจัดการน้ำของเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาดำเนินงานเกี่ยวกับลุ่มน้ำยมสร้างความพอใจ
ให้กับประชาชนหรือไม่

.....

.....

.....

๓) เจ้าหน้าที่มีกระบวนการส่งเสริมศักยภาพในการจัดการลุ่มน้ำยมอย่างไร

.....

.....

ขอขอบคุณในการตอบแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์

การวิจัย เรื่อง การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัด
แพร่

*****

คำชี้แจงการตอบแบบสัมภาษณ์

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ๑)เพื่อศึกษาการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่๒)เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่ ขอความกรุณาท่านได้ตอบคำถามต่อไปนี้ตามความเป็นจริง และตอบให้ครบทุกข้อคำถาม เพื่อรวบรวมข้อมูลนี้สำหรับการวิจัยอันจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ โดยไม่มีผลกระทบต่อการศึกษาปฏิบัติหน้าที่ของท่านแต่ประการใดทั้งสิ้นซึ่งแบบสอบถามได้แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์ถึงการวางแผน การดำเนินการ การติดตามผล และการรับผลประโยชน์ของประชาชนที่อาศัยอยู่ลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑.๑ ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี

๑.๒ ที่อยู่ปัจจุบัน.....

๑.๓ การศึกษา.....

๑.๔ ศาสนา.....

๑.๕ อาชีพ.....

๑.๖ วันที่สัมภาษณ์.....เวลา.....

๑.๗ สถานที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์กระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม๑๖สาขาในจังหวัดแพร่ ผลของการวางแผน การดำเนินการ การติดตามผล และการรับผลประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา

๒.๑ การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการลุ่มน้ำยมต้องมีการวางแผน การดำเนินการ การติดตามผล และการรับผลประโยชน์อย่างไร

.....

.....

.....

.....

๒.๒ การสร้างเครือข่ายของการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ที่มีกระบวนการวางแผน การดำเนินการ การติดตามผล และการรับผลประโยชน์อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒.๓ เจ้าหน้าที่ได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินการ การติดตามผล และการรับผลประโยชน์หรือไม่

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก จ
รูปภาพการเก็บข้อมูล ๑๖ กลุ่มน้ำ
๑. กลุ่มน้ำงาว

๒. ลุ่มน้ำแม่สอง

๓. ลุ่มน้ำแม่ยาง

๔. ลุ่มน้ำแม่คำมี

๕. ลุ่มน้ำแม่หลาย

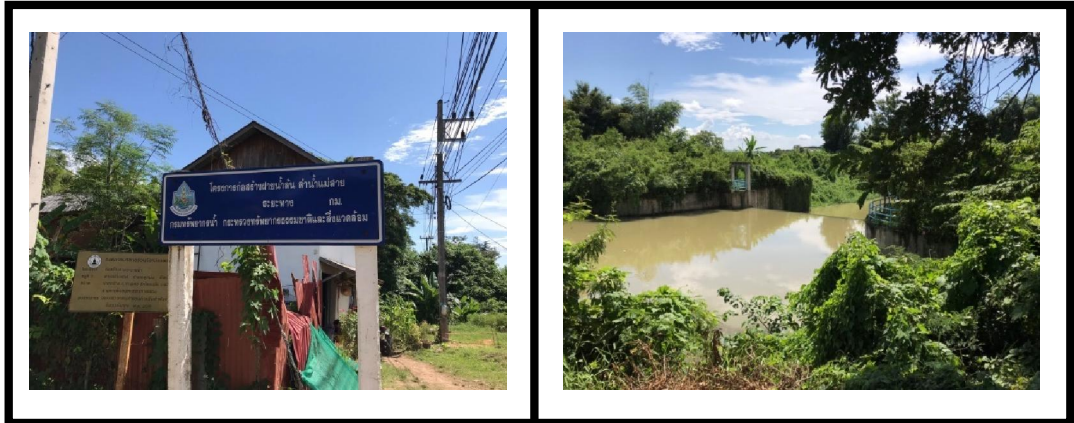

๕. ลุ่มน้ำแม่แคม

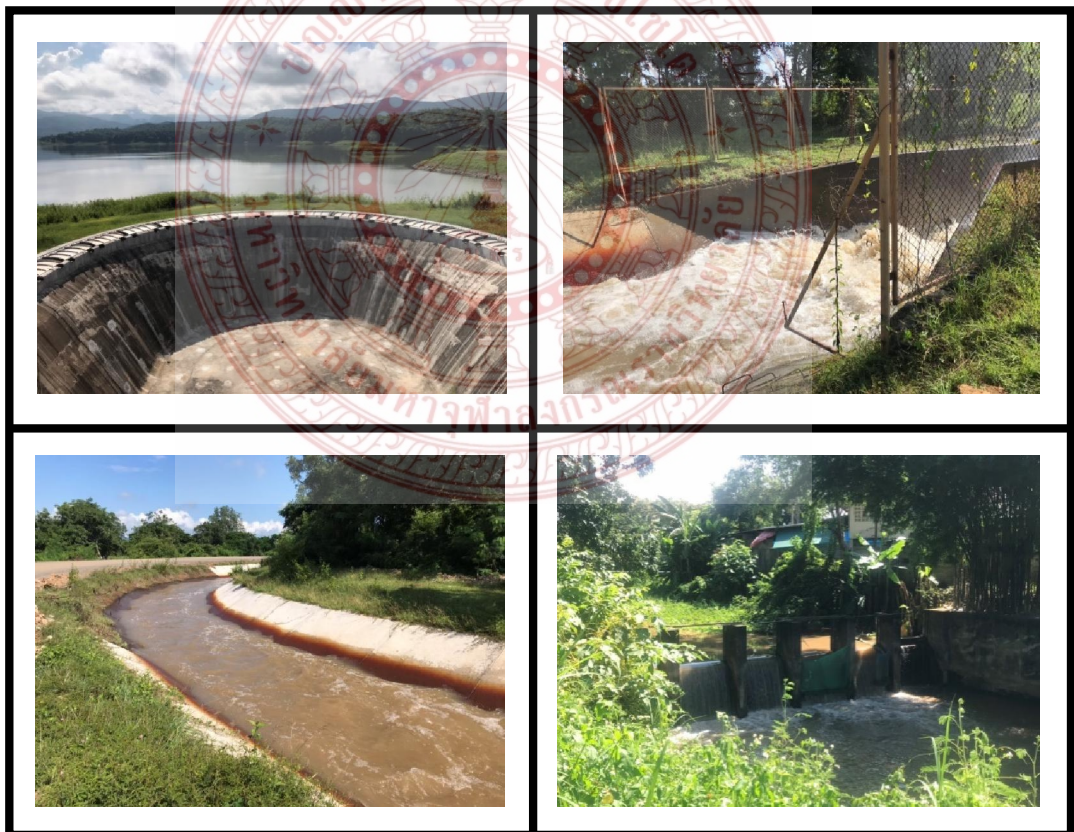

๗. กลุ่มน้ำแม่สาย

๘. กลุ่มน้ำแม่ฆาน

๙. ลุ่มน้ำแม่พวก

๑๐. ลุ่มน้ำแม่ต้า

๑๑. กลุ่มน้ำแม่ลาน

๑๒. กลุ่มน้ำแม่กาง และ ๑๓.กลุ่มน้ำแม่สรอย

๑๔. กลุ่มน้ำแม่พุง

๑๕. กลุ่มน้ำแม่พุง

๑๖. กลุ่มน้ำแม่สิน

ภาคผนวก ฉ

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ ว.๐๑๙/๒๕๖๐

ชื่อโครงการ การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัด
แพร่หัวหน้าโครงการ ผศ.ดร.สมจิต ขอนวงศ์ และคณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๘๒-๓๓๑๓๙๘๔ โทรสาร. ๐๕๔-๖๔๖๕๘๕

Email : jit_kw@hotmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญ

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของทั้งมนุษย์สัตว์
พืชและเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่สุดในโลกที่ทำให้เกิดสิ่งมีชีวิตขึ้นมาในโลกน้ำจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งการ
เริ่มต้นการดำรงอยู่และการสิ้นสุดของสรรพสิ่งนอกจากนี้น้ำยังเป็นแหล่งที่ก่อกำเนิดชุมชนมนุษย์และ
อารยธรรมอันเก่าแก่ในโลกล้วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับน้ำทั้งสิ้นด้วยมนุษย์เชื่อจากการมองเห็นว่าในโลกนี้
มีน้ำเป็นสสารที่มีปริมาณมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับสสารอื่นที่มีอยู่มนุษย์จึงเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีการนำ
น้ำมาใช้ประโยชน์เพื่อตนเองในด้านต่างๆ มากที่สุดในบรรดาสสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในโลกใบนี้นี้หมายรวมถึง
การใช้น้ำในประเทศไทยด้วย

สภาพที่เป็นอยู่ในแต่ละปีประเทศไทยมีฝนตกคิดเป็นปริมาณน้ำฝน ๘๐๐,๐๐๐ ล้านลบ.ม.
ต่อปีปริมาณน้ำท่าคงที่ที่เป็นน้ำผิวดินเฉลี่ยปีละ ๒๑๓,๓๐๐ ล้านลบ.ม. และน้ำต้นทุนที่สามารถใช้การ
ได้มีปริมาณอยู่อย่างจำกัดประมาณ ๕๒,๗๔๑ ล้านลบ.ม. ในขณะที่ความต้องการน้ำมีปริมาณเพิ่มมา
ขึ้นทุกปีตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นกล่าวคือในปี ๒๕๕๙ และ ๒๕๖๙ คาดว่าจะมีประชากร
ประมาณ ๖๘.๑ และ ๗๓.๕ ล้านคน ตามลำดับซึ่งใน ปี ๒๕๕๑ ความต้องการใช้น้ำทุกภาคส่วนคาด
ว่าประมาณ๑๑๔,๔๘๕ล้านลบ.ม. สามารถกักเก็บน้ำได้ประมาณ ๗๖,๑๓๑ ล้านลบ.ม. และไม่มีการใช้
น้ำอย่างประหยัดหากไม่สามารถเพิ่มปริมาณกักเก็บคาดว่าในปี ๒๕๖๙ จะขาดแคลนน้ำประมาณ
๖๑,๗๔๔ ล้านลบ.ม.หรือร้อยละ ๓๓.๕๐ ของปริมาณความต้องการสภาพการขาดแคลนน้ำเพื่อ
การเกษตรจะเกิดขึ้นมากที่สุดและส่วนใหญ่ไม่สามารถปลูกพืชฤดูแล้งนอกจากนี้ยังพบว่าในสภาพที่
เป็นอยู่บางพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นที่ราบลุ่มได้ประสบปัญหาน้ำท่วมซึ่งอย่างรุนแรงทั้งนี้เพราะใน

ฤดูฝนมีปริมาณน้ำฝนที่ตกถึงประมาณร้อยละ ๘๕ ส่วนในฤดูแล้งมีปริมาณน้ำทำเพียงประมาณร้อยละ ๑๕ จึงทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำ^๑

สภาพปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำดังกล่าวอันมีสาเหตุหลักมาจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ขาดประสิทธิภาพและจากการใช้น้ำที่ไม่ชาญฉลาดและขาดการอนุรักษ์การจัดการน้ำในประเทศไทยก็พบเช่นกันว่ายังไม่สามารถแก้ไขวิกฤตน้ำได้ทั้งที่ได้ใช้งบประมาณมากแต่พบว่าปัญหาเกี่ยวกับน้ำท่วมภัยแล้งน้ำเน่าเสียเป็นปัญหาซ้ำซากการแก้ไขปัญหาน้ำของรัฐอาจมีประสิทธิภาพคือได้จัดหาแหล่งน้ำสร้างที่กักเก็บน้ำให้ประชาชนทุกพื้นที่ได้มีผลได้ (output) คือการมีเขื่อนอ่างเก็บน้ำชลประทานชุดลอกคลองหากแต่ล้มเหลวในผลลัพธ์คือขาดประสิทธิภาพในการขาดการจัดการน้ำที่ดีความขัดแย้งในด้านความต้องการปริมาณน้ำความขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากแหล่งน้ำและความขัดแย้งในด้านคุณภาพน้ำที่พบในสังคมไทย ณ ปัจจุบันและทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นทุกขณะด้วยสาเหตุหลายประการ^๒ ดังนี้ (๑) นโยบายและแผนงานหลักด้านการจัดการน้ำของประเทศขาดความมีเอกภาพขาดความชัดเจนขาดความครอบคลุมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม (๒) การจัดการน้ำที่ผ่านมารัฐได้ขาดมุมมองในมิติทางสังคมศาสตร์และขาดการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำ (๓) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำมีมากในทางปฏิบัติมักก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนและเกิดปัญหาการติดต่องระหว่างหน่วยงานเสมอ^๓ การสร้างเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มน้ำยมใน ๘ อำเภอสาขาหลักเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของกลุ่มน้ำปริมาณน้ำท่าที่ไหลลงสู่แม่น้ำยมส่วนใหญ่มาจากปริมาณน้ำท่าจากลุ่มน้ำสาขาจำนวน ๑๖ สาขา ดังนี้ ๑. ลุ่มน้ำแม่แคม ๒. ลุ่มน้ำแม่สาย ๓. ลุ่มน้ำแม่ต้า ๔. ลุ่มน้ำแม่หล่าย ๕. ลุ่มน้ำแม่คำมี ๖. ลุ่มน้ำแม่พวก ๗. ลุ่มน้ำแม่สอง ๘. ลุ่มน้ำแม่มาน ๙. ลุ่มน้ำสรอย ๑๐. ลุ่มน้ำแม่กาง ๑๑. ลุ่มน้ำแม่พุง ๑๒. ลุ่มน้ำแม่ลาน ๑๓. ลุ่มน้ำแม่จอก ๑๔. ลุ่มน้ำแม่ยางหลวง ๑๕. ลุ่มน้ำแม่เก็ง ๑๖. ลุ่มน้ำงาว ซึ่งยังไม่มีการจัดการลุ่มแม่น้ำได้อย่างชัดเจนไม่สามารถแก้ไขปัญหาดูได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

สาเหตุสำคัญที่ทำให้สนใจที่จะศึกษาการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่เพื่อศึกษาการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่และเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ให้มีความเข้มแข็งต่อไป

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑, กรุงเทพฯ, ๒๕๕๕

^๒ มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด. แนวนโยบายการจัดการน้ำในประเทศไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖

^๓ มูลนิธิสืบราคาเสถียร, ออนไลน์, [แหล่งที่มา]: (<http://www.seub.or.th/library/index/dam/dam-0๒๐.html>), (วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๑).

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

๒. เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

ผลการวิจัย

๑. การดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่พบว่า การดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากค่ามากที่สุด ได้แก่ ด้านการติดตามประเมินผล รองลงมาด้านการรับผลประโยชน์ และ ด้านที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผน ตามลำดับ

๒. กระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่

พบว่า การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขา โดยได้แบ่งระดับหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายดังนี้

หน่วยงานภาครัฐขนาดใหญ่ กรมชลประทานได้วางแผนก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่และการจัดการการจัดสรรน้ำในพื้นที่ทำนอยน้ำอย่างเป็นระบบ โดยมีการให้ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำ และจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อสร้างข้อตกลงเกี่ยวกับการใช้น้ำในเขตพื้นที่ชลประทาน ในกรณีช่วงฤดูน้ำน้อยหรือการคาดการณ์ปริมาณน้ำที่คาดว่าจะไม่เพียงพอต่อการเกษตร เช่น การทำการเกษตรนอกฤดูกาล (การปลูกข้าวนาปรัง ข้าวโพด และถั่วเหลือง) และมีการดูแลรักษาลำน้ำและฝายชะลอน้ำ

หน่วยงานภาครัฐขนาดกลาง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการวางแผนในการเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์จากกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ และมีการส่งเสริมการจัดทำฝายโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำฝาย เมื่อจัดทำโครงการสำเร็จขาดการส่งเสริมให้ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำในแต่ละฝาย การพัฒนา การติดตามผล และปัญหาของฝายชะลอน้ำ เกิดการกัดเซาะตลิ่งสองฝั่งน้ำ ทำให้เกิดการพังทลายของตลิ่ง บางฝายมีการชำรุดแต่หน่วยงานท้องถิ่นบางพื้นที่ไม่ได้ใส่ใจในการบำรุงรักษาและให้ความสำคัญของปัญหาเท่าที่ควร

หน่วยงานภาครัฐขนาดเล็ก คือ หน่วยงานที่ไม่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง เช่น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค หรือพื้นที่รับผิดชอบของทหาร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เข้ามาสร้างฝายชะลอน้ำให้แก่ชุมชน แต่ให้ชุมชนบริหารจัดการเอง สำหรับชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะมีคณะกรรมการดูแลอย่างต่อเนื่อง แต่สำหรับชุมชนที่ไม่มีคณะกรรมการดูแลพื้นที่ฝายชะลอน้ำมักเกิดความเสียหายหรือขาดการดูแลรักษา ทำให้เกิดความทรุดโทรมของฝายชะลอน้ำและลำน้ำ

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กรมชลประทาน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นๆ ได้นำผลวิเคราะห์กระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาในจังหวัดแพร่ นำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการ

การประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ทางสิ่งสื่อพิมพ์อยู่ในระหว่างดำเนินการ

ภาคผนวก ข

ประวัติผู้วิจัย

๑. ประวัติผู้วิจัย (หัวหน้าโครงการ)

- ชื่อ - นามสกุล : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจิต ขอนวงศ์
- ประวัติการศึกษา : พ.ศ. ๒๕๓๘ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี(วิชาการจัดการทั่วไป)
สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์
- : พ.ศ. ๒๕๔๓ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท(หลักสูตรและการสอน.)
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- : พ.ศ. ๒๕๕๔ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกPolitical Science
Magadha University
- ผลงานทางวิชาการ
- งานวิจัย
- : ประสิทธิภาพการสอนของครูวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ใน
โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดแพร่ปีงบประมาณ
๒๕๕๐ สถานภาพ: ผู้วิจัย
- : ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ของครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
สังกัดเขตพื้นที่การศึกษา ๑ จังหวัดแพร่ปีงบประมาณ ๒๕๕๐
สถานภาพ: ผู้วิจัย
- : การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ ๓ ในจังหวัดแพร่ / ปี ๒๕๕๕ สถานภาพ:ผู้วิจัย
- : ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย: ศึกษากรณีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๖
ปีงบประมาณ ๒๕๕๕สถานภาพ: ผู้วิจัย
- : สืบชะตาล้านนา :แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิต
วิญญาณของชุมชนในล้านนา / ปี ๒๕๕๗สถานภาพ: ผู้ร่วมวิจัย
- : ศึกษาสภาพปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการ
สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดแพร่ / ปี ๒๕๕๘
สถานภาพ: ผู้วิจัยหลัก
- : การติดตามผลบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ /ปี ๒๕๔๘สถานภาพ: ผู้วิจัยหลัก

: ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานของศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัดของ

จังหวัดแพร่ /ปี ๒๕๔๘ สถานภาพ: ผู้ร่วมวิจัย

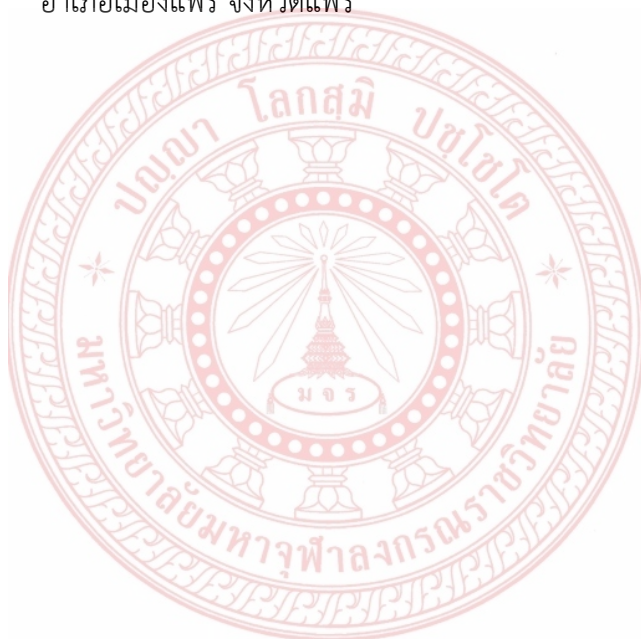
: การบริหารโดยใช้องค์กรเครือข่ายแบบบูรณาการร่วมทำในการพัฒนาชุมชนของ
เทศบาลตำบลแม่หล่าย อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่/ปี ๒๕๖๐

สถานภาพ: ผู้วิจัย

: วิสาหกิจผ้าทอเมืองแพร่ : องค์กรความรู้และการจัดการเครือข่ายเพื่อการพัฒนา
ที่ยั่งยืน/ปี ๒๕๖๐ สถานภาพ: ผู้วิจัย

การทำงาน

: ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๒. ประวัติผู้วิจัย (ผู้ร่วมวิจัย)

- ชื่อ - นามสกุล : ดร.ดำเนิน หมายดี
- ประวัติการศึกษา : พ.ศ. ๒๕๔๖ สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก
- : พ.ศ. ๒๕๕๐ สอบได้ประโยค ๑ - ๒
- : พ.ศ. ๒๕๕๐ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ (การเมืองการปกครอง) จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- : พ.ศ. ๒๕๕๒ สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค
- : พ.ศ. ๒๕๕๔ สอบได้เปรียญธรรม ๔ ประโยค
- : พ.ศ. ๒๕๕๔ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- : พ.ศ. ๒๕๕๘ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลงานทางวิชาการ

งานวิจัย

- : การศึกษาวิเคราะห์บัณฑิตในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- : การบริหารงานบุคคลเชิงกลยุทธ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดแพร่
- : กระบวนการปลูกฝังความสามัคคีเชิงพุทธแก่นักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดแพร่
- : วิสาหกิจผลิตภัณฑ์ไม้แปรรูปจังหวัดแพร่: องค์ความรู้ และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- : การบริหารโดยใช้องค์กรเครือข่ายแบบร่วมคิดร่วมทำในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลแม่หล่าย อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่/ปี ๒๕๖๐
- สถานภาพ: ผู้ร่วมวิจัย
- : การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาชาวเขาจังหวัดแพร่
- สถานภาพ: ผู้ร่วมวิจัย

บทความทางวิชาการ

- : การส่งเสริมการพัฒนาสังคมมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา
- : การพัฒนาตนเองบนพื้นฐานของชาวพุทธ
- : การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามแนวพระพุทธศาสนา
- : ความเสียสละพัฒนาสังคมมนุษย์แนวพุทธ

การทำงาน : ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๓. ประวัติผู้วิจัย (ผู้ร่วมวิจัย)

ชื่อ - นามสกุล : นายนิติพงษ์ กาวีวล

ประวัติการศึกษา : พ.ศ. ๒๕๕๖สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต
(ภูมิศาสตร์) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

: พ.ศ. ๒๕๖๐สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต
(ภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศศาสตร์)มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผลงานทางวิชาการ

งานวิจัย : การบริหารโดยใช้องค์กรเครือข่ายแบบร่วมคิดร่วมทำในการ
พัฒนาชุมชนของ เทศบาลตำบลแม่หลาย อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่/ปี
๒๕๖๐

สถานภาพ: ผู้ร่วมวิจัย

การทำงาน : ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ ๕ บ้านหนองห้า ตำบลแม่คำมี
อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๔. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ นายศานิวรร สุวรรณสวัสดิ์
Mr. Saniwat Suwansawat
เลขรหัสประจำตัวนักวิจัย

ประวัติการศึกษา

: ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มจร.อุตรดิตถ์
: รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ร.ม.) สาขาวิชา รัฐศาสตร์ ม.รามคำแหง

ผลงานทางวิชาการ**งานวิจัย**

: วิสาหกิจผลิตภัณฑ์ไม้แปรรูปจังหวัดแพร่: องค์กรความรู้ และการจัดการเชิง
เครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การทำงาน

: อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

